Danion Vasile

Mângâiere şi mustrare

Ne vorbeşte Părintele Calistrat de la Bârnova

Ediţie îngrijită de Claudia Vasile

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

Bucureşti, 2003

Cuprins

În loc de prefaţă
Semne minunate din vremurile noastre 3
Introducere 8

Despre rugăciune 9
Despre fariseism 19
Despre iubirea aproapelui 25
Despre păcatele preoţilor 30
Despre cărţi 38
Despre monahism 43
Viaţa Părintelui Calistrat 53

În loc de postfaţă
Despre pravoslavia limbajului de lemn 61

„Unii farisei din mulţime au zis către El: Învăţătorule, ceartă-ţi ucenicii.
Şi El, răspunzând, a zis: Zic vouă: Dacă vor tăcea aceştia, pietrele vor striga.“

Luca 19, 39-40

În loc de prefaţă

Semne minunate din vremurile noastre

Despre milostivirea lui Dumnezeu

În 1991, când s-a deschis mănăstirea Bârnova, eram în primul an, eram săraci, n-aveam nimic. Era o sărăcie totală. Şi trebuia să arăm pământul şi trebuia să plătim atunci cinci sute de lei. Am arat vreo cinci hectare şi era o sută de lei hectarul. În momentul în care ne-am dat seama că nu o să avem de unde lua nici cinci bani, am spus celui cu arătura: „Domnule, dacă vreţi să veniţi mâine sau poimâine, când o să mai adunăm vreun ban, că acum suntem săraci”.

În clipa aceea mi-a venit ideea ca, după Utrenie, să punem Acatistul Sfântului Spiridon, ocrotitor şi mare făcător de minuni, tocmai pentru că el era cel care a transformat şarpele în aur şi l-a dat unui sărac atunci când a avut nevoie. Aşa că am terminat „Apărătoare Doamnă“, am pus după ceasul întâi Acatistul Sfântului Spiridon, ne-am dus la chilie şi am mai stat de vorbă. Pe atunci nu eram decât patru vieţuitori.

Tocmai în seara aceea venise un bucovinean din Suceava, care ne ajuta pe noi cu alimente, cu grăunţe, cu cartofi, cu făină, ce aveam nevoie. Venea permanent cu Dacia şi ne aducea alimente pentru că ştia că suntem săraci şi nu aveam cu ce să ne descurcăm. Şi noi, în fiecare seară, fiind puţini şi oarecum fricoşi – cum era o mănăstire atât de mare şi goală, să stai singur în ea, îţi era frică, toate casele astea pustii, dărâmate, uitate de Dumnezeu şi de vreme, lăsate aşa, în paragină – puneam un zăvor pe poarta mare şi un lacăt pe care-l încuiam tot timpul cu cheia.

După ce s-a terminat Utrenia şi am mers în chilie, la ora două noaptea noi încă mai discutam acolo; şi numai ce auzim o ciocănitură în uşă. Ne-am mirat. „Cine o putea să bată la ora asta în uşă?” În momentul în care deschid uşa, un om între două vârste, uşor afumat de băutură, zice: „Bună ziua, părinte“. „Dar cu dumneata ce-i la ora asta, de unde vii?” „Eu am venit să fac un pomelnic”. „Lasă, că ai să-l faci mâine”. „Nu, ăla de la poartă a zis să-l fac acuma”. Zic: „Cine e ăla de la poartă, cine ţi-a zis să-l faci acuma?” „Nu ştiu, du-te şi-l întreabă. Ăla cu barba mare, cu hainele lungi, era în drum. Cu el am vorbit şi el mi-a zis să vin aici să fac

un pomelnic”. „Omule, cred că ai halucinaţii, eşti beat?” „Nu sunt beat. Mi-a zis să dau un pomelnic de ctitorie şi eu am luat salariul, am bani la mine, uite, vreau să dau cinci sute de lei”. Zic: „Domnule, glumeşti; lasă, că o să vii mâine, când eşti luminat, să ştie şi soţia ce-i cu tine, ce se întâmplă…“. „Nu, domnule, eu acuma fac pomelnicul, ia şi scrie acolo.“

Eu, bucuros, îmi aduc aminte că aveam nevoie de cinci sute de lei pentru arătură şi n-am mai comentat, am luat o hârtie şi el îmi dă trei nume: Constantin, Domnica şi Ion. Şi-mi dă cinci sute de lei, ctitorie pentru mănăstirea Bârnova. Şi-i zic: „Haide să te conduc la poartă, că trebuie să închid în urma ta“. „Nu, că mă duc cu ăsta cu care-am venit”. „Daţi cu cine-ai venit?” „L-am lăsat aici, pe hol, să mă aştepte”. Eu, la un moment dat, am crezut că e vorba de o halucinaţie: poate a văzut ceva şi i se pare. Dar când am ajuns la poartă şi am găsit-o deschisă şi zăvorul tras, atunci l-am luat uşurel şi l-am întrebat: „Ia stai un pic, lămureşte-mă şi pe mine clar, cum s-a petrecut tot ce spui?” „Măi părinte, eu am băut mai mult. Şi când am ajuns aici, la poartă, m-a oprit un om cu barbă şi cu hainele lungi, care mi-a zis: «Pentru că ai greşit, trebuie să faci aici, la mănăstirea asta, un pomelnic de cinci sute de lei». Şi eu am băgat mâna în buzunar şi am văzut că am bani; iar el m-a luat de mână şi mi-a deschis poarta asta mică, m-a adus înăuntru până la uşa aia de sus, unde am bătut. Şi el a spus că merge să mă aştepte afară. Iar după ce am făcut pomelnicul, tu m-ai adus aici”. „Daţi unde-i ăla, tu-l mai vezi?” „Nu-l mai văd. E noapte. Mi-e somn, eu plec acasă.“

A doua zi, când m-am trezit dimineaţa, am început să mă interesez în tot satul care este acea familie ce are în componenţa ei pe Constantin, Domnica şi pe Ion. Şi sunt de atunci unsprezece-doisprezece ani de zile şi n-am aflat nici în ziua de azi că-n sat ar fi existat un om de vârsta mea, cu un asemenea nume, cu o astfel de componenţă în familie. Nu se ştie că cineva ar fi făcut la mănăstirea Bârnova un pomelnic de cinci sute de lei, bani pe care i-am avut în mână. Ieşise atunci cinci sute de hârtie. Pomelnicul îl pomenesc şi-n ziua de astăzi la fiecare proscomidie, şi-l consider ca un dar de la Sfântul Spiridon căruia, după Utrenie, i-am făcut acatistul, deoarece nu aveam bani de plătit arătura. Iată un lucru întâmplat, trăit, autentic şi contemporan.

Despre ascultarea de duhovnic

Am avut aici în sat o bătrână, Ruxanda, care era bolnavă de ciroză şi de acum îşi vomita ficatul. Eram în săptămâna brânzei, vinerea, mai erau două zile şi trebuia să înceapă postul. Ca să vezi cum cei aflaţi pe patul de moarte ascultă de duhovnic, ca să vezi cât e de mare taina aceasta a duhovniciei.

Mă cheamă nora ei şi-mi spune: „Părinte, soacra mea e slabă, te rog dacă vrei să vii s-o împărtăşeşti că se duce“. Eu mi-am luat Sfintele Taine la mine, epitrahilul şi tot ce mi-a trebuit, ajung la ea acasă, intru în casă şi văd aşa, ca un schelet, cu o burtă mare în faţă. Zic: „Ce faci, bunică?” „Bate moartea la uşă. E gata”. „Nu-i gata, ai mâncat azi?” „Am mâncat”. „Nu te pot împărtăşi. Mâine e sâmbătă, mănânci carne, că-i Lăsata Secului, duminică bei ţuică şi vin, că-i Lăsata Secului, faci acolo o frigare mare de găină cu smântână şi de luni începi să posteşti. Vineri vin să te împărtăşesc. N-ai voie să mori până vineri. Dacă vine îngerul sau Dumnezeu şi-ţi spune că trebuie să te ia, îi spui aşa, că părintele Calistrat a spus să trăiesc până vineri”. „Părinte, mai prind eu vinerea?” „Taci din gură că nu mori, fă ascultare!” Şi-mi iau epitrahilul şi vin acasă.

Vineri termin eu slujba la biserică, Liturghia înainte-sfinţită, cum se face în acea săptămână, şi-mi aduc aminte în jur de ora unu: „Baba mea, săraca, trebuia de dimineaţă să mă duc s-o împărtăşesc“. M-am luat cu Liturghia înainte-sfinţită, cu

slujbe mai lungi, cum sunt în prima săptămână, cu cuvinte de folos, cu acatiste şi s-a făcut vreo unu şi ceva. Şi vine în ogradă un om pe care îl ştiam eu, cu Aro. Zic: „Avem o treabă urgentă. Hai, că moare cineva şi rămâne neîmpărtăşit, hai cu mine că n-avem timp, discutăm după aia“. Zis şi făcut. M-am suit în Aro şi direct la ea, în celălalt capăt de sat, că-s vreo trei kilometri.

Când ajung la uşa casei ei, nora îmi zice: „Hai, părinte, că are deja halucinaţii“. „Ce halucinaţii are? Ce face, ia s-aud”. „De azi dimineaţă tot spune aşa: «Nu mă puteţi lua, că nu a ajuns încă părintele, aveţi oleacă de răbdare, închideţi poarta, deschideţi fereastra, hai, staţi pe laiţă şi aşteptaţi». Întreb: «Mamă, dar ce vezi?». «Dar tu n-ai minte? Nu-i vezi cât sunt de frumoşi? Uite cum aşteaptă săracii, să mă ia, dar dacă părintele întârzie?» Vai, părinte, numai aiurea vorbeşte”. „Ei, vorbeşte aiurea! Aiurea eşti tu care nu ştii ce înseamnă moartea, ea ştie ce spune”. Intru în casă şi zic: „Ei, bunică, vezi că n-ai murit?” „Vai, părinte, de azi de dimineaţă mă aşteaptă, săracii; iaca-s trudiţi şi ei de atâta aşteptare, le-am zis să mai şadă oleacă pe laiţă”. „Dar cine-s, bunică, cum îs, ce vezi? Că eu nu văd nimic”. „Ei, uite cât sunt de frumoşi! Iaca, mă aşteaptă! Cât îs de bucuroşi că ai venit!” „Lasz să fie bucuroşi.“

Îi fac dezlegarea, îi dau Sfintele Taine în gură şi-mi zice: „Părinte, mă ajuţi să mă întorc cu faţa la perete?” „Da, bunică, numaidecât te întind cu faţa la perete”. Zice: „Ce dorinţă vrei mata să-ţi îndeplinesc eu înainte de a muri?” „Să-mi îndeplineşti una singură: dacă ai să te întâlneşti cu mama mea, să-i spui de la mine c-o rog să se roage pentru mine”. Şi zic: „Mori sănătoasă“. „Iaca, acuma mor, că nu mai au nici ei răbdare să mă aştepte”. Şi se întoarce cu faţa la perete şi se întinde aşa, cu zece centimetri mai lungă decât era, şi rămâne nemişcată.

Şi-i zic noră-si: „Pune mâna pe ea, vezi ce-i cu ea, e vie, e moartă?” Eu eram deja la uşă, îmi luasem epitrahilul. Spune: „Când ajungeţi la mănăstire să i se tragă clopotul, că a murit”.

Despre puterea canonului

Se întâmpla în anul 1997. E vorba despre o doamnă văduvă, Marina, o femeie cuminte, evlavioasă, la locul ei, care citea foarte mult la Psaltire. Am plecat eu la Sfântul Munte şi am lăsat-o cu canonul la Psaltire. Şi cum eram eu pe atunci mai tânăr şi mai habotnic, dădeam câte două catisme, câte trei. Şi la un moment dat i s-a acumulat atâta canon restanţă, că nu-l mai putea face. Ce se întâmplase? I se stricaseră ochelarii. Seara, când se punea la rugăciune, zicea: „Maica Domnului, pe părintele mi l-ai luat. M-a lăsat legată cu canon. Ce mă fac eu de acuma, cum rezolv eu problema asta? Ajută-mă, Maica Domnului, nu mă lăsa, ce mă fac eu cu canonul? Am să mă duc în iad!“

Şi odată adoarme şi se vede într-un câmp verde. În clipa în care ea mergea pe câmpul acela verde, cică vin doi oameni îmbrăcaţi cu halate albe, cu bonete, cu cruciuliţe în frunte, se apropie de ea, îi dau bună ziua şi-o întreabă: „Tu ce faci de urli atâta la Stăpână, ce-ţi trebuie, ce vrei?” Şi ea zice: „Am canon de la duhovnic şi nu-l pot face că mi s-au stricat ochelarii“. Şi unul zice: „Ce facem cu dânsa?” „Păi, facem cum a zis Stăpâna.“

Unul o prinde şi-i suceşte mâinile la spate, celălalt îi deschide ochii şi dintr-o sticluţă îi picură ceva în amândoi ochii. Îi dau drumul şi pleacă. Ea, în emoţia aceea, se trezeşte din somn cu usturime la ochi. Se scoală imediat de spaimă, aprinde becul, ia Psaltirea şi începe să citească. Îşi dă seama abia după două sau trei ore de citit la Psaltire că a citit fără ochelari. Şi citeşte fără ochelari la Psaltire şi-n ziua de astăzi. Chiar ea mi-a povestit lucrul acesta, după ce m-am întors eu din Sfântul Munte.

Despre spovedanie

Eram în curte la mănăstirea Bârnova; şi apare un alt om. Ştefan îl chema. Se cam ţinea de spate. Eu, când l-am văzut, i-am zis: „Ce faci, omule? Cam miroase a colivă, a scânduri. Ce-i cu matale? Ce-i cu atitudinea asta? Fii mai drept, mai băţos, că doar suntem creştini, avem pe Hristos în noi“. „Părinte, zice, sunt aşa de bolnav, şi-am auzit de biserica asta, şi-am auzit că aici spovediţi”. „Ei, zic, nu numai că spovedim, dar dăm şi foaie de drum, bilet gratis; matale nu-ţi dai seama câte avantaje ai aici, la biserică: poţi să pleci şi cu picioarele înainte, şi cu capul înainte, nu trebuie să-ţi faci probleme, că toate se rezolvă foarte uşor.“

„Părinte, vreau să-mi faceţi o spovedanie generală”. „Da, domnule Ştefan, dar e ora două şi jumătate şi n-am mâncat nimic până la ora asta”. „Hai, părinte, că o să te ajute Dumnezeu, stai şi mă spovedeşte astăzi. Te rog, nu mă lăsa. Aşa simt eu nevoia astăzi, să mă spovedesc la mata”. „Hai, dacă insişti, te spovedesc”. Şi venise cu doi copii de-ai lui, care se plimbau prin ogradă, un puşti de vreo cincisprezece ani şi unul de şaptesprezece, venise şi cu mama lui, o doamnă pe care o cunosc şi care vine şi acum la noi. Se pune el în genunchi şi îl iau eu la purificat cu de-amănunţelul. Dacă tot l-a adus Îngerul Domnului şi l-a pus în faţa mea, ia să-l spovedesc aşa cum trebuie că nu degeaba l-a trimis Dumnezeu. Şi-l termin, îl purific frumos, îl scutur tot şi-i mai găsesc restanţă, pentru că fuma, şi îl opresc de la împărtăşanie, cum obişnuiesc eu să dau pentru fumat: un an de aghiasmă mare până va părăsi fumatul.

Îi fac dezlegarea, îi dau aghiasmă mare, şi-mi spune: „Părinte, aşa parcă am simţit o uşurare, niciodată n-am spovedit toate păcatele la Dumnezeu, aşa cum m-ai luat matale. M-ai luat de parcă ai alege neghina de orez, ai matale un stil, aşa, nu ştiu, tare bine m-am simţit. Dar ştiu eu dacă mai ajung pe la matale?” „Ei, dacă nu mori până deseară, ai să mai ajungi, dar dacă ai să mori până deseară, ai să mă saluţi când treci pe deasupra mănăstirii pe aici”. „Cum, părinte, chiar sunt de moarte?” „După cum eşti de palid la faţă, nu-i mare lucru, zic, nu-i greu de murit.“

Iese şi se suie în maşină, dar îi roagă pe copii lui: „Măi, tăticule, dacă eu m-am spovedit, ia spovediţi-vă şi voi“. Pe unul din băieţi l-am legat cu vreo cinci ani de aghiasmă mare pentru că deja căzuse în păcate trupeşti, iar pe unul cu un an de aghiasmă mare, că folosise ţigări şi nişte metode de astea mai tinereşti, mai zăpăcite, cum fac tinerii. Şi în clipa în care se suie în maşină şi pleacă. Bărbatul spune: „Părinte, parcă-mi pare rău că nu ştiu când o să mai ajung pe la matale“. „Lasă, că ne întâlnim noi în rai, că sunt locuri, mergi sănătos”. Ajunge în oraş, opreşte maşina în parcare, face o criză de inimă, face infarct în maşină şi rămâne mort la volan.

Copiii coboară de la etaj şi spun: „Tată, da ce faci, nu vii în casă?“. Cine să mai vină în casă, că el era mort acolo. Şi femeia s-a întors înapoi, la vreo două ore, şi mi-a zis „Părinte, Ştefan, pe care l-ai spovedit la ora trei, e mort în criptă la Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel“. „Cum aşa?” „A făcut infarct în maşină. Mergând pe drum acasă, în maşină mi-a zis aşa: «Dumnezeu să-i dea sănătate la preotul ăsta, cred că binele ce mi l-a făcut el astăzi n-o să-l mai întâlnesc eu niciodată». «Măi, da ce vorbă să fie asta?» «Ei, nu e vorbă la întâmplare, vorba care a zis-o părintele, că o să-mi dea şi un bilet de plecare, asta nu a zis el degeaba». Şi când a ajuns în faţa blocului, a murit.“

Iată încă un semn că Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci să fie viu. Iată rolul sfintei spovedanii şi cât de important e rolul unui duhovnic în relaţia om-Dumnezeu.

Despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu

O femeie a avut un oarecare fel de arătare. Eu i-am dat canon să aibă grijă de-o femeie oarbă care era bolnavă şi i-am zis aşa: „Te ocupi frumos de această femeie bolnavă, ai canon de la mine, e canonul matale. Cât e iarnă, să-i faci mâncare caldă, ceai cald, să-i îngrijeşti casa, să-i pui în priză reşoul să se încălzească. Să vii tot timpul s-o cercetezi, că asta-ţi va fi mântuirea”.

Într-una din zile pe oarbă a vizitat-o cineva şi, din greşeală, a uitat uşa deschisă şi uşa nu s-a mai închis. Şi fiind iarnă şi ea fiind bolnavă şi neputând să meargă, a început să se roage de pe pat. Ea ştia că eu am dat ascultare celeilalte femei să o îngrijească şi mă ştia şi pe mine că mergeam s-o spovedesc şi s-o împărtăşesc. Şi stând ea pe pat, a început să se roage aşa: „Părinte Calistrat, anunţ-o pe doamna Magdalena să vină, că mor de frig, nu mai pot”.

Aceea tocmai ce citea acasă la Psaltire şi-n clipa în care aceasta se ruga aici, la Dumnezeu, cealaltă mă vede deschizând uşa camerei ei şi zicând: „Bine, tu stai şi citeşti la Psaltire şi Ecaterina moare de frig“. (Ea mi-a povestit după aceea, venind la mine şi întrebându-mă de ce am plecat şi n-am mai stat de vorbă.) Atunci ea s-a dus repede la Ecaterina şi a găsit într-adevăr uşa deschisă. A închis imediat, a făcut cald, i-a făcut frecţie, a îngrijit-o, a făcut ceai cald, i-a dat pastile să nu răcească şi a plecat apoi cu autobuzul la Bârnova.

„Părinte, zice, aţi fost azi în jur de ora cutare la mine?” „Nu”. „Ei, mă minţiţi pe mine”. Eu, când am văzut că vorbea serios, mi-am dat seama că s-a întâmplat ceva şi i-am zis: „Ei, am fost la cineva la sfinţire cu un etaj mai sus şi am zis să deschid şi la tine să-ţi spun să mergi şi să ai grijă de ea“, ca să nu prindă ea altă idee. Zice: „Vai, aş fi vrut să-mi faceţi şi mie o sfinţire, aş fi vrut să intraţi şi la mine“. „Lasă, o să mai vin, stai liniştită.“

Despre dreapta-credinţă

Era prin anul 1996. O creştină intrase în conflict cu o cumnată de-a ei pentru că aceasta trecuse la sectari şi venea permanent la ea în vizită şi, îndemnând-o să meargă la casa de sectari, îi spunea: „Cât de credincioasă eşti tu, ce evlavioasă eşti tu, ce bine ar fi să vii la noi la biserică; şi-ai vedea câtă plată ai lua şi câtă trăire de la Dumnezeu ai avea dacă ai alege această cale, mai ales că tu eşti deja iniţiată în viaţa creştină”.

Când femeia s-a speriat, a venit într-o după-amiază şi m-a întrebat: „Părinte, am o mare nemulţumire sufletească pentru că soţul meu, fiind frate cu această cumnată a mea, permanent îmi spune că ea nu greşeşte şi ce face, face bine. Iar eu, care de atâţia ani vin la biserică, pentru că aşa am cunoscut de la părinţii mei, cum să mă duc la credinţa ei?“

Şi-i zic: „Ia şi te roagă la Dumnezeu ca să-ţi arate care e voia Lui“. Şi i-am dat să citească Acatistul Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului, Canonul Îngerului Păzitor şi Psaltirea de douăsprezece ori. Şi începând aceste rugăciuni, într-una din nopţi visează că apare la ea în ogradă un înger şi-i zice aşa: „Hai să-ţi arăt care credinţă-i adevărată.“

Şi o ia de mână şi o duce în biserica mănăstirii Bârnova. Intră în biserică amândoi. Îngerul o pune undeva să stea în genunchi, apoi intră în altar. În altar avea loc o mare ceremonie duhovnicească, probabil o Sfântă Liturghie, cu arhierei şi preoţi, şi cum avea limbajul ei sărac, ţărănesc, mi-a zis: „Aveau pe cap aia strălucită cum are mitropolitul Daniel”. După ce au slujit Sfânta Liturghie, au deschis uşile împărăteşti, au ieşit cu potirul şi i-au spus îngerului din biserică:

„Adu-o încoace s-o împărtăşim”. Şi, în clipa în care s-a apropiat de Sfântul Altar, acel cleric ce era cu potirul în mână i-a spus aşa: „˚ine-te de credinţa de până acum; şi dacă aici ai văzut lumină, înseamnă că aici e lumina. Să nu mai cauţi o altă învăţătură că ai să-ţi pierzi sufletul!” A împărtăşit-o şi a închis uşile împărăteşti. Ea a văzut cum îngerul a luat-o de mână şi a dus-o pe deal; şi când a deschis îngerul uşa s-o bage în casă, s-a trezit singură pe pat.

Şi, din acea clipă până în prezent, ea este în continuare ortodoxă. De atunci frecventează permanent mănăstirea; are vreo şaizeci şi ceva de ani şi vine mereu la toate slujbele, la toate privegherile, la spovedit şi împărtăşit, în toate posturile şi ori de câte ori este nevoie.

***

Am considerat că întâmplările de mai sus sunt cea mai potrivită prefaţă pentru o carte cu părintele Calistrat, duhovnicul de la Bârnova.

Trăim vremuri în care astfel de semne minunate sunt din ce în ce mai rare. Puţinătatea credinţei noastre ne face de multe ori să alergăm după semne înşelătoare, prin care diavolul caută să prezinte întunericul drept lumină, minciuna drept adevăr. Conştienţi de acest lucru, ar trebui să cugetăm cu luare-aminte la mărturia părintelui Calistrat. Pentru cei cu puţină credinţă, ea ţine de lumea basmelor şi a poveştilor. Pentru ceilalţi însă, această mărturie ţine de Sinaxare şi de Paterice. Din mila lui Dumnezeu părintele Calistrat a cunoscut cât de reală este această lume. Totuşi, dacă a vorbit despre aceste semne minunate, şi nu a păstrat tăcerea, nu a făcut-o din lipsă de smerenie, nu a făcut-o pentru a se făli, pentru a ieşi în evidenţă. Povestind, părintele Calistrat nu înceta să se minuneze cum lucrează Dumnezeu mântuirea şi ajutorarea oamenilor. Şi nu povestea decât pentru a da nădejde celorlalţi că Dumnezeu e viu şi nu încetează să ne covârşească prin grija Sa.

Şi totuşi nu lumea minunilor e lumea părintelui Calistrat. Ba chiar părintele se ridică împotriva „vedeniştilor“, a celor care caută cu lumânarea semne dumnezeieşti, a celor care se consideră pe sine iluminaţi şi care nu vor să se lase călăuziţi de Sfânta Tradiţie, crezând arătărilor înşelătoare.

Părintele Calistrat nu trăieşte într-un univers paralel, nu e rupt de lumea noastră. Ci, dimpotrivă, o cunoaşte foarte bine. Şi, cu iscusinţa unui arhitect care, atunci când vede proiectul unei clădiri, frumoase, de altfel, ştie că aceasta s-ar dărâma la cel mai mic cutremur şi de aceea marchează pe planuri punctele slabe, ieromonahul de la Bârnova pune degetul pe câteva dintre rănile societăţii în care trăim. Ca un medic iscusit, el stabileşte diagnosticul înainte de a prescrie tratamentul.

Am fost conştient că, citind această carte, mulţi bolnavi se vor simţi jenaţi şi vor căuta să nege adevărul spuselor părintelui Calistrat; vor refuza medicamentul şi îl vor goni pe doctor. Bolnavii care vor citi cuvintele sale ar trebui să ţină seama de faptul că părintele nu e nici contestatar şi nici inovator. Discursul său nu are prea multe în comun cu limbajul de lemn al celor care încearcă să fie ortodocşi doar păstrând forma şi ignorând fondul, pentru că părintele merge pe drumul bătătorit al Tradiţiei.

O puternică dovadă în acest sens este faptul că părintele Iulian Lazăr, bătrânul duhovnic al Schitului Prodromu de la Muntele Athos, i-a spus părintelui Calistrat: „Atunci când voi muri, te rog să te întorci în Sfântul Munte, ca să nu rămână românii de aici fără duhovnic“. În Munte sunt destui duhovnici români. Şi dacă totuşi avva Iulian a considerat că până şi acel loc are nevoie de părintele Calistrat, ar trebui să ne dăm seama câtă nevoie avem de el noi, cei care trăim pe pământul românesc.

Introducere

Mă dusesem pregătit să stau la mănăstirea Bârnova foarte puţin, câteva ore, pentru a-i pune părintelui întrebări legate de sfinţirea mirenilor, în vederea unui volum de interviuri cu mari duhovnici români contemporani. Îl ştiam pe părintele Calistrat mai ales din predici. Mă aşteptam ca răspunsurile lui să fie ziditoare. M-a impresionat în aşa măsură, încât am înregistrat mai multe convorbiri pe teme duhovniceşti. Am vorbit cu părintele despre subiecte foarte variate, de la nevoinţă la folosul cărţilor duhovniceşti, de la apostazia din vremurile noastre la creşterea copiilor.

Nu am căutat ceva anume. Unele interviuri sunt despre teme duhovniceşti clasice, teme fundamentale pentru tradiţia ortodoxă. Am dorit ca unele subiecte tratate pe larg de către de-Dumnezeu-purtătorii Părinţi să fie prezentate într-un limbaj adaptat vremurilor noastre. Alte interviuri, în mod special cele despre căderile preoţilor, despre neorânduiala din unele mănăstiri şi despre formalismul şi fariseismul de care sunt ispitiţi creştinii, sunt neconvenţionale. Am căutat să provoc discuţii pe teme care, de obicei, sunt dezbătute de oamenii ce stau departe de Biserică, de oamenii ce caută tot felul de pricini de sminteală pentru a-şi justifica necredinţa. Părintele a acceptat provocarea mea deoarece a înţeles că nu caut senzaţionalul, nu caut teme vandabile şi nici nu vreau să şochez publicul cititor. Şi-a dat seama că lumea discută oricum vrute şi nevrute şi că, dacă vom aborda anumite teme „smintitoare“, vom încerca să le fim de ajutor celor care se smintesc, vom încerca să le oferim o nouă perspectivă asupra subiectelor care îi frământă.

Nădăjduiesc că drept-credincioşii care vin la Bârnova nu se vor tulbura de faptul că vor cunoaşte o altă faţă a părintelui Calistrat. De fapt nu este vorba de altă faţă. Hristos nu îi cheamă la mântuire numai pe cei care vin în pelerinaje la mănăstiri, El a venit să îi cheme la mântuire pe toţi, oricât ar fi de păcătoşi. Părintele Calistrat, atunci când vorbeşte de la amvon, se adresează celor veniţi să asculte cuvântul mântuirii. Însă prin răspunsurile la întrebările neconvenţionale, s-a adresat în mod special celor care stau departe de Hristos. Şi e firesc faptul că a încercat să vorbească pe limba lor, chiar dacă această limbă pare stranie fiilor Bisericii.

Mi-aş fi dorit să grupez aceste interviuri aparte într-un volumaş intitulat „Şoptind cu voce tare“. Despre lucruri care se vorbesc pe la colţuri, cu un aer conspirativ, sau despre subiecte care fac deliciul petrecerilor, părintele a vorbit cu multă seriozitate. Am preferat totuşi să includ discuţiile respective într-un volum

mai amplu, pentru a nu lăsa o imagine deformată asupra părintelui.

Pentru păstorii Bisericii nu ar trebui să existe subiecte tabu. Toate problemele care îi macină pe credincioşi ar trebui să primească o rezolvare potrivită din partea păstorilor. Dacă păstorii s-ar mulţumi doar ă constate că există pricini de sminteală care îi tulbură pe unii dintre cei ce, prin Botez, au devenit fii ai Bisericii şi că, din cauza acestor pricini, aceşti fii o apucă pe căile pierzării, ar dovedi că nu îi interesează pierderea acestora şi că au mai puţină dragoste pentru oile duhovniceşti decât ciobanii pentru animalele pe care le cresc cu multă grijă.

Din dragoste pentru cei care se lasă smintiţi de vrăjmaş şi stau departe de Biserica lui Hristos, părintele Calistrat a îndrăznit să vorbească, socotind că, prin spargerea zidului tăcerii, va întinde o mână de ajutor celor care au nevoie de ea. A făcut-o asumându-şi riscul de a fi judecat de anumiţi „tradiţionalişti" care confundă virtutea cu falsa smerenie a tăcerii fariseice.

Părintele nu este un extremist sau un inovator, poziţiile sale critice nu constituie centrul mesajului său.

Care este, de fapt, centrul mesajului său ştiu mulţimile de credincioşi care îl caută. Ar fi de ajuns să spunem că este singurul părinte din ţara noastră cu ale cărui predici s-au înregistrat colecţii de câte cincizeci de casete.

Părintele nu a căutat să îşi facă reclamă în acest fel. Nu a vrut să domine „piaţa omiletică". Pur şi simplu, oamenii au avut nevoie de predicile sale. Predici care, din rânduiala lui Dumnezeu, circulă din Iaşi până în Bucureşti, din Ierusalim până la Londra.

Într-o vreme în care oamenii sunt din ce în ce mai plictisiţi de cuvântările rostite în limbaj de lemn, într-o vreme în care mulţi preoţi se mulţumesc să rezume Evanghelia duminicală într-o catehează de zece minute, părintele Calistrat sfidează timpul. O predică de aproape o oră nu este un lucru neobişnuit pentru cei care vin în pelerinaje la Bârnova. Dar o oră în care vorbeşte el este o oră în care credincioşii sorb cuvintele mântuirii. Plictiseala nu apare, pentru că oamenii simt puterea cuvintelor sale.

Danion Vasile

Despre rugăciune

S-au scris sute, mii de cărţi despre rugăciune. Oricine vrea poate afla ce au învăţat Sfinţii Părinţi despre puterea, despre valoarea, despre necesitatea rugăciunii. Ce au învăţat despre cât de des trebuie să ne rugăm, despre cum trebuie silită mintea să fie atentă la cuvintele rugăciunii, despre cum, prin chemarea neîncetată, Hristos vine şi Se sălăşluieşte în inimile adevăraţilor Săi ucenici.

Oare ce s-ar mai putea spune despre rugăciune, când s-a spus aproape totul? Iată o întrebare foarte grea.

În zilele noastre, creştinii se roagă puţin. Consideră că e de-ajuns să zică în grabă „Tatăl nostru" şi încă două-trei rugăciuni scurte, ca să aibă cât mai mult timp pentru celelalte treburi. Rugăciunea nu mai este preţuită la justa ei valoare.

Iată de ce întrebarea principală a convorbirii despre rugăciune cu părintele Calistrat a fost legată de motivul pentru care oamenii, stând departe de rugăciune, stau departe de Dumnezeu.

Lumea în care trăim este o lume atât de apăsătoare tocmai pentru că oamenii nu

se mai roagă. Oamenii renunţă la calea rânduită de Dumnezeu pentru ca lucrurile să meargă spre bine şi se mulţumesc să constate răul. Rugăciunea este viaţa sufletului. Viaţa nu poate fi înlocuită de nimic. Cum ar fi să îi cumpărăm unui mort haine foarte frumoase şi mâncăruri foarte gustoase? I-ar folosi la ceva? Nu. Câtă vreme sufletele noastre sunt moarte, câtă vreme stăm departe de rugăciune, Dumnezeu va sta departe de noi.

Oamenii caută o relaţie cu Dumnezeu extrem de personală, atât de personală încât nu vor să se mai roage: vor să comunice atât de direct cu Dumnezeul în care cred încât nu mai au nevoie de rugăciune. Ei vor să simplifice relaţia dintre Dumnezeu şi creaturile Sale printr-o relaţie foarte rece: Dumnezeu ar trebui să aibă grijă de oameni, să vadă tot ce le lipseşte, pentru simplul fapt că îi iubeşte. Şi oamenii nu trebuie nici măcar să Îi mulţumească pentru binefaceri, cu atât mai puţin să I le ceară. Dumnezeu S-ar plictisi în cer dacă nu ar trebui să îi supravegheze pe oameni, dacă nu ar trebui să le împlinească dorinţele.

Chiar dacă oamenii vor o astfel de relaţie cu Dumnezeu, Dumnezeu nu le poate face pe plac. Omul a fost creat de Dumnezeu pentru a se bucura de frumuseţea raiului, pentru a gusta veşnicia. Omul nu se poate mântui fără rugăciune. Rugăciunea este limba raiului. Cine refuză rugăciunea, refuză raiul.

Oamenii vor să dobândească raiul, dar evitând rugăciunea. O astfel de poziţie este contradictorie. Raiul este Împărăţia lui Dumnezeu. Cine confundă raiul cu un loc lipsit de griji, „unde nu este durere, nici întristare, nici suspin“, şi unde îţi poţi împlini dorinţele fără a te mai teme de moarte, nu a înţeles credinţa creştină.

Viaţa duhovnicească este unire cu Dumnezeu. A vrea să fii unit cu El înseamnă a înţelege că fără El nu poate exista nici bucurie, nici împlinire. Că fără El viaţa nu are sens, că, dacă Dumnezeu nu ar exista, viaţa ar fi plină de tristeţe.

A crede în Dumnezeu înseamnă a vorbi cu El aşa cum Domnul o cere. Sfânta Scriptură este plină de povăţuiri legate de rugăciune.

Este de neînţeles cum de există creştini care ştiu foarte bine ce valoare are rugăciunea, creştini care se pricep să le vorbească altora despre rugăciune şi totuşi ei înşişi nu se roagă. Viaţa creştină fără rugăciune este viaţă păgână. Este o viaţă din care este exclus Dumnezeul cel viu pentru a fi înlocuit cu un idol surd, după chipul şi asemănarea omului pătimaş.

Pentru cei care nu vor să se roage este lesne de înţeles că un dialog duhovnicesc cu un părinte contemporan, oricât ar fi de sporit, nu poate aduce roade. Nu am purtat acest dialog cu părintele Calistrat pentru a răsturna inimile cele împietrite. Ci l-am purtat mai ales pentru a-i ajuta pe cei care, înşelaţi de vrăjmaş, au lăsat la o parte rugăciunea. Chiar dacă au încercat să o înlocuiască cu diferite fapte bune, de la milostenie la post, ei nu au reuşit să atragă asupra lor darul Sfântului Duh. Dumnezeu nu intră în inima omului pe uşi lăturalnice. El intră pe uşa pe care a rânduit-o pentru aceasta, pe uşa rugăciunii.

***

— Părinte Calistrat, vă rog să ne spuneţi câteva cuvinte despre valoarea rugăciunii.

— Sfinţii Părinţi învaţă că rugăciunea este împărăteasa tuturor faptelor bune. Tronează deasupra tuturor pentru că este puntea de legătură între om şi Dumnezeu, este glasul viu al conştiinţei. Rugăciunea este starea în care omul îşi mută mintea de pe pământ la cer, rugăciunea este singura care îl urcă pe om până la tronul lui Dumnezeu, este singura care ajunge şi sparge cerul, este legătura, unitatea între duh şi materie.

Un lucru consemnat despre sfânta rugăciune este că rugăciunea nu poate fi înlocuită cu nici o altă faptă, nu poate fi substituită prin nimic altceva. În materie de spiritualitate, Mântuitorul Iisus Hristos este Cel Care ne cere şi spune:

„Privegheaţi şi vă rugaţi să nu cădeţi în ispită…“; iar Apostolul Pavel spune „Neîncetat vă rugaţi“. Privegherea şi rugăciunea sunt două arme cu care sufletul se înaripează.

Rugăciunea încălzeşte inima, inima încălzeşte sufletul, sufletul păzeşte mintea, iar mintea păzită, cum spunea părintele Stăniloae, poate să urce pe mulţimea faptelor bune şi, când întâlneşte norul Duhului Sfânt chemat prin rugăciune, ea se răpeşte şi nu mai gândeşte omeneşte. Sfântul Apostol Pavel consemnează: „Nu ştiu dacă am fost în trup sau în afară de trup, dar ştiu că am fost răpit până la al treilea cer, unde ochiul n-a văzut, mintea nu pricepe, urechea nu poate să audă şi limba nu poate să vorbească”.

Mântuitorul spune clar în Evanghelie: „Cereţi şi vi se va da, bateţi şi vi se va deschide, căutaţi şi veţi afla“. A căuta înseamnă a te ruga, a bate înseamnă a te ruga, a insista înseamnă a te ruga; şi avem pilda din Evanghelie în care acea femeie a sâcâit atât de mult pe judecător, până i-a făcut dreptate. Şi tot în Sfânta Scriptură e consemnat: „Dacă ştiţi ce cereţi când vă rugaţi, şi ce vreţi, veţi primi şi veţi avea“. Ca dovadă, credinţa numai cât un sâmbure de muştar e în măsură să mute munţii. Este o esenţă a Sfintei Liturghii care spune clar că noi înşine şi unii pe alţii şi viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm; să-I dăm viaţa nu prin altceva, decât prin rugăciune.

— Care este cauza pentru care mulţi creştini se roagă foarte rar sau nu se roagă deloc?

— Aţi pus o întrebare esenţială. În ţara noastră vom întâlni creştinii de rutină, care sunt alcătuiţi din masele de tineri, bătrâni şi copii, oameni cu experienţă, oameni cu viaţă sau cu trăire mai puţin duhovnicească, fără contact cu realitatea şi trăirea Bisericii. Înainte de a răspunde la întrebarea „De ce nu se roagă creştinii?” trebuie să înţelegem de ce ar trebui să se roage creştinii, care este esenţa şi folosul rugăciunii. Unii nu înţeleg rostul rugăciunii. Ei consideră rugăciunea ca o plagă pe care trebuie să o primească din partea Bisericii, sau ca pe o obligaţie, aşa cum într-un serviciu trebuie să lucrezi anumite ore. Ei consideră că rugăciunea le fură din timpul liber ori că este un lucru în plus, care-i oboseşte. Creştinii nu se roagă din mai multe motive.

— Care sunt acelea?

— După învăţătura Sfinţilor Părinţi, sunt cei trei mari uriaşi: uitarea, lenea şi nepăsarea. Şi aş continua eu cu amânarea sau dorinţa de a face o faptă bună, dar mai târziu sau altădată, cu neobişnuinţa de a te ruga şi cu lipsa trăirii în rugăciune. Rugăciunea este permanenta comunicare cu Dumnezeu. Ca un om să se poată ruga trebuie să-L simtă efectiv pe Dumnezeu.

Am întâlnit foarte multe cazuri, mai ales ca duhovnic la spovedanie, când persoane în vârstă sau persoane care au mers de o viaţă la biserică mi-au spus următoarele: „Părinte, să nu credeţi că dacă eu mă rog şi ştiu ce fac. Eu fac asta din obligaţie, aşa cum se citeşte o poezie. N-am făcut niciodată rugăciune pentru că mi-ar plăcea să mă rog. Fac aşa, pentru că aşa este tradiţia, să mă rog”. Şi întrebarea mea, atunci, a fost aşa: „Dar mata ştii ce înseamnă Sfânta Liturghie? Ştii pentru ce vii duminica la biserică?” „Nu ştiu!” „Dar ce-a făcut Hristos ca să poată să te mântuiască? Ia spune-mi mata, aşa, cu cuvintele matale, la cei şaizeci şi doi de ani pe care îi ai”. „Părinte, ca să fiu sincer, eu nu ştiu, eu ştiu că duminica se trag clopotele şi e slujbă şi trebuie să fiu în biserică”. „Şi ce auzi cât stai în biserică?” „Cântă părintele acolo şi strana”. „Şi ce cântă?” „Nu ştiu!” „Dar când stai în biserică şi te rogi, ce asculţi?” „Păi, ce spune acolo.“

Am primit un răspuns foarte neclar, adică nici măcar nu a pomenit Crezul, Fericirile, care sunt text din Sfânta Evanghelie, sau măcar un stih din Sfânta Liturghie. Iată neatenţia, ignoranţa faţă de ceea ce exprimă Biserica în duhul

rugăciunii.

Şi acum vom aminti pe rând de ce nu se roagă creştinii:

1. Timpul. În permanenţă întâlnesc oameni care spun: „Nu am timp“; iar răspunsul meu a fost următorul: „Câte minute ai creat tu în univers ca să ţi le atribui ţie şi să spui că e timpul tău? Timpul este numai al lui Dumnezeu. Şi aşa, din tot cât ţi-a dat, trebuie să-i dai şi lui măcar cum spunea fariseul în Evanghelie zeciuiala, un minut la o oră, dacă nu zece minute la o oră, în care să se vadă că încerci să concretizezi comunicarea cu Dumnezeu.“

2. Neobişnuinţa cu rugăciunea. Omul e învăţat să se închine din rutină. E învăţat să zică din fugă „Doamne-ajută!“, indiferent că e la furat, la serviciu sau într-o călătorie. El îşi atribuie acea rugăciune scurtă, „Doamne, ajută-mă să reuşesc…“, şi prin asta crede că a spus tot.

3. Lipsa de patrimoniu cultural bisericesc. Încă nu există la îndemâna credincioşilor acel material pedagogic, deşi librăriile şi bibliotecile sunt pline de carte religioasă, care să fie pe învăţătura sau pe mintea creştinului, ca un abecedar al dreptei credinţe cum sunt cărţuliile alea, zece sau unsprezece ale părintelui Cleopa care dă diferite pilde practice. Adică nişte abecedare de credinţă.

Mai mult decât atât, cateheza preotului din parohie trebuie să explice concludent omului ceea ce înseamnă legătura între om şi Dumnezeu prin rugăciune, ce înseamnă comunicarea cu Dumnezeu prin rugăciune. Creştinul priveşte rugăciunea ca pe o obligaţie, cum ar fi o normă în plus în codul penal sau în codul civil. Cum m-a întrebat odată o doamnă „Dar de ce tocmai douăsprezece icoase şi ultimul trebuie să-l mai repet odată?” Şi i-am zis: „Dacă vrei, repetă-l de două ori!”.

Un alt lucru care stă la baza lipsei de rugăciune este obişnuinţa clericilor de a comunica creştinilor acele canoane scurte şi simbolice pe care noi le întâlnim în bisericile de parohie, când, pentru păcatele spovedite, preotul, în loc să-i spună creştinului să citească o catismă din Psaltire, un număr de Tatăl Nostru, un număr de Psalmul 50, un Acatist al unui sfânt ajutător, un Canon de pocăinţă sau al Îngerului păzitor, el îi spune să aprindă câteva lumânări, să cumpere câteva prescuri ori îi zice: „Mergi acasă, am pus la pomenit, se rezolvă, stai liniştit…“

— Şi dacă totuşi credinciosul face ce a zis părintele, cumpără numărul de lumânări, unde se ajunge?

— Se ajunge la acea rutină sau nepăsare spirituală în care creştinul nu mai este implicat sau nu mai este îngrădit şi forţat de a intra pe cărarea rugăciunii.

— Putem considera că un astfel de creştin merge pe calea mântuirii?

— Nu ştiu dacă mai e pe calea mântuirii. Se ajunge la formalismul religios. Ne confruntăm acum, în secolul al XXI-lea, cu formalismul religios. Cum? Ajungând să trăim în biserica noastră ortodoxă o atmosferă de magazin, în care tranzacţia preot-pomelnic-prescură-lumânare sau tranzacţia „închide-te şi deschide-te uşă de altar” este echivalentă cu rândul la casa de bilete pentru a pleca cu trenul. Am dat banul, am luat restul şi am plecat.

Părintele Stăniloae consemna acest lucru şi spunea clar: „Este mare greşeală că biserica a alunecat în comerţul spiritual cu pomelnice sau cu aceste preţuri ale ctitoriilor, ale pomenirii morţilor sau a tot ce se face, prin care omul este dirijat nu spre rugăciune, ci este dirijat spre un formalism în care el, dacă şi-a făcut datoria şi a plătit, a şi rezolvat problema“. Trebuie cultivat spiritul creştin în care omul să înţeleagă că nu banii sau lumânările ataşate unui pomelnic îi împlinesc cererea de folos, ci rugăciunile pe care creştinul trebuie să le săvârşească în casa lui şi astfel să ajute şi el la propria zidire spirituală şi la împlinirea cererii.

Spunea şi un sfânt părinte: „Dacă o mie de îngeri s-ar ruga, mie nu-mi foloseşte la nimic dacă eu personal nu mă rog. Aşa cum o mie de draci nu pot să-l ducă pe

om în ispită dacă el se roagă şi Dumnezeu stă lângă el în rugăciunea lui”.

— Aş vrea să dezvoltaţi această idee...

— Da. Iată o mică istorioară din Pateric, în care un călugăr care citea la Psaltire a auzit deodată o voce care a spus: „Am să dau buzna peste tine şi am să te strâng de gât, închide Psaltirea”. Şi el a întrebat: „Dar cine eşti?” „Satana”. Atunci călugărul, frumos, a lăsat Psaltirea, a pus umărul în uşă şi a început să ţină uşa ca să nu intre Satana la el şi să-l strângă de gât. În clipa în care călugărul s-a simţit atins pe umăr, a strigat cât a putut: „Doamne, nu mă lăsa, ajută-mă!” Şi-n următoareul moment s-a auzit glasul lui Hristos: „M-ai strigat, te-am ascultat, sunt aici, ce doreşti?” „Păi, de ce l-ai lăsat până acum să mă chinuiască?” „De-abia acum M-ai chemat în ajutor…“

Este vorba de acel formalism de a citi rugăciunea din obişnuinţă. Omul îşi face o mică datorie sau un mic ritual care, la urma-urmei, nu se mai cheamă rugăciune, ci ritual religios, aşa cum aprindem tămâie şi tămâiem la mormânt sau aprindem duminica o lumânare…

— Cum ajung creştinii să conştientizeze puterea rugăciunii?

— Datoria principală a Bisericii lui Hristos este să comunice cu credincioşii pe mai multe căi. La amvonul bisericii întotdeauna va trebui să existe un preot liniştit şi binevoitor, care să stea şi să asculte pe fiecare om şi să încerce, prin tact duhovnicesc, să-l atragă pe creştin în cursa spre rugăciune, după cuvântul Apostolului Pavel: „Numai cine luptă după regula jocului primeşte cununa”.

Tot în biserică ar trebui să existe o armonie absolută care să-i creeze omului cadrul pentru rugăciune. Şi anume: în strana unde se citeşte sau se cântă trebuie să se ţină seama de acel cuvânt al sfântului Teodor Studitul care spunea aşa: „Canonarhul să fie atent la ceea ce se rânduieşte de citit, cititorul să citească clar, tare, intonat, cu atenţie, nici cu repeziciune, nici cu grabă, nici prea încet. Cântăreţul să cânte dulce, suav şi plăcut, ca să atingă inima omului. Iar cel care rosteşte ectenia, clericul sau preotul, trebuie să spună vorbele calm şi cu răbdare, pe înţelesul tuturor, ca să stârnească duhul evlaviei. Şi atunci inima omului se încălzeşte spre rugăciune”.

Nu întotdeauna o cuvântare extraordinar de bogată în cuvinte teologice sofisticate, fraze pompoase sau pline de esenţă dogmatică, va reuşi să-l convingă pe creştin de puterea rugăciunii. Îl vor convinge mai mult învăţătura pedagogică şi morală, din practica de zi cu zi, sau citirea Patericului, a Vieţilor Sfinţilor, în care modelul absolut şi concret să stârnească evlavia în sufletul credincioşilor, suflet care, când ajunge în biserică, este fie un pământ pietros, fie un pământ bun.

Roada sau sămânţa adusă trebuie să fie bogată, pentru că nu sunt puţini cei care încep şi nu sunt mulţi cei care sfârşesc. Adică, ce se întâmplă? Creştinii care nu se roagă n-au înţeles niciodată Ortodoxia. Ortodoxia este religia care nu oferă nimic altceva decât mântuirea, prin harisma Duhului Sfânt, care este achiziţionată (folosim termeni comerciali) de credincios prin silinţa la unirea cu Dumnezeu atât pe calea raţională, a rugăciunii sau a cuvintelor, cât şi pe calea faptelor bune, adică a trăirii unei vieţi de model autentic. Inclusiv mersul pe stradă se cheamă rugăciune, la fel dormitul decent, statul la masă, dialogul dintre prieteni şi chiar străini se cheamă rugăciune şi, dacă vreţi, citirea unei cărţi sau audierea unei emisiuni, dacă este făcută spre zidirea sufletească sau spre slava lui Dumnezeu, se cheamă tot rugăciune.

Trebuie făcută o distincţie a rugăciunii, pentru ca un creştin să înţeleagă diferitele forme ale rugăciunii. Rugăciunea are o formă trăită, în care cugeţi la Dumnezeu; învăţătura asta o găsim şi la Sfântul Teofan Zăvorâtul care arată clar: creştinul trebuie să aibă o pravilă scurtă, concretă, coerentă şi, în acelaşi timp, permanentă.

— Totuşi mulţi creştini nu au o astfel de pravilă…

— Creştinii care nu au o asemenea pravilă trebuie să se îngrijească să fie puşi în rânduială spirituală de către duhovnicul lor. Prima treaptă în urcuşul rugăciunii nu se face neapărat la biserică, ci se face în familie. Prima rugăciune vine din sânul familiei. Iar dacă la baza familiei stă învăţătura rugăciunii sau învăţătura creştină, atunci viitoarea generaţie se va obişnui cu acest cuvânt, „rugăciune“, îl va trăi nu prin auzire, ci prin vedere. Şi dacă citiţi viaţa părintelui Cleopa sau a părintelui Paisie Olaru veţi vedea că au provenit din familii unde părinţii îi puneau dimineaţa pe copii la rugăciune, îi spălau, îi închinau, îi puneau la masă, apoi îi trimiteau la şcoală sau la treburile câmpului, învăţându-i de mititei să cultive rugăciunea.

Într-un dialog cu una din creştinele care vin la biserică mi s-a pus următoarea întrebare: „Părinte, de ce este nevoie să mă rog atât de mult, când eu m-am rugat de atâta vreme şi n-am primit de la Dumnezeu nimic?” Şi atunci i-am spus o pildă în care un pustnic a zis: „Doamne, şapte ani m-am rugat degeaba iar al optulea vreau să mă asculţi“. Ei, atunci când ne-am rugat şi considerăm că n-am primit nimic, atunci suntem mai atei decât un om care n-a deschis o carte de rugăciuni niciodată. De ce? A considera că Dumnezeu nu te-a ascultat este echivalent cu a spune că Dumnezeu te-a părăsit. Şi a striga la Dumnezeu fără atenţie, din formalism, din interes sau din obligaţie, este acelaşi lucru cu a-L huli pe Dumnezeu.

— Vedeţi o paralelă între hulirea lui Dumnezeu de către atei şi rugăciunea făcută cu jumătate de gură, de formă…

— Sau din obligaţie, din constrângere. Nu există rugăciune din constrângere. Pe dătătorul de bună voie îl iubeşte Dumnezeu. O catolică mi-a zis aşa: „Iubesc mult cântările care se cântă la Biserica Ortodoxă, dar nu-mi plac acele ceasuri lungi de stat în picioare“. Şi atunci i-am spus: „Creştinii noştri se străduiesc să stea mai mult în picioare, pentru că vor sta mai uşor în iarba raiului şi se vor odihni. Cei din biserica catolică stau mai mult pe bănci aici, pe pământ, ca să poată sta mai comod dincolo, în iad…” Şi ea mi-a zis: „Dar de ce sunteţi aşa de categoric şi de tranşant?” Şi i-am răspuns: „Cu cât nevoinţa este mai aspră, cu atât Dumnezeu este mai îngăduitor, mai îndurător şi mai milostiv, văzând ofranda adusă din inimă curată, peste puteri”.

— Aş vrea să ne spuneţi un cuvânt despre canon. Creştinii caută duhovnici care dau canoane foarte uşoare sau care dezleagă la împărtăşanie chiar fără canon. Credeţi că este firească o astfel de spovedanie, neurmată de canon?

— Subiectul legat de taina spovedaniei, de canon, de duhovnic şi de creştin este foarte vast şi trebuie dezvoltat pe larg. Când spunem cuvântul „creştin“, noi ne referim la omul botezat în Hristos, la omul altoit în sânul Bisericii prin Botez sau, cum spune într-o carte Preasfinţitul Calinic Botoşăneanul, prin „sabatizarea minţii în cristelniţa Cincizecimii“, adică prin unirea cu Duhul Sfânt.

Vom face o distincţie generală: creştinii râvnitori, creştinii nepăsători şi creştinii normali.

Creştinii normali se vor limita întotdeauna la formalismul preotului de parohie, care le poate foarte bine îndeplini trebuinţele spirituale în familie prin Botez, Cununie, înmormântare, aghiasmă, Maslu sau ceea ce solicită ei la nivel de familie.

Creştinii nepăsători sunt acei creştini care au văzut biserica la botez, la cununie şi la înmormântare, adică la anumite ceremonii ale familiei.

Creştinii râvnitori pot fi identificaţi cu luptătorii din linia întâi ai Bisericii creştine. De-abia ei înţeleg termenul „duhovnic” sau termenul „canon“. Cuvântul „canon” nu înseamnă neapărat pedeapsă sau obligaţie.

— Şi totuşi aşa îl înţeleg mulţi.

— Cuvântul „canon” poate fi foarte frumos înlocuit cu un alt cuvânt spiritual, folosit de Sfântul Ignatie Briancianinov: „masă” sau „ospăţ“. De ce spun lucrul ăsta? Consider că un om, atunci când mănâncă la masă cu Dumnezeu prin rugăciune, nu împlineşte altceva decât acel pasaj frumos, întâlnit în Evanghelie, când Luca şi Cleopa, mergând pe drumul Emaosului, ascultau învăţătura Mântuitorului despre Înviere de la prooroci. Şi până în zilele Învierii nu ştiau ce s-a întâmplat cu trupul Celui răstignit. Abia când au ajuns să stea la masă, în momentul binecuvântării pâinii, L-au simţit pe Hristos întreg şi adevărat. După ce le-a binecuvântat pâinea, Domnul a dispărut, iar ei şi-au pus întrebarea esenţială: „Nu ardea inima noastră pentru El când ne vorbea pe cale din Scripturi?” Iată primul termen folosit în canon: „Au nu arde inima mea de întâlnirea cu Dumnezeu la momentul rugăciunii?” Sfântul Teofan Zăvorâtul, în „Pravila de chilie“, spunea că adevăratul creştin este cel care-şi programează anumite rugăciuni de umilinţă, de trăire, de conlucrare şi de vorbire cu Dumnezeu la anumite ore; dar el, gândindu-se la rugăciune, începe să se roage deja înainte de a începe rugăciunea; el este deja într-o permanentă rugăciune şi atenţie, căci soseşte momentul rugăciunii.

— *Mintea e pregătită din timp pentru rugăciune.*

— Mintea este deja pregătită pentru a primi această masă, pentru a începe acest canon al rugăciunii, care nu este un simplu formalism, un ritual al aprinderii unei lumânări, unei boabe de tămâie pe un cărbune aprins sau al deschiderii Ceaslovului, ci este mai degrabă o aprindere a minţii, o tămâiere a simţirii şi o deschidere a inimii în care să încapă Dumnezeu aşa cum o cere El în Evanghelia de la Sfântul Maslu: „Lasă morţii să-şi îngroape morţii lor, tu urmează-Mi Mie”. Iarăşi mai departe: „Foc am aruncat din cer şi ce mult aş vrea ca el să ardă“, focul credinţei care aprinde râvna în inima omului, atunci când se roagă, şi-l canalizează spre cele duhovniceşti. Tot Mântuitorul spune: „Pe dătătorul de bunăvoie îl iubeşte Dumnezeu, iar silitorii vor răpi împărăţia lui Dumnezeu“, nu cei care lenevesc şi trândăvesc.

Canonul este un semnal pentru alergătorul duhovnicesc care aleargă la întâlnirea cu Dumnezeu. Este, de fapt, un start. În momentul în care omul doreşte acest start, are nevoie de un arbitru, iar acel arbitru este duhovnicul. Duhovnicul este omul care comunică cu Dumnezeu prin Duhul Sfânt, pentru că aşa este hirotesit de arhiereu prin rugăciunea specială prin care se învesteşte cu puterea de a lega şi a dezlega.

— *Ce presupune această învestire?*

— Din acel moment el devine un luptător cu duhurile, un discernător al duhurilor, un deosebitor al duhurilor, al celor bune de cele rele, un deosebitor al patimilor uşoare de cele grosolane şi, în acelaşi timp, al răului de bine. Când un creştin adevărat caută un duhovnic, el caută să fie şi sub o rânduială. Pentru canon mai putem folosi termenul de marcaj. Aşa cum pe o cărare spre o mănăstire sau spre un obiectiv turistic găsim indicatoare, aşa şi la întâlnirea minţii cu Dumnezeu prin rugăciune vom întâlni acele marcaje de cum începem rugăciunea: o rugăciune de slavă lui Dumnezeu, către Prea Sfânta Treime, către Duhul Sfânt, spunem „Împărate Ceresc“, „Tatăl Nostru“, apoi rugăciunea către înger, rugăciunea de pocăinţă către Maica Domnului şi aşa mai departe.

Nu poate să existe spovedanie fără duhovnic, nu poate să existe canon fără povăţuitor şi nu poate să existe creştin râvnitor fără povăţuitor, spovedanie, canon, şi fără sfat. Duhovnicul este şi sfătuitor. El intră în contact cu creştinul căutător de Dumnezeu arătându-i cărarea de lumină pe care au bătătorit-o toţi Sfinţii Părinţi. Toate căile duc într-un singur punct, la Hristos! Pentru că în însăşi Evanghelia Mântuitorului Iisus Hristos la Cina cea mare spune aşa: „Ieşiţi la uliţi, la garduri şi

la târguri, deci mergeţi în toată lumea şi orice suflet veţi găsi, chemaţi-l la cină”. Şi-n clipa în care toţi se îndreaptă spre Cină, adică vin la rugăciune, vin pe cărări diferite, dar cărarea se încheie într-un singur loc: sub acoperământul lui Hristos.

Sfântul Ciprian episcopul Cartaginei spune: „Unde este episcopul este şi Biserica, unde este Biserica este şi Hristos, unde este Hristos este şi întreaga creştinătate. Acolo este şi adevărul“. În Ortodoxie, canonul nu aduce o îngreunare a omului, ci o înaripare a lui. Prin canon omul se înaripează cu Dumnezeu: „Cel Ce faci pe îngerii Tăi duhuri şi pe slugile Tale pară de foc…” Para de foc vine prin permanenta căutare şi trăire în canon de rugăciune.

— *Ce înseamnă cuvântul „canon“?*

— În Ceaslov scrie foarte frumos: „Canonul de rugăciune către puterile cereşti“, „Canonul de rugăciune către Îngerul Păzitor“, „Canonul de pocăinţă către Mântuitorul Iisus Hristos“. De ce nu i-a spus rugăciune către Mântuitorul? Canon, pentru că se săvârşeşte într-un anumit fel, cu o anumită evlavie, cu o anumită trăire, cu o anumită simţire şi cu o anumită implicare. Implicarea este fondul care stă la baza acestui canon. Dacă un creştin înţelege rostul implicării în viaţa duhovnicească, atunci înţelege şi rostul canonului primit de la duhovnic.

Să vedeţi superficialitatea în această legătură canon-preot-spovedanie-creştin: veţi întâlni foarte des creştini care spun: „Părinte, nu mi-am făcut canonul…” Ei, cuvântul „Părinte nu mi-am făcut canonul” este echivalent cu „Părinte, L-am omorât pe Dumnezeu“. Oare s-a făcut criminal de Dumnezeu? Nu. S-a făcut criminal de suflet. L-a lepădat pe suflet de prezenţa lui Dumnezeu. Prin ce? Citirea e hrana minţii, mâncarea e hrana trupului şi rugăciunea e hrana sufletului. Primul care va muri şi va fi lipsit de Dumnezeu este sufletul.

Iată cuvântul pe care îl spune Duhul Sfânt în stihul de la Psalmi: „Scoate din temniţă sufletul meu, ca să se mărturisească în Numele Tău”. Iată prima chemare sfântă care vine din implicare. Şi, atunci când implicarea este pozitivă, tot psalmistul David vine şi completează şi spune printr-un stih: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta…“

Iată mireasma rugăciunii curate, nu făcută din obligaţie, ci din dragoste, pentru că, până la urmă, rugăciunea nu e decât dragoste. Până la urmă, unirea omului cu Dumnezeu nu e decât dragoste: „Cel ce vrea să vină după Mine să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie”. În rânduiala tunderii în monahism apare un lucru extraordinar de frumos: „Iată, frate, cu bucurie bucură-te că te-a ales pe tine Domnul Dumnezeu de la vieţuirea cea lumească şi te-a pus în rânduiala ostăşirii îngereşti, înaintea feţei Sale. Iată o nouă petrecere în ceruri, un al doilea botez ia astăzi, frate, şi, prin mărturia iubitorului de oameni, Dumnezeu, toate păcatele tale s-au şters.“

Canonul de rugăciune vine să facă şi o absolvire de păcate, lucru consemnat de Sfântul Nicodim Aghioritul care spune clar: „Cel ce s-a spovedit la duhovnic şi şi-a descărcat sufletul de toate păcatele şi a primit canonul, acela a primit bucuria împăcării cu Dumnezeu, este absolvit de ele şi-i sunt şterse din haina sufletului, din catastiful sufletului…“

Odată un creştin a pus întrebarea: „Oare de ce nu se plictisesc sfinţii în rai?” Sfinţii nu se plictisesc în rai pentru că permanent Îi aduc slavă lui Dumnezeu, având la baza slavei două temeiuri. Unu: mulţimea bunătăţii lui Dumnezeu de a-i primi în grădina raiului, trecându-le cu vederea păcatele, fiindcă toţi sfinţii sunt păcătoşi pocăiţi sau iertaţi de păcate. Doi: mulţimea milei lui Dumnezeu de a ierta mulţimea de păcate săvârşite pe pământ.

— *Ce se întâmplă cu cei care nu-şi fac canonul?*

— Cel care primeşte canonul şi nu-l săvârşeşte, ucide pe Dumnezeu. Am găsit în cartea lui Savatie Baştovoi, un părinte de talie mai nouă, un diacon mai

postmodernist, cuvântul: „Fiecare să se roage cum crede el şi cum vrea el”. Nu întotdeauna este adevărat lucrul acesta; uneori trebuie să ne rugăm aşa cum o cere Dumnezeu. Pentru că jertfa lui Dumnezeu este duhul umilit, inima înfrântă şi smerită. El întreabă frumos în Psaltire: „Oare carne de taur voi mânca sau sânge de ţap voi bea? Ale Mele-s păsările cerului, ale Mele-s animalele ţarinii. Adă Domnului roada buzelor tale şi va fi jertfă bine primită”. Iată că jertfa împăcării cu Dumnezeu este pe calea rugăciunii. „Şi L-am înălţat pe Domnul cu limba mea…” „Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat”. „Dintru adâncuri am strigat către Tine: Doamne, Doamne, auzi glasul meu!” „Aşa Te doreşte sufletul meu pe Tine, Dumnezeule, cum doreşte cerbul izvorul apelor”.

Atunci întrebarea este una: dacă sufletul meu este însetat, atunci cum pot eu, ca om însetat, să vin plictisit la un izvor, după un zăduf şi o căldură a păcatelor de zi cu zi, rupt de lumea stresată, occidentalizată, modernizată şi secularizată, şi să gust din Dumnezeu, care e plin de savoare şi de balsam, câte-o gură, câte-oleacă? Ori îmi potolesc setea răcorindu-mi sufletul, ori aduc hulă împotriva lui Dumnezeu, zicând că ceea ce-mi dă nu-mi e de folos sau că darul lui Dumnezeu este prea mic. Spune iarăşi în Psaltire: „Oare ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie? Paharul mântuirii voi lua şi Numele Domnului voi chema”.

— Ce pot face cei care îşi dau seama că nu simt setea aceasta, că nu vor să-şi umple sufletul de Dumnezeu? Sunt iremediabil pierduţi sau există şi pentru ei o cale de întoarcere?

— Părintele Cleopa de la Sihăstria spunea aşa: „Şi rugăciunea este un dar“. Oamenii care au câştigat darul rugăciunii au puterea să-L slăvească pe Dumnezeu permanent. Sfântul Isaac Sirul învaţă că oamenii care vor să primească darul rugăciunii îl vor primi în raport cu cât se silesc. Şi spune acolo arătând treptele rugăciunii: unii ajung la treptele înalte din generaţie în generaţie, unii din neam în neam. Dar când spune că din zece mii care se silesc unul ajunge la rugăciunea înaltă, înseamnă că cei care se silesc ajung şi ei la o anumită stare, dar nu la starea de perfecţiune absolută, la extaz.

Nu se poate vorbi despre creştini iremediabili.

— Dar unii aleg pedeapsa veşnică…

— În Împărăţia lui Dumnezeu există şi „Nu te cunosc pe tine, blestematule…” şi „Vino la Mine, binecuvântatul Tatălui Meu, peste puţine ai fost pus, peste multe te voi pune”. Ca să folosim un termen parusiac: „Întâlnirea cu Dumnezeu este de fapt în fiecare zi o venire a lui Dumnezeu pe pământ”. Venirea lui Dumnezeu pe pământ se face de către om; el Îl coboară în inima lui, prin părere de rău, prin rugăciunea lui Iisus, prin rostirea rugăciunii „Tatăl Nostru“, prin citirea Psalmilor, prin postire şi cugetare la cele smerite sau la trăirea duhovnicească. Ori de câte ori Îl chem pe Dumnezeu lângă mine, am săvârşit o rugăciune.

— Unii creştini nu vor să se roage, spunând că sunt prinşi prea tare cu grijile lumii acesteia…

— Aceia sunt creştinii care, plictisiţi de rugăciune, înşelaţi sau pescuiţi de vrăjmaş, în care Satana a împrăştiat lenea, uitarea şi nepăsarea, devin victimele care au căzut în mlaştină şi nu recunosc că vor să iasă, ci vin să argumenteze negativist: „Nu pot ieşi“. Nu există „Nu pot ieşi“. Sfântul Antonie spune în Filocalie: „De va voi creştinul, se va mântui, de nu va voi creştinul, nu se va mântui“. În Psaltire scrie: „De bunăvoia mea mă voi mărturisi Domnului“. De ce am ales Psaltirea? Pentru că oferă argumentul incontestabil pentru oricine l-ar dori, fie laic, fie cleric, monah sau teolog.

— Cum se poate ieşi din această mlaştină?

— Ca să poţi ieşi din colapsul acesta al lipsei de rugăciune trebuie să ai prezenţa

vederii lui Dumnezeu, cum spunea arhimandritul Sofronie de la Essex, să ai vederea lui Dumnezeu. Deocamdată nu pe cea mistică, pentru că nu am ajuns la acea măsură, ci măcar pe cea intelectuală. Să-L priveşti pe Dumnezeu în faţa ochilor tăi din punct de vedere intelectual.

Atunci când ai să înţelegi ceva din vieţuirea unui sfânt, din trăirea unui monah sau din mărturia vie a unui creştin cu viaţă aleasă, poţi să stârneşti în tine fiorul sfânt care să te conecteze din nou la sursa de energie a Duhului Sfânt. Fiindcă Duhul Sfânt nu vine peste puturoşi. În Biserică, cuvântul „lene" înseamnă „moarte". Omul leneş nu poate comunica cu Duhul Sfânt. Iar când el nu comunică, de fapt neagă puterea Duhului Sfânt care l-a îmbrăcat de la botez. „Cel Ce Te îmbraci cu lumina ca şi cu o haină, mult milostive Doamne, slavă ˚ie".

Nu există cuvântul „nu pot". Există doar cuvântul „nu vreau". Iar cuvântul „nu vreau" este de origine satanică. Satana strigă permanent împotriva lui Dumnezeu: „nu vreau să slujesc ˚ie". Creştinul adevărat zice: „Doamne, ajută-mă în măsura în care poţi ca Dumnezeu, ca eu să fac în măsura în care pot ca om..."

— Dumnezeu vrea binele nostru, adică mântuirea noastră, dar noi stăm împotriva voii Sale...

— Omul satanizat, demonizat sau îndrăcit, nu este doar cel care ţipă sau urlă, ci omul ateizat, omul mortificat, este cel care îl ia în braţe pe „nu pot, nu vreau". De ce nu vreau? Pentru că eu mă rog în sine, am credinţa mea. Dacă pomul şi-ar da roada în sine, ar rămâne numai cu frunze, dacă pământul şi-ar da roada în sine, ar fi gol, dacă apa fântânilor ar veni în sine, n-am avea ce bea, pentru că am găsi numai gropi uscate, iar dacă intelectualii dintr-o universitate, dintr-un institut teologic, politehnic, o şcoală, o grădiniţă, şi-ar da valoarea culturii personale în sine, şi nu elevilor, am ajunge la nulitate... Numai Satana duce la nimic, Dumnezeu aduce totul din nimic la fiinţă, la plinătate.

— Cum trebuie înţeleasă rugăciunea?

— Aici am să vă dau un răspuns concret. Fiecare trăire este particulară, de aceea foarte mulţi călugări spuneau: „Mă duc la Sfântul Munte să văd şi eu cum arată sfinţii". Şi uneori îi ironizam şi le spuneam: „Da, da, mergeţi, că de la Dafni până în Careia sunt numai pustnici cu cartonul în faţă pe care scrie: «Vino şi mă vezi pe mine; uite, eu am duhul smereniei. Vino şi mă vezi pe mine, eu am duhul postirii»". Nu am prea multă experienţă spirituală, nu am prea multă experienţă duhovnicească, dar vă spun un lucru constatat, trăit. În 1994 am fost hirotonit preot şi, fiind singurul preot în mănăstire, am decis, de comun acord cu obştea, să facem Sfânta Liturghie zilnic. Când mă refer la Sfânta Liturghie zilnică, mă refer şi la acel minim cumul de pregătire pentru a putea să slujeşti o Sfântă Liturghie: să ai grijă cât mănânci şi cât bei, ca să nu pătimeşti noaptea din nălucirea vrăjmaşului, să ai grijă să nu-ţi fie rău, să ai grijă să nu vomiţi, să nu-ţi vină să scuipi, deci toate particularităţile biologice care ar veni în contradicţie cu legea trăirii autentice creştineşti a unui preot în pregătirea pentru slujbă. Să ai o participare la sfânta rugăciune: să ai un Paraclis al Maicii Domnului citit, un Canon de pocăinţă, un Canon al Îngerului Păzitor, un Canon al Puterilor Cereşti, o rugăciune de dimineaţă, un Acatist, eventual o catismă la Psaltire, să ai timp să faci proscomidie şi să-i pomeneşti pe cei pentru care te rogi şi apoi să slujeşti Sfânta Liturghie.

Ca să vedeţi ce înseamnă dragostea sau rugăciunea din dragoste, dacă aş fi întrebat, aş răspunde: „Şi-n clipa de faţă dacă ar trebui să slujesc o Sfântă Liturghie, n-aş putea să spun vreodată că am ajuns la rutină, la plictiseală, la obligaţie sau la a face cu forţa, din constrângere; întotdeauna am avut aceeaşi pasiune şi plăcere şi la fiecare liturghie m-am simţit de fiecare dată la fel şi cu totul altfel faţă de cea de ieri sau de alaltăieri. Nu ştiu cum m-am simţit la cea de

acum o lună, două luni sau un an, dar pe cea care am slujit-o astăzi, am simţit-o la fel de frumoasă, de plină şi de existentă, pentru că, în clipa în care m-am împărtăşit, s-au liniştit simţurile interioare; şi atunci apare o pace interioară pe care nu tu o cultivi, ci Dumnezeu ţi-o dăruieşte”.

Preotul slujitor care se pregăteşte pentru Sfânta Liturghie trebuie să fie în permanenţă atent; indiferent la ce ceas din zi sau din noapte ar fi solicitat, el să fie gata de a face slujbă.

Am avut o întâmplare, cu câţiva ani în urmă, cu un ucenic mai tânăr, care se plângea permanent că este desconsiderat de stareţul lui, că nu e de ajuns de trăitor duhovniceşte. El se străduia să le facă pe toate bune. Grăbindu-mă eu într-o zi, pentru că aveam de mers într-un loc, i-am zis aşa: „Te rog frumos, dacă vrei, slujeşte tu Sfânta Liturghie, că eu trebuie să mă duc undeva, că am ceva treabă şi nu pot“. Era vorba de o înmormântare a unui om sărac şi, neavând preot satul respectiv, trebuia să se ducă cineva să-l îngroape şi atunci am zis că mă duc eu. Era ora şapte fix. În mod normal, Liturghia durează o oră şi ceva. Şi i-am zis: „Fă Sfânta Liturghie în locul meu“. Şi mi-a răspuns: „Vai, dar nu sunt pregătit…” şi o mulţime de alte scuze. Atunci i-am zis: „Aşteaptă-mă un pic în chilie, că am treabă”.

L-am lăsat în chilie, am sărit în biserică, m-am închinat, am sărit în veşminte, am pus prescurile, am prins din fugă un monah şi i-am spus: „Dă drumul la ceasul al treilea şi la ceasul al şaselea, cât fac eu proscomidia, le citeşti rar şi cu grijă, ca să fiu atent pentru că nu mai am timp să le citesc eu din carte. Şi cât a citit ceasul al treilea şi al şaselea, am făcut proscomidia, am dat drumul urgent la Liturghie, iar când eram pe la sfintele daruri, ucenicul cel tânăr, văzând că nu mai apar, a ieşit din chilie să mă caute. Şi a venit în biserică şi a început să mă întrebe: „Părinte, dar ce faceţi?” Zic: „Mă rog“. „Cum, dar aţi zis să fac eu Liturghia!” „Păi, n-ai spus că nu eşti pregătit?” „N-am ştiut că vă supăraţi; dacă ştiam că vă supăraţi, o făceam eu, dar am zis că trebuie pregătire specială…” „Eu sunt special pregătit în fiecare clipă…“

— *Care ar trebui să fie atitudinea creştinului faţă de slujbe?*

— Nu există o clipă în care Dumnezeu te cheamă la datorie şi tu să-i spui: „Aşteaptă numai oleacă, azi nu-s vrednic!” Există o învăţătură în Pateric şi-n Filocalie, pe care foarte des o menţionează Sfinţii Părinţi: „Cum ar trebui să fie creştinul sau monahul?” „Să fie la fel de râvnitor precum a fost în prima zi când L-a cunoscut pe Dumnezeu“. Monahul, în ziua în care este tuns sau primit în mănăstire, are o trăire deosebită. Îi vede pe toţi buni, frumoşi, curaţi, drepţi, blânzi. Creştinul, când este pentru prima dată spovedit sau când este atras de biserică şi o descoperă, este râvnitor, săritor, ajutător la toate. Aşa trebuie să rămâi permanent. Asta înseamnă dragoste. Adică nu să aprinzi un foc de paie, care ţine o lună, două, trei, un an şi după aia, gata, să apară moleşeala şi lâncezeala.

Adevărata trăire în Dumnezeu este permanenta comunicare cu El. Şi m-am obişnuit în felul acesta: sunt dispus să slujesc în orice moment şi fără mustrare de conştiinţă. Vrednicia mea Dumnezeu o poate şti, eu nu pot spune dacă-s vrednic sau nevrednic, asta e treaba Lui, nevrednic sunt pentru că suntem păcătoşi, dar vreau să spun că la orice oră sunt dispus a face Sfânta Liturghie şi a-mi face datoria de preot, indiferent de serviciul sau de taina care trebuie săvârşită, fără a mai face comentarii sau a mai pune întrebări de genul: „De ce tocmai eu, de ce aşa sau nu aşa?…“

Ca ostaş al lui Hristos, trebuie în orice clipă în care ţi s-a solicitat de către general, adică de către Dumnezeu, să fii în gardă. Da, să fii în gardă! În orice moment să fii gata de plecare. Exact aşa este trăirea autentic creştină. Să simţi permanent că faci ceea ce faci cu aceeaşi plăcere, din pasiune. Să simţi că

acţionezi în prezenţa lui Dumnezeu, că El este lângă tine, se uită şi primeşte. Şi dacă ţi-a plăcut ţie lucrul pe care l-ai făcut, Lui îndeosebi Îi place.

— Dar nu apar şi unele ispite? Nu sunt momente în care rugăciunea se face cu o anume greutate?

— Nu, nu sunt momente în care merge mai greu; merge mai cu lene. Şi atunci ştii că e Satana care vine să strecoare moleşeala sau akedia, amânarea, trândăvia, căscatul, somnolenţa. Dar dacă ai inimă tare şi ambiţie, toate acestea trec. În literatura bisericească, mândria este un viciu capital, din care cauză Satana a şi fost coborât din cer. Dacă ai ambiţie sau râvnă, nu există slăbiciune, nu eşti slab niciodată. Şi asta nu o spun teoretic, ci o spun din punct de vedere practic. Adică nu ai voie să te plictiseşti niciodată. În clipa în care te-ai plictisit de Dumnezeu, deja te-ai îndepărtat de El.

Şi spune Sfântul Maxim Mărturisitorul şi este mare taină: „Ce-i dragostea? Dragostea sau iubirea este ceea ce simt mai mulţi la fel şi care nu se termină niciodată“. Deci tu nu ai cum să-L iubeşti pe Dumnezeu şi-n iubirea ta să vină o clipă când ţi-e lene să-L iubeşti. Nu poate să existe aşa ceva. A iubi înseamnă a trăi, a comunica, a amesteca, a uni. Şi atunci cum poţi să iubeşti din lene? De fapt, în clipa în care te-a luat lenea, tu nu-L iubeşti, Îl huleşti. Nu există cuvântul „lene“. Există acea demonizare fină, secularizantă şi modernă prin stres, prin nepăsare şi prin uitare, care se cheamă „nu vreau“, se cheamă „scuză”.

— Ce sfaturi daţi la spovedanie ucenicilor care au spus că au avut diferite motive ca să nu se roage?

— Legat de Taina Spovedaniei, eu mi-am făcut un tipic aparte pentru spovedanie, pe care-l respect, făcându-mi o linie personală, nu ruptă de biserică. Este, de fapt, aceeaşi linie a canoanelor şi a învăţăturilor bisericeşti, a rânduielilor despre Taina Spovedaniei, dar cu caracter personal. De exemplu, când primesc omul la spovedit, îi pun următoarea întrebare: „Tu ai venit să te spovedeşti sau ai venit pentru a te afla în treabă?” „Păi nu, părinte, vreau să mă spovedesc”. „Dacă vrei să te spovedeşti, ţine acest îndreptar de spovedanie.“

Când îi dau îndreptarul de spovedanie, nu i-l dau pentru că acesta ar putea substitui necesarul de întrebări care trebuie să le pun sau că în acela ar fi cuprins totul. Îl dau ca pe o legitimaţie în care va exista un calendar al zilelor când el a venit la spovedit; şi voi ţine o evidenţă permanentă a spovedaniei lui. De exemplu, dacă a fost pe 10 august, pe 20 septembrie, pe 15 octombrie, pe 19 noiembrie, pe 20 decembrie, eu trec şi semnez. Într-o parte sunt trecute datele, ca să-i văd cursivitatea cu privire la spovedanie, iar în partea opusă scriu cum îl cheamă, când a fost făcută spovedania generală şi altele. După ce am tras frumos o linie, mai jos îi trec canonul.

Şi aşa apare automat o comunicare directă de la suflet la suflet, o conversaţie liberă, fără gesturi, fără polemică, fără ţipete, fără vorbe urâte. Eu scot tot tacâmul de păcate care mă interesează, uitându-mă doar formal peste ce scrie în carte (de pildă: mi-am pus cercei, am fumat o ţigară sau am trântit uşa în biserică, m-am certat cu soţul); asta-i apă de ploaie, pe lângă păcate mult mai grele şi esenţiale.

După ce l-am spovedit, analizez cele trei feluri de păcate: păcatele de rutină, păcatele din obişnuinţă şi păcatele din nebăgare de seamă. Dacă există un păcat din nebăgare de seamă mai mare, şi e singur, nu mă deranjează, dacă există păcate de rutină şi văd că numărul lor depăşeşte normalul pentru un om care ar trebui să nu păcătuiască, atunci încep să mă îngrijorez, iar dacă în prima etapă îl găsesc cu păcate obişnuite care vin din lene, nepăsare, uitare, adică este un creştin puturos şi nepăsător, atunci mă fac foc şi pară şi, fără să-l cert sau să-l ocărăsc, îi aplic un canon pedagogic care nu are în el prea multe lucruri grele de împlinit.

— De obicei, în ce constă un astfel de canon?

— Dacă i-am dat douăzeci de metanii sau cincisprezece sau douăzeci şi cinci sau treizeci, doisprezece Tatăl Nostru sau şapte Tatăl Nostru, Crezul, Psalmul 50, Canonul Îngerului Păzitor permanent, pentru că este una din cele mai frumoase rugăciuni, Canonul de Pocăinţă către Mântuitorul, Paraclisul Maicii Domnului, rugăciunea serii şi a dimineţii, duminica la biserică, spovedit în posturi, anafură şi aghiasmă zilnic, de fapt eu nu-i dau altceva să facă decât ce trebuia să facă fără să vină să se spovedească. El astea trebuia să le ştie. Eu încep cu el de la clasa I, dar el nu-şi dă seama. El crede deja că-i în clasa a III-a sau a IV-a.

Din clipa în care am început să-l spovedesc, eu deja îl mut de sub cota zero, unde el se afla din nepăsare şi din prea puţin interes, şi-l aduc deja la cota doi. Îl pun în rândul creştinilor obişnuiţi, ca şi cum el ar şti totul. Şi după ce începe să se roage, îi spun: „Bagă bine de seamă, dacă data viitoare când ne întâlnim nu mi-ai făcut ce ţi-am spus, nu mai îmi vii la spovedit“. Şi atunci tocmai acest lucru mi-l face atent şi el începe să-şi pună întrebări. Aici e marea taină psihologică: atunci când vorbeşti cu omul liber şi îi dai un sfat, i-a intrat pe o ureche şi i-a ieşit pe cealaltă; dar am constatat cu mare bucurie sufletească faptul că-n clipa în care te adresezi ucenicului tău şi-i dai canonul scris, aşa cum i se dă o reţetă la dispensar, el ţi-l execută întocmai şi la timp, pentru că începe să-l apese. După proverb: „Vorba zboară, dar scrisa rămâne”.

Şi începe pentru el a doua tracasare şi trezire din somnul lenii şi al nepăsării duhovniceşti, apăsarea de conştiinţă: „Părintele mi-a dat canonul”. Şi atunci el devine interesat şi vine cu câte o sacoşă de cărţulii: „Părinte, mi-am găsit cartea cu Sfântul Mina, cartea de rugăciuni, mi-am luat Ceaslovul, mi-am luat Psaltirea…” Zic: „Bine, bine, să fii sănătos, foloseşte-le“. Deja îi stârnesc interesul, se vede obligat şi implicat în mod direct, fără a mai spune: „Lasă, c-oi vedea eu ce-oi face“. Nu, el stă cu cartea aia în mână şi deja intră frica-n el, panica. De câte ori o vede-n casă, pentru el apare un şoc: „Măi, nu mi-am luat cărţile, n-am început rugăciunea“. Şi vrând-nevrând, intră-n mod forţat în ritmul rugăciunii. Şi deja când vine a doua, şi-a treia, şi-a patra oară, îl am cu cartea în mână, mă uit la el, la cartea pe care i-am dat-o, eu ştiu ce om am în faţă şi mă uit la ce a mai apărut nou.

Admit ca un canon dat unui ucenic să fie săvârşit 60%, 70%, 80%, 100%. Nu fac chiar toţi, că oamenii sunt supuşi păcatului. Dar celui care începe să vină sub 50-60%, îi spun că n-avem ce discuta. „Du-te acasă, fă-ţi canonul şi după aceea mai stăm de vorbă; să nu ai impresia că facem târg cu Dumnezeu”. Adică apare şi acea formă categorică de a discuta cu omul, la modul frontal, nu doar prin vorbe frumoase.

Am auzit un cuvânt pe care-l contest categoric: „Părinte, să ne purtăm frumos cu ei că-i pierdem pe toţi de la biserică“. Toţi să plece, închidem biserica, o facem muzeu, dăm cu naftalină, punem covoare noi pe jos şi scriem „Muzeu” pe uşă. Dar atunci când în biserică sunt zece creştini buni, atunci Duhul Sfânt coboară acolo şi mântuieşte câteva sate împrejur. Pentru cetatea Sodomei şi cea a Gomorei, trebuiau cinci drepţi ca să nu le piardă Dumnezeu. Nu trebuiau cincizeci de mii…

***

Dacă Sodoma şi Gomora aveau nevoie de câţiva drepţi, ca pentru rugăciunile lor Dumnezeu să nu pedepsească păcatele oamenilor, am putea crede că şi oraşele în care trăim, care caută cu încrâncenare să copieze „virtuţile” celor din Sodoma şi Gomora, ar putea fi cruţate pentru rugăciunile câtorva părinţi cu viaţă sfântă. Numai că, gândind aşa, îi suntem potrivnici lui Dumnezeu. Dumnezeu nu vrea numai mântuirea unor preoţi sau a unor călugări, ci vrea mântuirea tututor oamenilor. Deci şi a noastră. Toată Biserica dacă s-ar ruga pentru noi, câtă vreme noi înşine nu vrem să ne rugăm, nu ne putem mântui.

Ar trebui să ne plecăm atenţia asupra rugăciunii. Să ne gândim cu sinceritate ce

câştigăm dacă nu ne rugăm, şi ce pierdem. Şi ce câştigăm? În cel mai bun caz câştigăm câteva minute sau zeci de minute, pe care le folosim în alt fel. Poate chiar păcătuind.

Păcatul este plăcut, nimeni nu contestă asta. Dar nu e veşnic. Vrem sau nu, nu putem păcătui la nesfârşit. Până la urmă vom renunţa la păcat în clipa în care vom da ochii cu moartea.

Unii cred că vor renunţa la păcat la bătrâneţe. Unii dintre cei care trăiesc în curvie se gândesc că vor pune început bun mântuirii atunci când vor ajunge la bătrâneţe, adică la neputinţa fizică de a desfrâna. Dar, ajunşi aici, vor descoperi noi forme de a păcătui. Dacă păcatul a devenit prieten, nu pleacă uşor.

Avem două lumi: cea a rugăciunii şi cea a păcatului. În prima, oamenii îşi dau seama de păcatele lor şi Îl roagă pe Dumnezeu să îi izbăvească de ele. În cea de-a doua, păcatul şi plăcerea sunt valorile supreme. Dar nu pentru multă vreme. Nici măcar pentru o sută de ani.

Ajuns în iad, bogatul nemilostiv îl roagă pe Dreptul Avraam să îl trimită la fraţii săi pe săracul Lazăr ca să le spună să aibă grijă cum trăiesc, ca să nu ajungă şi ei în chinurile iadului. După moarte, bogatul înţelesese cât de „folositoare" i-a fost lăcomia. Tot aşa, după moarte, toţi păcătoşii vor pricepe că păcatul nu le-a fost prieten, ci duşman.

Să înţelegem cât de ucigătoare de suflet este lipsa rugăciunii. Să ne rugăm lui Dumnezeu să picure în inimile noastre dorinţa de a ne ruga. Să alegem noi binele, înainte de a fi siliţi să dispreţuim răul.

Să ne rugăm, oricât de greu ne-ar fi. Cu cât suntem mai legaţi de lanţurile patimilor, cu atât ne va fi mai greu să ne rugăm. Dar să nu deznădăjduim. Hristos, Care a biruit lumea, vine în ajutorul fiecăruia dintre cei care Îl cheamă prin rugăciune. Să luăm aminte!

Despre fariseism

Unul dintre cele mai interesante subiecte pe care le frământă „lumea bună" este fariseismul celor care merg la biserică. Astfel de discuţii sunt reconfortante, abundă în ironii şi în exemple. Prin fumul de ţigări şi aburii vinului fiert se ridică norul cugetării aprinse.

„Iată, noi nu suntem ca ei..." Paharele se ciocnesc, atmosfera se înfierbântă. Muzica răsună cu putere. În timp ce săracii creştini, ridiculizaţi şi batjocoriţi, merg pe calea mântuirii.

Cei care îi judecă pe creştini, acuzându-i de formalism sau de fariseism, nu sunt nici măcar ca fariseii pe care îi judecă. În minţile celor din urmă, credinţa curată se amestecă uneori cu fariseismul. În minţile celor dintâi, fariseismul se află în stare pură: ei resping învăţăturile Bisericii, justificându-se că nu vor să le urmeze şi să devină farisei.

Dar învăţătura curată a Bisericii naşte sfinţi. Asta nu vor să recunoască fariseii din „lumea bună". Biserica e Cerul pe pământ. Învăţăturile ei transfigurează omul care vrea să Îl urmeze pe Hristos. „Fariseii din lumea bună", sub pretext că nu vor să se molipsească de cealaltă formă de fariseism, stau departe de Hristos. Nu ispita acestui fariseism îi sperie; s-ar acomoda repede cu el. Îi sperie ideea de a supune minţile lor superioare învăţăturii mântuitoare pe care a propovăduit-o Domnul.

Credinţa creştină ne învaţă să murim nouă, patimilor şi poftelor noastre şi să dobândim raiul. Unii nu se mulţumesc cu această smerire a voii şi caută tot felul de motive pentru a-şi justifica patimile, pentru a nu se supune poruncilor lui Hristos.

Acestor farisei, care îi arată cu degetul pe fariseii care vin la Biserică, nu li se poate spune nimic. Sunt prea plini de sine pentru a mai învăţa de la alţii. Li s-ar putea totuşi reproşa faptul că, în loc să se mulţumească cu viaţa pe care o duc, îi mai atrag şi pe alţii de partea lor. Pe unii care, fiind sensibili din fire, se lasă păcăliţi de refrene insuficient argumentate. Acestora din urmă le este „dedicat" acest interviu. Cu rugămintea de a înţelege că nu există nici un motiv atât de important încât să merite să stăm departe de Hristos. Da, există farisei printre credincioşi. Şi au existat de la începutul Bisericii. Dar alături de ei au existat şi sfinţi. Ar trebui să ne lăsăm atraşi de sfinţenia acestora cu aceeaşi putere cu care ne-am lăsat smintiţi de fariseismul celorlalţi.

***

— Părinte Calistrat, să vorbim puţin despre motivele care-i ţin pe oameni departe de biserică. Să începem cu fariseismul. Sunt unii care spun: „Nu vrem să ne apropiem de Biserică, pentru a nu deveni, la rândul nostru, farisei. Decât să devenim farisei, mai bine rămânem aşa, cu credinţă în inimile noastre, şi nu ne ducem la biserică".

— Despre această problemă aş vorbi într-un singur fel: aşa cum Hristos a venit în taină în pântecele Fecioarei şi S-a arătat lumii ca Logos întrupat, şi S-a răstignit pentru mântuirea noastră, şi a arătat numai fapte bune şi trăire autentică, fără a bate prea mult toba, fără bigotism sau fariseism în trăirea mesianică, aşa şi creştinul nostru poate să treacă prin viaţa duhovnicească cu o trăire profundă, fără să dea dovadă de fariseism. Am să vă dau un exemplu. Spovedesc din 1994, aproape zi de zi. Niciodată, ca duhovnic sau ca preot, n-am fost şi nu voi fi adeptul fustelor exagerat de lungi sau a ţinutelor bisericeşti prea smerite, pentru că acolo unde intervine prea mult formalism se strică fondul problemei.

Veţi întâlni în biserică persoane care ştiu să se poarte în societate la fel ca acasă, şi acasă la fel ca în biserică, foarte ascunse, foarte bine tăinuite, într-o trăire foarte frumoasă şi plăcută lui Dumnezeu, fără a da măcar de bănuit că au o trăire lăuntrică deosebită.

— În general, cum sunt creştinii care vin la biserică?

— Am să vă fac o caracterizare personală, nu luată din cărţi, ci din trăirea practică: în general, în biserică sunt trei feluri de creştini. Unu, partidul conservator.

— Ce înseamnă partidul conservator?

— Sunt acele grupuri, de creştini sau creştine, pe care în enorie le numim comitete parohiale. În mănăstire, să spunem că este consiliul duhovnicesc, consiliul economic şi administrativ, iar în lumea laică, între creştini în general, vom întâlni „bisericuţele".

— Ce înseamnă aceste „bisericuţe"?

— Sunt acele grupuri de oameni care în sufletul lor se consideră credincioşi şi trăitori, care încep să arunce cu noroi în începătorii care intră în biserică.

— Să continuăm...

— Doi, creştinii obişnuiţi sau normali. Sunt oamenii care frecventează biserica de parohie, mănăstirile unde se desfăşoară cultul divin public, Sfânta Liturghie, Vecernie, Utrenie sau orice altă ierurgie; aceştia sunt cei mai sporiţi creştini. Sunt oamenii care trec prin viaţă neobservaţi. Ei sunt cei mai plăcuţi lui Dumnezeu: au fondul cel mai sănătos, tăinuit.

Şi treia, creştinii de rutină. Când spun „rutină“, mă refer la tot tineretul care intră şi se închină la iconostasul din biserică sărutând icoana sau dând un pomelnic, cerând ajutor pentru examen, un serviciu, o viză; şi intră în biserică, cu batic sau fără batic.

Aici am eu o vorbă pe care o spun tot timpul ucenicilor mei preoţi pe care-i spovedesc: „Cred că nu aţi rămas la balada baticului şi a fustelor lungi, la balada «fă-ţi crucea drept şi nu lua aghiasma înaintea anafurii şi anafura înaintea aghiasmei», că atunci voi sunteţi acei preoţi de parohie deja morţi, care degeaba vreţi să îi înviaţi pe alţii”.

Să căutăm să explicăm întotdeauna creştinilor că unul din motivele pentru care Dumnezeu primeşte rugăciunile unui creştin mai repede sau mai târziu este şi modul în care acesta se prezintă înaintea Lui în biserică; şi aici vom vorbi de buna-cuviinţă a Sfinţilor sau de sfiala pe care o cere Dumnezeu atunci când ne rugăm, „cu frică şi cu cutremur”.

Nu poţi să-ţi permiţi să vii în faţa lui Dumnezeu în orice poziţie, oricum îmbrăcat, să te prezinţi oricum, sau să spui rugăciuni în orice ipostază. N-ai să stai să spui sprijinit pe o rână sau să stai pe scaun ori culcat pe pat sau pe o coastă. Stând la plajă, n-ai să iei Ceaslovul ca să citeşti rugăciuni. Sau acolo făcând-o, trebuie să ai o poziţie decentă, într-un şezlong, ceva, ca să existe şi o marjă de bună-cuviinţă; pentru că unul din motivele pentru care Dumnezeu respinge rugăciunea creştinului este şi felul în care el îşi face rugăciunea.

Aici am să vă dau sfatul concret: poziţia aduce umilinţa. Cum spunea Sfântul Isaac Sirul: „Este una să te rogi în genunchi, alta să te rogi în picioare, este alta să te rogi pe scaun, alta să te rogi culcat şi alta să te rogi în nepăsare.“

Spun lucrul acesta pentru că este legat de fariseism. Ne trezim în biserică cu creştini care, după ce săvârşesc un anumit ritual, îşi fac canonul pe la sfintele icoane, termină de făcut observaţii în stânga şi în dreapta, termină de îndreptat pe cutare şi cutare, zic o întreagă pleiadă de învăţături şi de sfaturi tradiţionale, legate de locul respectiv, de rugăciune. Într-un fel, celor din jur li se face lehamite, şi atunci sunt obligaţi să stea să asculte slujba afară, la difuzor, sau evită să mai vină la biserică şi spun: „Părinte, aş veni, dar este grupul acela de babe rele şi spurcate la gură şi la limbă, care nu fac altceva decât să judece tot timpul, şi clevetesc şi bârfesc pe tot creştinul care intră în biserică“. Iată prima formă de fariseism.

— Şi această formă de fariseism sminteşte...

— N-ar trebui să ne smintim. Eu nu mă duc pentru ei la biserică, eu mă duc pentru Dumnezeu. Creştinii obişnuiţi, oamenii de rând, intră fără să ţină cont de acest lucru, stau şi-şi fac datoria lor de creştini.

Venind mai des la biserică, familiarizându-te cu biserica şi cu locul de rugăciune, ai să vezi un nou fenomen care apare în biserică: „De ce stai în locul meu, de ce ai ocupat strana cutare, de ce te-ai băgat acolo că aia-i treaba mea, de ce ai aprins tu lumânarea, de ce ai pus tu sfeşnicul, de ce ai pus tu flori, de ce ai sărutat mâna preotului?” Fiecare caută să iasă în evidenţă cu ceva. Asta e a doua formă de fariseism.

— Există şi alte forme de fariseism?

— Da. A treia este şi cea mai periculoasă. Apare la acei creştini care vin la biserică doar pe post de observatori, de clevetitori şi de judecători. Ei nu fac parte nici din prima categorie, nici din a doua; ei sunt o categorie specială, pe care putem să-i numim căutătorii de nod în papură. „De ce s-a cântat prea repede, de ce s-a citit nu ştiu cum, de ce a făcut preotul aşa, de ce a stat ăla aşa, de ce e gălăgie în biserică?...” Sunt mii de întrebări care încep cu „de ce?” şi se termină cu „nu ştiu”.

— Ar trebui să existe îngăduinţă faţă de cei care vin pentru prima dată la biserică...

— Într-o lume modernă, într-o lume plină de mizerie, în care Satana urlă ca un leu şi caută pe cine să înghită, accepţi rugăciunea la icoană a celei cu sânii goi sau cu capul gol şi-i dai sfatul de folos până o aduci la stadiul normal, de a veni îmbrăcată decent şi de a se comporta decent în biserică, decât să o dai afară din biserică pentru că e nepregătită. Cred că de aici se dovedeşte încă o dată că-n putregaiul de păcat este un sâmbure de adevăr şi ăla-i conştiinţa. Şi-n loc să fie în faţa cărţilor de Tarot, în loc să fie în faţa ceştii de cafea, în loc să fie în faţa ghicitorului, fachirului şi a magicianului, vine aşa, în starea de destrăbălare, şi plânge în faţa icoanei lui Hristos.

Şi atunci, dacă ai răbdare, ai câştigat pe fratele tău după cuvântul Scripturii care spune: „Dragostea toate le rabdă, dragostea toate le crede, dragostea toate le iartă, dragostea nu se mândreşte, nu se trufeşte, nu ţine minte răul, nu caută ale sale. Dragostea nu piere niciodată“. Iar în a şasea epistolă care se citeşte la Sfântul Maslu iarăşi se spune: „Dacă trăim în Duh, în Duh să şi umblăm, nu iubitori de mărire deşartă, nu pizmuindu-ne unii pe alţii, nu urându-ne unii pe alţii, ci voi cei tari sfătuiţi pe cei slabi, luând seama la voi să nu cădeţi, ca aşa să se împlinească legea lui Hristos”.

— Creştinii trebuie să dea dovadă de dragoste...

— Partidul conservator din biserică trebuie să-şi pună cu toată dragostea şi evlavia problema venirii celui nou în biserică, pentru a-l atrage. Oamenii se smintesc şi nu vin în biserică nu pentru că slujba e prea lungă, nici pentru că taxa e prea mare, nici pentru că partidul conservator îşi depăşeşte uneori limitele. Mai este o scuză: „Am trăit în vremea comunismului...” Pe vremea comunismului, la nici una dintre uşile bisericii nu stăteau ostaşii cu mitraliere.

Înainte de legea comunismului, ai avut legea familiei, ai avut educaţia celor şapte ani de acasă. Dacă acolo nu şi-a pus amprenta mama sau tata, restul e egal cu zero. Educaţia religioasă se face pentru prima dată în familie şi abia apoi în biserică. Dacă n-ai venit la biserică sau dacă te-ai smintit, te-ai smintit din lene, te-ai smintit din comoditate, din prea multă superioritate.

Odată, a venit la mine o doamnă să se spovedească şi am rugat-o să stea în genunchi, că doar nu era s-o spovedesc în picioare. Şi mi-a zis: „Vreau să ştiţi cu cine staţi de vorbă, sunt profesoară“. I-am zis: „Doamnă, în cazul acesta nu pot să vă spovedesc, trebuie să mergeţi la un profesor“. De ce lucrul ăsta? Ca să înţeleagă că în faţa Mântuitorului Iisus Hristos sufletul trebuie să fie gol şi sincer.

Duhul are nevoie de dragostea lui Dumnezeu. Este duh care trebuie descătuşat, nu în raport cu mofturile intelectuale, cu mofturile secularizante, cu mofturile postmoderniste, cu mofturile iubirii de sine şi ale părerii de sine şi ale cruţării de sine şi nu în raport cu interesele fiecăruia. „Dacă te porţi frumos, vin la biserică, dacă nu, nu vin“. Biserica are uşa deschisă, iar clopotul şi toaca cheamă pe orice creştin.

Spune Mântuitorul: „Am venit să aibă viaţă şi viaţă din belşug, Eu sunt Păstorul cel Bun, ce-şi pune sufletul pentru oi şi oile cunosc glasul Meu şi mă urmează pe Mine“. Iar cine sare pe aiurea şi intră în staul pe unde nu trebuie e hoţ şi tâlhar. Aşa sunt şi acei creştini care trăiesc cu impresia că s-ar putea ruga la casa lor, deşi un canon apostolic spune clar: „Cine nu merge trei duminici la biserică să se afurisească“, adică nu mai are voie să se împărtăşească, şi cade sub blestemul Bisericii şi trebuie să-i facă preotul sau arhiereul dezlegare ca să mai poată intra în biserică, pentru că lipsa de la comuniunea jertfei euharistice îl sălbăticeşte, îl îndrăceşte şi îl animalizează.

— Mulţi creştini vin la biserică numai la Paşti şi la Crăciun. Nu intră ei sub osânda acestui canon?

— Foarte mulţi creştini sunt sub osânda afurisirii pentru lipsa prezenţei lor la biserică. Dar cu ei preoţii trebuie să fie foarte îngăduitori, să folosească o tactică extraordinară de cucerire a sufletului; şi, în special, trebuie să-i atragă nu prin metode speculante, ci prin metode duhovniceşti.

Sfântul Chiril al Alexandriei spune: „Cine face din rău bun, gura lui e gura Duhului Sfânt, iar cine face din bun bun nu are aceeaşi plată“. Adică trebuie să luptăm şi să avem un program filantropic spiritual pentru ca în fiecare parohie să se formeze un fond de carte, un rulaj de învăţătură religioasă care să fie dat creştinului. Nu numai cu o mână a lua, ci şi cu cealaltă a da. Pentru că s-a obişnuit aşa.

Una dintre marile greşeli care se fac azi, şi nu o zic cu supărare, este rularea acestui fond material bisericesc, începând de la căndeluţe, iconiţe, de la cruciuliţe, de la cărticica de rugăciuni, la „n” volume, „n” policandre, sfeşnice, lumânări, cruci, veşminte, cu care se face o adevărată specula bisericească. Se pune un adaos de până la şapte sau opt ori, uitând că şi bietul creştin trebuie să respire şi că trăieşte tot dintr-un salariu minim pe economie, şi trebuie ajutat şi angrenat în această mişcare de formare duhovnicească nu prin jefuirea buzunarului, ci prin aflarea virtuţilor păstrate în suflet, care trebuie colectate şi puse în valoare.

Orice creştin are un potenţial spiritual care trebuie descoperit. Şi dacă-l aduci în biserică în echipa de făcut curăţenie, în echipa de îngrijit florile de prin ogradă, în echipa de spălat veşminte, în echipa de cântat la strană, în echipa de sfătuire, în comitet, pentru o povaţă, pentru o catehează, atunci să-i dai şi milostenie.

— Dacă un credincios e neglijat, profită sectele.

— Trebuie depus tot efortul pentru a-i impulsiona pe credincioşi. Când nu vom mai avea creştini în biserică, nu vom mai avea preoţi la altar. Să fie foarte clar: sectele duc o politică foarte bine pusă la punct, expansionistă, de dragoste artificială, cu daruri, cadouri, cărţi, cu toate mijloacele de informare necesare. Chiar stârnesc o dragoste ce duce la un pietism sălbatic. Şi atunci se întreabă un ortodox: „Cum, domnule, ăsta când venea la biserică era un prost, nu ştia nici Crezul, şi de când s-a dus la sectari ştie toată Scriptura pe de rost!“

Nici pe departe nu o ştie pe de rost, dar atâta informaţie şi catehează s-a băgat în el, atâta investiţie încât, în clipa în care l-a câştigat, secta l-a făcut îndoit fiu al gheenei: l-a pierdut şi cu sufletul, că l-a rupt din altoiul Bisericii, l-a pierdut şi cu mintea, pentru că l-a îndoctrinat şi i-a băgat în cap o învăţătură care nu va mai ieşi.

La fel ar trebui să procedeze şi preoţii noştri: pentru fiecare creştin format mai puţin duhovniceşte să ducă o muncă de lămurire; să existe un program filantropic, pentru că şi asta e tot o filantropie: să înveţi un suflet. Prin învăţătură, măcar două-trei ore în biserică, începând de la tinerii care fac religia în şcoală, lucru extraordinar, şi terminând cu cateheza babelor care nici nu ştiu măcar de ce se aprinde policandrul la Liturghie, de ce se pune lumânarea în sfeşnic, de ce se citeşte Evanghelia sau ce e Sfânta Împărtăşanie. Ele ştiu doar că e slujbă.

— Dar dacă aceste babe, care vin din formalism, mor fără să înţeleagă ce este slujba, se mai pot ele mântui?

— Dacă n-au ştiut din slăbiciunea minţii şi din lipsă de înţelepciune, se pot mântui, dar dacă n-au ştiut din alte cauze… La întrebarea: „Omule, de ce nu citeşti Noul Testament?“, am întâlnit răspunsuri de genul: „Părinte, stai un pic, eu nu citesc pentru că dacă nu ştiu, nu sunt osândit!” Aici intervine formalismul mortificării sufleteşti.

Dacă tu ştii că există o taină mai înaltă despre Dumnezeu şi nu vrei s-o descoperi din comoditate şi din lipsă de implicare, atunci te duci în iad. Pentru că nu ţi se

cere socoteală de ce n-ai ştiut, ci de câte puteai să le ştii şi n-ai vrut să le cunoşti.

— Părinte, aş vrea să ne spuneţi ce este fariseismul şi cum se manifestă el?

— Problema cea mai gravă la acest capitol, fariseismul, este, şi răspunsul îl dă proorocul David în Psaltire, că „pe viclean urăşte Domnul“. În primul rând, fariseul este omul viclean. Este omul lepădat de orice noţiune de morală, este omul lepădat de orice noţiune de etică, este omul lepădat de orice noţiune de normă canonică duhovnicească. Am să vă dau un exemplu foarte des întâlnit în viaţa noastră de zi cu zi: există oameni, şi ca duhovnic cunosc multe cazuri, care cu atâta blândeţe şi bunătate îţi vorbesc despre Dumnezeu, despre normele legilor lui Dumnezeu şi despre biserică, despre mântuire, iar în momentul în care nu se mai află în prezenţa ta, sunt cu totul alte persoane.

Trăirea în fariseism este bigotismul absolut al societăţii. Este vorba de omul cu multe feţe. Spunea Sfântul Tihon de Zadonsk: „Fariseul este ca rândunica, cât îi este bine stă cu tine, iar când a dat de rău te părăseşte“. Întotdeauna fariseul va fi un om căruia îi va plăcea să pozeze în victimă. Întotdeauna fariseului îi va plăcea să pozeze în lup moralist, să scoată în evidenţă faptele sale, să observe paiul din ochiul aproapelui şi să nu vadă bârna din ochiul lui, întotdeauna un fariseu va şti foarte bine să-şi mascheze viciile, slăbiciunile, defectele, sau cel puţin să le găsească o justificare prin care ele să devină o normă de moralitate. În prezenţa cercului de prieteni sau oriunde ar fi, el trebuie întotdeauna să demonstreze că în el există o doză de fineţe spirituală.

Am să vă exemplific printr-o formă de fariseism foarte des întâlnită, menţionată de obicei de Sfinţii Părinţi. Spune un avva: „Dacă auzi de la cineva: ce smerit e fratele cutare, zice, încearcă-l cu ispita şi vei vedea cum începe să-ţi arate cât este de smerit. Şi-n clipa în care l-ai atins şi i-ai zis măcar jumătate din cuvânt sau i-ai spus ceva ce nu-i este pe plac, dacă e mândru sare ca ars“. Sfinţii Părinţi spun despre unul ca acesta: „Ce smerit e mândruleţul…”.

Se spune că Sfântul Vasile cel Mare a întâlnit odată o călugăriţă care a început să se smerească pe sine şi să spună: „Părinte, sunt o păcătoasă, sunt cea mai rea, cea mai crudă, cea mai tiranică, cea mai nesupusă…” La care sfântul i-a spus: „Da, dar parcă totuşi nu eşti la fel ca ceilalţi, eşti parcă un pic mai sus”. „Ei, părinte, bineînţeles că da, din punct de vedere spiritual, sigur că există o doză de superioritate…“

În momentul în care crezi că smerindu-te din cuvinte te-ai smerit şi din fiinţă, eşti într-o mare înşelare. În Pateric este consemnat clar cazul celui care plătise cu bani să fie smerit în fiecare zi la poarta târgului; şi într-una din zile cineva l-a smerit fără bani şi atunci, ieşindu-şi din fire, acela i-a zis: „Tu nu ştii cine sunt eu, tu nu ştii ce pot eu, tu nu ştii cu cine stai de vorbă…” „Ştiu, tu eşti omul care plăteşte în fiecare zi să fie smerit; dar ce rămâne interesant pentru mine, păcătosul, este că azi, când n-ai plătit, parcă nu ţi-a priit nici smerenia…“

— Alături de fariseism, habotnicia este una dintre trăsăturile caracteristice ale multor credincioşi…

— Învăţătura despre habotnicie a Sfinţilor Părinţi este cuprinsă în cartea „Despre înşelare” a Sfântului Ignatie Briancianinov, care tratează foarte bine acest subiect. Dacă vreţi s-o comparăm cu lenea, care împinge la păcat şi la delăsare, habotnicia este extrema cealaltă care ne împinge la peste măsură şi duce la nebunie. Habotnicia este ieşirea din matca firească a lucrurilor. Am să vă dau un singur exemplu care să vă facă să înţelegeţi acest lucru.

Odată un tânăr a venit şi a spus aşa: „Părinte, daţi-mi o rugăciune în care eu să mă rog şi să primesc o notă bună la examenul pe care îl am“. Şi i-am spus aşa: „Primul canon pe care ţi-l dau este să înveţi. Să citeşti şi să memorezi şi să-ţi dai tu două-trei teste acasă“. Iar el mi-a spus aşa: „Nu, părinte, eu merg pe alt principiu.

Rugaţi-vă să-mi pice la examen ceea ce am învăţat”. Şi atunci i-am răspuns: „Mă rog să-ţi pice la examen ceea ce n-ai învăţat“. Şi el îmi răspunde: „Părinte, să ştiţi că, dacă voi cădea la acest examen, înseamnă că Dumnezeu nu este şi nu mă ajută!” Şi i-am spus aşa: „Dumnezeu mergea pe cărare şi, împiedicându-Se de un om, a mers mai departe; dar, mergând un om pe cărare şi împiedicându-se de Dumnezeu, a căzut; şi piatra peste care a căzut îl va spulbera“. Consider că habotnicia este mentalitatea care confundă starea de spirit a lucrurilor normale cu starea de hazard sau cu minunile făcute la întâmplare.

— Faţă de habotnicii care au „surplus” de credinţă, sunt unii care cad în extrema cealaltă, a puţinătăţii de credinţă.

— Da, unii spun: „Dacă m-am rugat, de ce Dumnezeu nu-mi dă?“

Sau încă un caz de habotnicie. Un tânăr mai lipsit de bani mă întreabă: „Părinte, ce să fac ca să găsesc nişte bani pentru taxa la facultate, pentru tot ce am nevoie?” Şi i-am zis: „Citeşte Paraclisul Maicii Domnului, că va avea grijă de tine“. La care răspunsul a fost ferm: „Şi dacă am să citesc Paraclisul Maicii Domnului, o să plouă cu bani din cer?“

Iată elemente de habotnicie care pot demonstra că atunci când omul iese din matca firească a lucrurilor devine un om nefiresc şi iese din normalul societăţii, devine schizofrenic sau paranoic.

— Cum se pot evita aceste două ispite: habotnicia şi fariseismul?

— Ca să vorbim în termeni obişnuiţi, nu academici sau teologici, voi căuta să nuanţez ceea ce poate însemna evitarea habotniciei şi a fariseismului, ceea ce poate însemna evitarea făţărniciei şi a vicleniei.

În primul rând cel mai important lucru îl întâlnim în Evanghelia de la Ioan. Dacă un om vrea să ştie dacă omul cu care stă de vorbă nu este fariseu, trebuie să citească capitolul 1 din Evaghelia lui Ioan: „La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul“. Creştinul care crede în Dumnezeu şi-L are pe Dumnezeu are cuvânt. În momentul în care a promis sau şi-a dat cuvântul şi nu l-a respectat, acela este un fariseu şi un făţarnic, deoarece, dacă nu are în el cuvânt, nu-L are nici pe Dumnezeu.

Iată un asemenea caz concretizat. Vine cineva odată la spovedit şi spune aşa: „Părinte, vă rog frumos, aş dori un lucru. Eu mă lupt cu patima fumatului, dar vă promit în mod solemn că, dacă mă împărtăşiţi, nu mai pun ţigara în gură niciodată“. Eu i-am spus: „Bine, posteşte trei zile fără untdelemn şi te voi împărtăşi. Cam la o săptămână sau două, când a apărut din nou la mănăstire, primul lucru pe care mi l-a spus a fost: „Părinte, nu ştiu, o să vă supăraţi, n-o să vă supăraţi, n-am putut să ţin, să ştiţi că am fumat“. Şi mi-a zis aşa: „Vă rog să-mi daţi dezlegare şi binecuvântare să mă spovedesc la alt duhovnic“. Şi i-am scris pe îndreptarul de spovedanie următorul lucru: „Creştin te-ai făcut, îţi mai rămâne să te faci om, să ai cuvânt“. Şi-n felul acesta ne-am despărţit. A dat dovadă de ce înseamnă fariseismul, bigotismul şi mai este un cuvânt frumos pe care-l folosesc englezii, snobismul.

— Unde se întâlneşte habotnicia?

— În general, habotnicia o vom întâlni la femeile evlavioase, la bătrânele pioase, la creştinii mai râvnitori şi, în special, în viaţa monahală, pentru că aici, acest cuvânt, „habotnic“, este legat mai mult de străduinţă. În esenţa lui nu este un cuvânt vicios, ci este mai degrabă un cuvânt periculos, care împinge spre extremă.

Am întâlnit multe cazuri în care femeia îi spune soţului: „De tine mă las, de biserică nu mă las“. Iată un caz de habotnicism absolut, în care Biserica trebuie să intervină şi să arate legiuirea canonică, şi anume faptul că femeia trebuie să fie supusă bărbatului conform tainei nunţii, femeia trebuie să asculte de bărbat şi bărbatul s-o cârmuiască după legea lui Hristos. Ea trebuie să fie supusă bărbatului

în toate conform canoanelor. Femeia nu are voie să-şi lase bărbatul decât în cazul desfrânării, iar duhovnicul care-i spovedeşte trebuie să se străduiască să-i aducă la un echilibru în care Biserica să nu fie o plagă pentru casa lor, ci ceva normal, în care harul lui Dumnezeu să se sălăşluiască.

Şi-am să vă dau o pildă. O femeie s-a dus la duhovnicul ei şi i-a spus aşa: „Bărbatul meu mă loveşte permanent". „Şi care este motivul acestei loviri?" „Cred că vorbesc uneori prea mult", s-a scuzat femeia fără să spună că, de fapt, este cicălitoare. Şi atunci duhovnicul i-a dat o pietricică şi o sticlă cu aghiasmă şi i-a spus aşa. „În clipa în care soţul tău soseşte de la serviciu, pregăteşte-i masa, pregăteşte-i apa caldă, pregăteşte-i patul, ia aghiasma şi pietricica în gură şi, când el va adormi, atunci să înghiţi aghiasma şi pietricica s-o pui în buzunar, s-o ai pentru ziua următoare".

Şi-n felul acesta, după o vreme femeia a spus: „Părinte, lucrurile decurg normal, întocmai cum mi-aţi spus, minunea s-a petrecut într-un mod extraordinar. Şi iată că, în momentul de faţă, soţul meu este un soţ ideal, dar mi s-a terminat aghiasma din sticlă". „Poţi să iei şi apă din fântână, că are acelaşi efect". Esenţa nu era apa sau aghiasma, ci era închiderea gurii, cum spune psalmistul David: „Pune, Doamne, strajă gurii mele şi uşă de îngrădire împrejurul buzelor mele". Cicălirea nu este decât o extremă a habotniciei.

— Ce alte forme de habotnicie mai există?

— O altă formă de habotnicie se întâlneşte în monahism. Este dorinţa de pustnicie înainte de vreme, dorinţa de sfinţenie înainte de vreme, dorinţa de a dobândi Rugăciunea lui Iisus înainte de vreme şi dorinţa tuturor preoţilor şi duhovnicilor de a fi înaintevăzători şi mari prooroci înainte de vreme. În toate pustiile Moldovei, oriunde te duci, la tot felul de pustnicaşi tinerei, toţi sunt văzători cu duhul şi toţi văd un singur lucru: că i s-au făcut omului farmece, că i s-au făcut tot felul de lucruri necurate, dar nimeni nu scoate acel duh necurat ca Avva Pimen, care făcea cruce peste cel bolnav şi se făcea sănătos. Aceştia au acel duh pitonicesc al mândriei care vine dintr-o habotnicie bolnavă, de-a câştiga printr-un pietism bolnav cât mai multă faimă de duhovnic sporit sau de duhovnic înaintevăzător. Înaintevăzătorii lui Dumnezeu sunt ştiuţi de El în taină şi sunt ascunşi şi feriţi de ochii lumii. În Biserică nu trebuie să existe o habotnicie a reclamei, pentru că Biserica nu se hrăneşte din reclamă, ci din Duhul Sfânt. Întotdeauna habotnicia va duce la epuizarea forţelor.

— În ce sens?

— Vom întâlni monahi bolnavi care şi-au distrus trupul înainte de vreme, care au postit fără măsură, care s-au nevoit fără măsură, care au lepădat măsura ascultării duhovniceşti şi a treptelor spirituale, încercând să înainteze spre desăvârşire într-un mod samavolnic, aşa cum arată şi învăţătura Sfântului Simeon Noul Teolog.

Cea mai elocventă şi mai frumoasă istorioară este pilda părintelui Ioil de la Mănăstirea Rarău, consemnată de mitropolitul Antonie în „Tradiţie şi Libertate". Iat-o. La numai câteva luni de la preoţie, deşi fiind hirotonit prea devreme, îngerii veneau noaptea în altar să îi aprindă lumânările. Stareţul Casian al vremii de atunci, coborând la Slatina cu mare grabă, i-a spus duhovnicului şi stareţului Cleopa: „Cred că pe Ioil l-au înşelat dracii". Bătrânul a spus: „Ştiam că aşa se va întâmpla, dacă-l va lua înainte de vreme. Coboară-l imediat devale. Dar spune-mi mai întâi ce simptome are ca să ştiu cum trebuie să intervin". Şi atunci a început să-i spună: „De multă vreme nu mai mănâncă şi, dacă mănâncă, mănâncă foarte puţin, de multă vreme nu mai doarme şi, dacă doarme, doarme foarte scurt timp. În rest, stă tot timpul, tace, nu comunică cu nimeni şi se roagă permanent". Şi bătrânul a spus: „Trimite-l urgent devale".

Când a ajuns devale, bătrânul i-a spus: „Vei pleca degrabă undeva, la economatul

mănăstirii, răspunzi de culesul unei vii. Va trebui să ai grijă de mireni, să le dai cuvinte de folos, să-i spovedeşti şi să supraveghezi toate lucrările“. La care Ioil a răspuns foarte scurt: „Nu se mai ţine cont de sfinţenie şi de valoarea monahului?” Şi bătrânul i-a spus: „Lasă asta, vom discuta, mergi şi fă ascultare“. Şi-n clipa în care i s-a pus în vedere că trebuie să facă ascultare şi să lase aşa-zisa sfinţenie, primul lucru pe care l-a făcut a fost că şi-a tuns barba şi părul şi s-a dus în lume…

***

„Alţii sunt formalişti, dar eu nu sunt formalist. Alţii sunt farisei, eu nu sunt”. Asta este o ispită. Văzând „bârnele” din ochii altora, să ne gândim la „paiele” din ochii noştri.

Părintele Ioil de la Rarău a fost batjocorit de draci într-un mod lesne de observat de către alţii. Dar câţi dintre noi nu ne lăsăm prinşi în cursa formalismului? De câte ori nu oferim celor care vor să se apropie de Biserică prilejuri de sminteală. În loc să fim lumini, în loc să purtăm în inimile noastre pacea lui Hristos, ne facem vase ale tulburării.

Credinţa creştină trebuie să ne facă vii. Trebuie să fim teofori, să Îl purtăm pe Dumnezeu în inimi. Câtă vreme creştinii se vor mulţumi să se laude că ţin credinţa lui Hristos, fără să o arate prin fapte, nu sunt bineplăcuţi lui Dumnezeu.

Unul dintre cele mai triste aspecte ale formalismului este ilustrat de cei cărora li s-a năzărit că trebuie să facă misionarism în rândurile sectarilor şi apostaţilor. „Noi avem Sfânta Tradiţie, noi avem dreapta credinţă, noi trebuie să îi convingem pe ceilalţi să vină în rândurile noastre…“

Lăudându-ne cu o tradiţie pe care nu o cunoaştem, vorbim în vânt. Câtă vreme ortodocşii nu se vor lăsa modelaţi de Ortodoxie, câtă vreme vor încerca să se laude cu tezaurul ortodox acoperit de praf prin cine ştie ce biblioteci, mesajul lor va fi lipsit de putere. Numai în clipa în care vieţile noastre vor fi o mărturie a faptului că suntem ortodocşi, vom putea vorbi şi cu gura. Înainte de a le cuvânta, şi înainte de le aşterne într-o carte, Sfinţii Părinţi scriau învăţăturile ortodoxe cu propriile lor vieţi.

Câtă vreme nu ajungem ortodocşi în făptuire, câtă vreme mesajul nostru este triumfalist şi nu ajunge la inimile celorlalţi, înseamnă că trebuie să ne catehizăm pe noi înşine. Şi poate tăcerea noastră va vorbi mai mult.

Poate că ceilalţi, văzând că nu mai sunt sufocaţi de evlavia noastră de cruciadă, se vor simţi atraşi de Cel pe Care Îl vom purta cu adevărat în inimi. Abia atunci le vom putea vorbi despre Hristos.

Despre iubirea aproapelui

Trăim într-o societate în care se vorbeşte mult despre iubirea celorlalţi, într-o lume preocupată de comuniune. Este foarte ciudat însă că, pe cât de mari sunt eforturile depuse pentru a-i apropia pe oameni, pe atât de mici sunt rezultatele obţinute.

Un exemplu este oferit de telefonia mobilă: oamenii vorbesc foarte mult unii cu alţii, dar vorbele lor nu îi apropie. Oamenii îşi împărtăşesc unii altora din propria singurătate. Dumnezeu e singurul care poate alunga această singurătate şi Care poate pune în locul rămas împlinirea dragostei…

***

— Părinte, aş vrea să ne spuneţi câteva cuvinte depre iubirea aproapelui.

— Mântuitorul Iisus Hristos spune în Sfânta Scriptură: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi şi pe Domnul Dumnezeul tău, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din toată inima ta“. Şi tot Mântuitorul Iisus Hristos spune în Sfânta Scriptură: „Iubiţi-vă unii pe alţii aşa cum v-am iubit Eu“. „Pacea Mea dau vouă”. „Iubiţi-vă, ca lumea să cunoască că sunteţi ucenicii Mei”. „Dragostea nu cade niciodată”. Iată de unde vom porni să discutăm despre iubirea aproapelui.

— Cine este aproapele nostru?

— Nu trebuie să vedem în aproapele nostru numai pe cel care este de aceeaşi credinţă, de aceeaşi mentalitate, de aceeaşi trăire duhovnicească. Noi trebuie să ne raportăm din punct de vedere social la iubirea umană. Asta este în primul rând iubirea despre care vom vorbi. Iubirea umană este respectarea semenului. Deci noi trebuie să iubim orice făptură de sub soare, indiferent de religie, de părere şi de opinie. Şi întâlnim acest lucru în societatea în care trăim. Relaţiile între statele lumii sunt bazate pe legături diplomatice, economice, financiare, de întrajutorare reciprocă, mass-media, crucea roşie şi aşa mai departe.

Ei, această iubire a omului de către om şi a omului către om, este explicată prin cuvântul Apostolului Pavel care spune clar: „Păgânii fac din fire cele ale legii…” Mai intervine însă un lucru: aproapele meu, ca să înţeleagă forma în care eu îl iubesc, trebuie să înţeleagă ce este iubirea.

— Ce este iubirea?

— Iubirea este o taină pe care Dumnezeu a pus-o în sufletul omului, care are la baza ei jertfa. Nu există jertfă fără iubire şi iubire fără jertfă.

— Ne puteţi da un exemplu?

— Un părinte al Patericului tot spunea fiecăruia: „Eu, într-o zi, am să ajung împărat“. Odată, păgânii au luat în robie un monah mai bătrân. Părintele le-a spus: „Lăsaţi-l pe el liber şi luaţi-mă pe mine în schimbul lui, că eu vă sunt mai de folos, şi vă dau şi şapte arginţi”. Iar în clipa în care i-au tăiat capul, bătrânul s-a arătat în biserica unde preotul slujea Sfânta Liturghie la mănăstire, şi toţi l-au văzut cu duhul şi au auzit că el a spus: „Acum sunt cu adevărat împărat, pentru că mi-am pus viaţa pentru aproapele“. Iată o formă de manifestare a iubirii.

— Câte feluri de iubire există?

— Un mod de iubire este iubirea socială sau iubirea agapică, întrajutorarea. Cei şapte diaconi din Faptele Apostolilor au fost hirotoniţi ca să slujească la mese, să se îndeletnicească cu cuvântul, să le protejeze pe femeile vrednice şi care erau neluate în seamă la mesele creştine, când se făceau întrajutorările. Acolo totul era de obşte.

Un alt mod de iubire este iubirea duhovnicească. Şi aici intră iubirea lui Dumnezeu din tot sufletul, din tot cugetul şi din toată inima. Când vorbesc de iubirea aproapelui, mă raportez numai la iubirea dintre oameni. Această iubire trebuie să aibă la bază principiul dumnezeiesc, principiul uman şi principiul sufletesc. Principiul uman: „Dacă nu eşti om, nu poţi să iubeşti“. Om nu ca persoană, ci ca trăire. Dacă nu eşti duhovnicesc, n-ai să poţi iubi pentru că ura este inversul iubirii; iar din punct de vedere dumnezeiesc, niciodată n-ai să poţi vorbi sau trăi în iubire dacă nu ai fost vreodată implicat în ea.

Despre iubire nu se poate vorbi artificial. Iubirea înseamnă lacrimi, suferinţă, părere de rău. Iubirea înseamnă a te gândi, a te implica, a trăi, a colabora, a ajuta, a sprijini, a mângâia, a da sfat, tot ce se face din punct de vedere al binelui. Când este vorba să-l aleg pe aproapele meu, problema se împarte şi este foarte fină.

Chiar Mântuitorul, la un moment dat, întreabă într-una din cuvântările Sale:

„Iertăm sau facem dreptate?” Când iubeşte Dumnezeu? Când iartă sau când face dreptate? În ambele cazuri iubeşte. Atâta timp cât face dreptate, pedepseşte pentru a curma păcatul, tot din iubire, căci, dacă nu s-ar curma păcatul, s-ar strica şi alţii în raport cu forma păcatului, iar în momentul în care Mântuitorul iartă, la fel iubeşte.

— Cum se manifestă iubirea?

— Ca şi creştini, noi trebuie să trăim iubirea creştină. Conform principiilor scripturistice şi patristice, iubirea creştină nu-ţi dă voie să urăşti absolut pe nimeni. Şi Mântuitorul arată clar că cine poartă ură pe aproapele, mincinos este chiar dacă spune că-L iubeşte pe Dumnezeu. Cine poartă ură, păcat de moarte săvârşeşte. În vrăjmaşul tău să arunci cu pâine şi cu sare, ca să grămădeşti pe capul lui cărbuni aprinşi. Dacă el blesteamă, tu să-l binecuvântezi, dacă el urăşte, tu să-l iubeşti, ca să se împlinească legea lui Hristos.

Dar, ca să se împlinească legea lui Hristos, Ortodoxia are nevoie şi de demnitate. Sunt cazuri în care noi, dacă iubim, trebuie să şi alegem. Şi uite ce frumos spune Mântuitorul prin gura Apostolului Pavel, în epistola către Tit: „De omul eretic, după întâia şi a doua mustrare, depărtează-te“. Şi iarăşi spune: „De-ţi greşeşte fratele tău, iartă-l între el şi tine; şi de l-ai câştigat pe fratele tău, lucru bun ai făcut; de-ţi greşeşte fratele tău ceartă-l între el şi încă doi-trei; şi de l-ai câştigat, bun lucru ai făcut; de-ţi greşeşte fratele tău, ceartă-l între tine şi sobor, iar dacă nici de sfatul soborului, adică de Biserică, nu ascultă, să-ţi fie ţie ca un străin şi ca un vameş”.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune în scrierile sale: „Pe eretic când îl auzi vorbind şi hulind pe Dumnezeu, să-l loveşti peste gură, că ţi se sfinţeşte mâna”.

— Dar poate că oamenii din ziua de azi au ajuns la o dragoste mai mare decât zice sfântul şi îi iubesc pe eretici, fără să se gândească la mântuirea acestora…

— Da. „S-au amestecat lor, s-au amestecat între neamuri şi au deprins lucrurile lor şi mâncarea fiind în gura lor, a venit peste dânşii mânia lui Dumnezeu şi i-a pierdut pe ei“, spune în Psalmi. Iar învăţătura Scripturii şi a Sfinţilor Părinţi spune aşa: „Cu omul eretic la masă să nu stai şi bună ziua să nu-i dai”.

— Până unde merge iubirea de aproapele?

— Avem exemplul cu femeia desfrânată, în care Mântuitorul, iubind pe păcătoşi, nu vrea să-i judece şi să-i piardă, ci să-i mântuiască. Este o iubire înaltă. Spune Sfântul Ioan Evanghelistul: „Adevărata viaţă veşnică este ca lumea să Te cunoască pe Tine, singurul şi adevăratul Dumnezeu, şi pe Fiul Tău Iisus Hristos pe care L-ai trimis în lume ca să mântuiască neamurile“. Sau: „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe unicul Său Fiu L-a dat la moarte şi la ce fel de moarte, moarte pe cruce“…

Iată modelul absolut al iubirii nemărginite. Iată modelul absolut al iubirii: Dumnezeu vine în viaţa noastră şi vrea să ne arate că, atunci când este vorba despre aproapele, noi trebuie să mergem până la jertfă. Cine greşeşte una din porunci se face vinovat pentru toate celelalte. Pentru că, dacă iubeşti pe aproapele, nu poţi să furi, nu poţi să râvneşti bunul lui cu vicleşug, nu poţi să iei în deşert numele lui Dumnezeu, nu poţi să nu-ţi cinsteşti părinţii, nu poţi să ucizi, să curveşti, nu poţi să urăşti şi aşa mai departe.

— Există iubirea ca act filantropic, ca act de caritate şi de milostenie…

— Ei, aici este esenţa. Mântuitorul scoate în evidenţă iubirea faţă de aproapele, filantropia. Biserica trebuie să fie foarte fermă şi categorică: să nu încurajeze lenea. Nu există act de caritate pentru trândavi şi leneşi, pentru că atunci Biserica ar înlesni păcatul de moarte al lenii. Nu are voie să facă nici un act filantropic celor leneşi şi nepăsători, nu are voie să încurajeze hoţia. Şi de ce spun hoţia:

pentru că foarte mulţi vin în numele lui Iisus Hristos şi, fără neruşinare, folosindu-se de cruce sau în numele crucii, sub diferite forme şi organizaţii, în numele copiilor străzii, copiilor cu SIDA, copiilor din orfelinate, bătrânilor, încep să facă acele colecte din care, vezi Doamne, să le asigure un tratament, o masă, o vorbă bună, o cântare.

— Puteţi să detaliaţi?

— Da. Psihologul sau psihiatrul trebuie să analizeze foarte bine dacă cel care a ajuns la deznădejde, la starea de alterare totală, toţi respingându-l şi marginalizându-l, nu cumva şi-a făcut-o cu propria mână şi cu propria voie. Spre exemplu: un caz concret întâlnit în cadrul spovedaniei în mănăstire. Vine o femeie de 76 de ani şi începe să zică un fel de rugăciune de hulă la icoana Maicii Domnului: „Maica Domnului, dacă eşti şi mă iubeşti, cum îţi poţi bate joc de mine? Mă rog de atâta vreme la tine, de atâta vreme îţi cer să mă ajuţi, ţi-am spus că mi-am pus nădejdea în tine, tu eşti singura mea mângâietoare, cum poţi să mă laşi? Nu vezi că dorm în gară? Nu vezi că sunt necăjită, nu vezi că n-am din ce trăi? Adică tu eşti cu adevărat Maica lui Dumnezeu şi nu înţelegi lucrurile astea? Pentru ce mai stai în cer?" Eu, la un moment dat, spovedind la scaun, am întrebat: „Stai un pic. Cum te iei tu cu Maica Domnului în beţe şi-i vorbeşti aşa? Ia vino încoace!"

O iau şi o spovedesc pentru a-i cunoaşte fondul sufletesc. Şi aflu că, la 76 de ani ai ei, avea trei ani de când concubinul o lăsase, o îmbătase, îi vânduse casa şi averea, o dusese la azil şi, având pensia mică şi făcând pe acolo diferite lucruri interzise, a fost exclusă şi dată afară. Şi a rămas pe drumuri. Şi ce-a zis atunci? „Hai s-o fac pe evlavioasa şi pe credincioasa, că s-o găsi cineva care să mă ia şi să mă îngrijească; şi o să trăiesc pe spinarea Bisericii."

Ca să aflu că, la Biserică, în tinereţe nu mersese, ca să aflu c-a stat nemăritată cu trei bărbaţi, ca să aflu că a avut copii pe care i-a dat la casa de copii. Şi atunci m-am dus imediat cu mintea la Sfântul Isaac Sirul care a spus: „Osteneala tinereţii este odihna bătrâneţii".

Şi atunci i-am spus: „Femeie, cum îţi permiţi tu să huleşti, când eşti ca o gură de iad. Cum îţi permiţi să huleşti când ai trăit o viaţă în nenorociri, iar acum vii la uşa lui Dumnezeu şi strigi cât poţi că nu te bagă în seamă? Unde ţi-ai consumat vigoarea tinereţii? În care familie de creştini ai crescut copii, ai lucrat pământul şi ai fost la serviciu? Unde îţi este cartea de muncă? Tu ce-ai îngrijit în tinereţea ta, oameni sau câini? Ce-ai avut, copii sau animale?" „Domnule părinte, nu sunteţi pus să mă judecaţi; eu am venit aici ca o femeie necăjită, ca să mă ajutaţi cu o strachină de mâncare, că pot să vă fiu mamă".

Ea începuse să-mi explice mie că poate să-mi fie mamă, cum îmi permit să-i spun asemenea vorbe? Şi atunci am aşezat-o frumos pe un scăunel şi-am început să-i explic ce grea pedeapsă de la Dumnezeu este să ajungi să doreşti să mai păcătuieşti şi să nu mai fii de folos păcatului, până şi păcatul să se îngreţoşeze de tine şi să te părăsească, să devii al nimănui şi apoi, fals ca un fariseu şi ca un om slab şi ticălos, să vii să spui că Dumnezeu este vinovat că tu ţi-ai făcut de cap o viaţă.

Dar când te-ai distrat, când ai dansat, când ai mâncat peste măsură, când ai desfrânat, când ai făcut toate fărădelegile, atunci nu exista Dumnezeu? Atunci nu te gândeai? Cum spune Iisus Sirah: „Adu-ţi aminte de cele de pe urmă ale tale şi în veac nu vei greşi". Atunci cugetai la moarte? Cum spune Sfântul Vasile cel Mare: „˚i-ai adus aminte că trebuie să mai şi mori, ţi-ai adus aminte că zilele omului sunt ca iarba câmpului, aşa va înflori, până va cădea şi se va usca?"

Şi i-am spus: „Îmi pare rău, nu vreau să te jignesc, o pâine sau o pungă de făină ţi-o dau, un ban de autobuz ţi-l dau, dar ca să mă privească unde dormi, de ce n-ai ce-ţi trebuie, nu este treaba mea, nu este al meu. Este al lumii care te-a ţinut în ea

până la ora aceasta. Mergi şi-l caută pe primar, pe asistentul social, pe preşedintele tribunalului, pe avocat şi pe procuror; şi roagă-i să te ia în spinare, fiindcă ei te-au ocrotit…“

— Există foarte multe astfel de cazuri.

— Da. Venise una cu un copil în braţe şi ofta acolo, chiar în faţa mea, ca eu s-o văd. „Ce, vrei să pari mai dramatică? Tot două pâini şi bani de autobuz îţi dau. Nu ţi-am făcut eu copilul şi nu te-am pus eu să-l faci. Înainte de a face acest copil trebuia să te întrebi unde îl ţii, cu ce-l hrăneşti, ce va ieşi din el, ce iese din tine, unde stai şi unde lucrezi.“

Avortonii sociali sunt foarte periculoşi. Din avortonii sociali ies vagabonzii străzii, homosexualii şi pedofilii de mâine, ies curvarii şi bandiţii şi spărgătorii de vitrine şi ies hoţii pentru care societatea, în loc să investească în dezvoltarea culturală, trebuie să facă acele centre de reeducare, puşcăriile, căminele în care să-i ţină pe aceşti oameni care nu se pot adapta la normele societăţii.

— Cum se implică Biserica în asistenţa socială?

— Biserica a făcut nişte paşi enormi, pozitivi, ţinând cont de vasiliade, de acele opere de binefacere ale Sfântului Vasile cel Mare, sau de viaţa agapică a primilor creştini, în care totul se împărţea din dragoste, ca într-o viaţă de obşte. S-au făcut cantine sociale pentru săraci, bucătării sociale pentru nevoiaşi, s-au făcut mici colectări de fonduri cum este cutia milei sau ajutorul social, fondul central misionar, ajutorarea unor familii nevoiaşe, a unor familii cu copii mulţi. Dar, mai mult decât orice, Biserica a făcut un pas pozitiv în acest domeniu prin înfiinţarea secţiei de asistenţă socială în Facultăţile de Teologie.

— Care este rolul asistentului social în societate?

— Asistentul social trebuie să îndeplinească trei condiţii. Să fie un bun credincios, să fie un bun psiholog şi să fie un bun analist. Fiecare parohie sau fiecare protopopiat trebuie să aibă un asistent social care să circule din casă în casă şi să constate necesitatea ajutorului bisericesc, prin intermediul Mântuitorului Iisus Hristos, pe principiul milei creştine. Acelor persoane care întrunesc condiţiile de a fi ajutoraţi social de biserică, adică văduvele, bătrânii cu fonduri minime financiare, oamenii părăsiţi, uitaţi de copii, cu o viaţă creştină corespunzătoare – buni credincioşi, evlavioşi, răbdători, care solicită preotul pentru spovedanie, pentru Împărtăşanie – Biserica le este cu adevărat o mamă spirituală.

Mi se pare firesc ca Biserica să nu-i ajute decât pe cei care cu adevărat merită, pe cei care cu adevărat sunt oamenii Bisericii, şi nu pe tot felul de boschetari şi beţivi, desfrânaţi, tot felul de lepădaţi de credinţă, care, în ultimul moment, constrânşi de situaţia în care se află – socială, morală, economică sau financiară – aleargă repede la sânul Bisericii, că Biserica e o mamă bună şi trebuie să le treacă pe toate cu vederea. Dacă ar face aşa, unii oameni ar crede că se poate trăi nemuncind. Apostolul Pavel spune clar: „Cine nu lucrează nici să nu mănânce“; şi iarăşi în Psaltire spune clar: „Ieşi-va omul la lucrul său şi la lucrarea sa până seara“. La fel se zice şi în rugăciunea începerii lucrului. Şi iarăşi Mântuitorul Iisus Hristos spune clar: „Tatăl meu lucrează şi Eu lucrez“. Orice om trebuie să facă ceva.

Dacă în cooperativa invalizilor, ologii, orbii, chiorii, blegii, paralizaţii şi betegii pot să facă perii, mături, ţesături ornamentale, să facă tot felul de împletituri artistice, de menaj sau de uz casnic, atunci unul care într-adevăr este sănătos şi apt de muncă poate să îşi ia serviciu şi să o ia pe calea adevărului. Iar când Biserica constată că un om vicios are deja un an, doi, de îndreptare în viaţa creştină, atunci merită să facă şi ea un efort şi să-l ajute.

— Care este atitudinea pe care ar trebui să o aibă creştinii faţă de cerşetori?

— Miluirea cerşetorilor este o altă formă de ajutorare socială. Ştim prea bine din viaţa Sfântului Patriarh Ioan al Alexandriei că la el a venit un cerşetor de mai multe ori într-o zi. Sluga l-a întrebat pe patriarh: „Daţ de câte ori o să-i dăm ăstuia, c-a fost de şase sau şapte ori?" Patriarhul i-a răspuns: „Dă-i, că e mai bine aşa…" A şaptea oară când a venit cerşetorul i-a spus patriarhului: „Lui Hristos I-ai dat". Şi în clipa aceea a zburat în chip luminos la cer. Patriarhului i s-a dat numele de „cel milostiv", fiind cel mai milostiv patriarh cunoscut în istoria bisericească.

Dar să ne fie iertată îndrăzneala, consider un act total necaritabil miluirea fumătorilor, miluirea beţivanilor, miluirea desfrânaţilor şi a cerşetorilor prefăcuţi. Eu, personal, ca preot, nu obişnuiesc să resping cerşetorii sau să-i las cu mâna întinsă; dar le dau în raport de cateheza pe care o cunosc. Dacă vine un cerşetor la o mănăstire, o femeie, de exemplu, cu trei copii, o întreb: „Ştii Tatăl nostru?" „Da". „Ştii Crezul?" „Da". „Ştii Psalmul 50?" „Da". „Ştii rugăciunile de dimineaţă?" „Da". „Posteşti miercurea şi vinerea?" „Da". Atunci îi dau de pomană o sută de mii. Dacă ştie numai „Tatăl Nostru", „Crezul" şi „Îngeraşul", îi dau numai 50.000. Dacă ştie numai „Îngeraşul", îi dau 10.000. Pentru că ea trebuie să-şi facă obligatoriu cateheza creştină, ca să înţeleagă în numele cărui Dumnezeu cerşeşte, ca să înţeleagă în numele cărui Dumnezeu i se face milostenia, pentru că nu există un dumnezeu al creştinilor evlavioşi, care sunt luaţi drept monştri de naivitate, sau sunt luaţi drept naivii care pot fi scotociţi în buzunare prin metode şi tertipuri inventate pe principiul simfoniei lacrimilor, al parodiei vorbelor frumoase şi pompoase sau al sentimentalismelor pioase.

Spune Sfântul Tihon de Zadonsk: „Adevăratul miluitor este cel care şi zideşte când miluieşte". Scriptura spune: „Să asude milostenia în mâna ta", ca nu cumva, făcând milostenie, să stârneşti viciile şi patimile, lenea, trândăvia, nepăsarea, amânarea, dezinteresul, lâncezeala. Cel ce a cerşit nu trebuie să-şi facă din cerşetorie completarea lucrurilor proprii din familie. Cerşetoria nu face altceva decât să amelioreze o stare de moment.

Dacă un om flămând cerşeşte o pâine, merită să i-o dai, fiindcă s-a săturat, a băut apă şi, în numele lui Hristos, l-ai hrănit. Dar nu eşti obligat să-i cumperi pâine pentru încă o lună sau pentru o săptămână. După un principiu al Scripturii, „cine se mulţumeşte cu puţin are parte de mult". Iată un proverb frumos, românesc, potrivit tuturor cerşetorilor: „Furnica nu face muşuroi cu lopata, ci cu gura". Dacă are răbdare să aştepte picătură cu picătură, şi aceea este o osteneală, atunci merită să ia bănuţ cu bănuţ şi să facă ce crede cu ei.

***

Lumea de astăzi are mare nevoie de dragoste. Şi, în loc să facă efortul de a căuta dragostea cea adevărată, oamenii se mulţumesc să o înlocuiască prin tot felul de surogate. Părintele Calistrat ne spune: „Iubirea este o taină pe care Dumnezeu a pus-o în sufletul omului, care are la baza ei jertfa. Nu există jertfă fără iubire şi iubire fără jertfă". O astfel de mărturie nu este prea plăcută. Pentru că loveşte cu toporul în iubirea surogat, în iubirea pe care ne-o vinde la preţ atât de ieftin vrăjmaşul mântuirii noastre.

Oamenii vorbesc despre iubire, considerând că, prin această îndelungă vorbire, vor alunga singurătatea din inimile lor. Dar inima nu se satură cu minciuni. Inima are nevoie de dragoste adevărată.

Cuvintele părintelui Calistrat despre dragoste nu fac altceva decât să ajute inima să nu primească zgura pătimaşă a vremurilor pe care le trăim. Într-o lume care face din ajutorarea cerşetorilor dovada fundamentală a iubirii semenilor, vocea părintelui vine să mărturisească altceva…

Despre păcatele preoţilor

„Când Iisus vru să se întoarcă în Nazaret, oraşul era aşa de schimbat, încât el nu-l mai recunoscu. Nazaretul, în care trăise şi care era altădată numai vaiete şi lacrimi, era acum plin de hohote de râs şi de cântece. Hristos, intrând în oraş, văzu sclavi încărcaţi cu flori, grăbind cu toţii spre scările de marmură ale unei case construite toată din marmura albă.

Hrist intră în casă şi, în fundul unei săli din jasp, văzu răsturnat pe un culcuş de purpură un om în al cărui păr nepieptănat erau încâlciţi trandafiri roşii şi ale cărui buze erau roşii de vin. Hrist se apropie de el, îi atinse umărul şi-i zise:

— Pentru ce duci această viaţă?

Omul se întoarse, îl recunoscu şi îi răspunse:

— Eram lepros şi tu m-ai vindecat, de ce aş duce altă viaţă?...

Hristos ieşi din casa aceea. În stradă văzu o femeie cu obrajii fardaţi şi purtând veşminte colorate şi încălţări împodobite cu perle. Pe urmele ei, un om într-o haină în două culori păşea cu ochii plini de dorinţă. Şi Hrist se apropie de omul acela, îi atinse umărul şi-i zise:

— Pentru ce urmăreşti această femeie şi o priveşti astfel?

Omul, întorcându-se, îl recunoscu şi-i răspunse:

— Eram orb şi tu m-ai vindecat. Ce aş putea face acum cu vederea mea?

Şi Hrist se apropie de femeie:

— Calea aceasta pe care umbli tu este cea a păcatului; de ce mergi pe ea?

Femeia, recunoscându-l, îi zise râzând:

— Calea pe care merg acum e dulce şi tu mi-ai iertat toate păcatele.

Atunci Hrist se întristă foarte şi voi să părăsească oraşul acela.

Dar, ieşind din oraş, văzu în sfârşit, pe marginea unui şanţ, un tânăr ce plângea. Hrist se apropie de el şi, atingându-i buclele părului, îi zise:

— De ce plângi, prietene?

Tânărul ridică ochii şi, recunoscându-l, îi răspunse:

— Eram mort şi tu m-ai înviat; ce aş putea face acum cu viaţa mea?

Oscar Wilde*

Textul de mai sus face parte dintre acele savuroase poveşti pe care le rostesc cu emfază cei care neagă faptul că rostul omului este de a merge spre rai pe calea arătată de Hristos prin Biserică. Vom explica prin ce anume se leagă acest fel de povestiri de problema păcatelor preoţilor.

Mulţi oameni au auzit în zilele noastre de Hristos, dar puţini trăiesc după cum ne-a învăţat El. Mulţi vorbesc despre Hristos, dar puţini merg pe calea mântuirii. Motivul principal este puţinătatea credinţei lor în Dumnezeu.

Povestirea lui Oscar Wilde este reprezentativă pentru modul în care înţeleg aceştia rostul Întrupării Fiului lui Dumnezeu. „Poate că într-adevăr Hristos a vindecat leproşi, a înviat morţi, a iertat păcatele păcătoşilor. Şi ce dacă? Câtă

vreme nu a fost în stare să ne ajute să avem o viaţă plină de bucurii, rămâne să făurim noi înşine o astfel de viaţă...“

Şi oamenii trăiesc departe de Hristos şi de Biserică. Vin la biserică de Paşti şi de Crăciun, pentru a lua o gură de aer duhovnicesc înainte de a se duce la petreceri festive. Oricum, nu întârzie prea mult înăuntru, de teamă ca nu cumva acest aer să le strice buna-dispoziţie, transformându-i în nişte credincioşi „de rând”.

„Şi ce dacă Hristos a înviat morţii, câtă vreme pe noi nu ne interesează acest fapt?“, se întreabă aceştia. Ei pierd din vedere un lucru: că Hristos a înviat şi pentru ei. Hristos îi cheamă şi pe ei la mântuire.

Povestioara lui Oscar Wilde, oricât de interesantă li s-ar părea admiratorilor, suferă de o hibă: e inexactă. Adică nu respectă adevărul istoric. Fiul lui Dumnezeu nu a venit pe pământ nici ca să învie morţii, nici ca să vindece pe cei bolnavi trupeşte. Ori de câte ori Hristos a făcut minuni, le-a făcut mai ales pentru folosul sufletesc al oamenilor. Bolnavii pe care i-a vindecat şi-au schimbat viaţa, păcătoşii cărora le-a iertat păcatele au pus început bun mântuirii, pornind pe calea sfinţeniei. Pentru asta a venit Hristos, pentru a-i sfinţi pe oameni, pentru a le arăta drumul spre rai.

Minunea cea mare nu a fost că bolnavii s-au vindecat, pentru Dumnezeu nici o vindecare nu este cu neputinţă, minunea cea mare este că păcătoşii s-au lepădat de păcate. Hristos a venit ca să-i înveţe pe oameni să trăiască viaţa cea adevărată, viaţa binecuvântată de Dumnezeu.

„Ucenicii” lui Oscar Wilde nu vor să înţeleagă această viaţă. Preferă să găsească o sumedenie de motive pentru a-şi justifica necredinţa şi iubirea de patimi. „Dacă viaţa creştină este o viaţă plicticoasă, o viaţă searbădă, de ce nu ne-am scălda în bucuriile vieţii păgâne?...“, se întreabă aceştia. Şi se scaldă în patimi şi în minciună, fericiţi că au reuşit să se ascundă de Hristos şi să Îl păcălească pe Dumnezeu.

Unul dintre marile lor atuuri este faptul că „preoţii sunt păcătoşi“. Acest refren, care face deliciul presei, este la fel de adevărat precum formula: „toate pisicile sunt negre” sau „toţi oamenii poartă ochelari”.

Nu toţi preoţii sunt păcătoşi, aşa cum nu toţi oamenii poartă ochelari. Dar lor, cei pe care îi voi numi „discipolii acestui veac“, le place să se mintă. Cum găsesc un preot păcătos, imediat fac mare vâlvă. Îi vânează cu aceeaşi râvnă cu care pe vremuri erau vânate vrăjitoarele din Salem.

„Dacă păstorii sunt păcătoşi, de ce să fim noi altfel?“, se întreabă aceşti eroi ai cugetării. Ei uită că Hristos nu a spus niciodată creştinilor: „Trăiţi curat, aşa cum trăiesc păstorii voştri“. Dumnezeul Sfintelor Scripturi spune însă cu putere: „Sfinţiţi-vă şi veţi fi sfinţi, că Eu, Domnul Dumnezeul vostru, sfânt sunt” (Levitic, 11, 44).

Aceasta este învăţătura creştină pe care nu vor să o primească „discipolii“. Oricât de păcătoşi ar fi preoţii, credincioşii nu trebuie să se abată de la învăţăturile Evangheliei.

Dar, aşa cum sunt şi preoţi păcătoşi, aşa sunt şi preoţi cu viaţă sfântă. Cârtitorii le găsesc însă şi acestora fantomatice defecte, pentru a nu fi nevoiţi să le recunoască virtutea: „Părintele Cleopa? Dădea nişte canoane imposibil de făcut. Părintele Arsenie Papacioc? A făcut închisoare politică. Părintele Justin Pârvu? Nu e îngăduitor cu păcatele şi slăbiciunile noastre”.

Uite-aşa, încet-încet, cârtitorii reuşesc să se mintă până şi pe ei înşişi. Bine că nu au trăit cu sute de ani în urmă, că le-ar fi găsit defecte chiar şi Părinţilor care au intrat în Sinaxar.

Oricât de împietriţi la inimă ar fi aceşti cârtitori şi chiar dacă exagerează păcatele preoţilor, nu trebuie să negăm faptul că, până la un punct, au dreptate. Există şi preoţi nevrednici, din cauza cărora creştinii mai slabi în credinţă părăsesc

Biserica şi aleargă la secte, crezând că acolo vor găsi modele vrednice de urmat.

Există şi preoţi nevrednici. Chiar dacă presa exagerează de multe ori, chiar dacă adesea bârfele oamenilor nu au nici un grăunte de adevăr, există totuşi şi preoţi nevrednici. Numai că existenţa lor nu e o dovadă a faptului că Biserica nu ar fi Mireasa lui Hristos. E doar o dovadă a faptului că şi-au folosit în mod greşit libertatea.

Nu trebuie să uităm nici că, de multe ori, presa aruncă cu pietre chiar şi în părinţi cu viaţă curată: astfel de articole de senzaţie se vând ca pâinea caldă. După ce un părinte este acuzat de un păcat pe care nu l-a făcut, mulţi îl vor judeca cu asprime. Dacă s-ar scrie o sută de articole care să lămurească adevărul, în inimile multora va rămâne totuşi un semn de întrebare: „De unde a apărut fumul, dacă nu e nici un foc?“

Trebuie lămurită această dilemă. Mass-media constituie una dintre principalele puteri ale societăţii. De aceea chiar şi unii oameni ai Bisericii se tem să nu fie luaţi în vizorul ei. Dar pentru cine Îl slujeşte pe Hristos, nu există motiv de teamă.

„Dacă vrea, presa poate zdrobi pe oricine...” Acesta este un mit fără nici un fundament. Ce poate face presa? Poate lansa o sumedenie de zvonuri neadevărate despre capii Bisericii şi despre clerici. Oricât de mari ar fi minciunile lansate, totuşi ele nu ar face altceva decât să sporească sfinţenia celor învinuiţi pe nedrept.

Crucea prigonirii nu este nouă în istoria Bisericii. Nu a fost nevoie să apară radioul, televiziunea sau internetul pentru ca bârfele pe seama slujitorilor lui Hristos să se răspândească cu viteza fulgerului. Numeroşi sfinţi au fost învinuiţi de păcate pe care nu le-au făcut. Dar ei au răbdat cu smerenie această formă de martiriu nesângeros şi au dobândit cununa sfinţeniei. Unora dreptatea le-a fost vădită abia după moarte. Nu de puţine ori însă Dumnezeu a făcut dreptate aleşilor săi încă din timpul vieţii şi clevetitorii au fost făcuţi de ruşine.

Aş putea aminti aici faptul că Sfântul Ioan Maximovici, marele făcător de minuni, arhiepiscopul din San Francisco, a ajuns în faţa tribunalului civil, spre satisfacţia duşmanilor săi. Dumnezeu i-a făcut dreptate sfântului ierarh, şi viclenia prigonitorilor săi a ieşit la iveală. Dacă ne-am gândi la un alt mare sfânt ierarh făcător de minuni (iată că există şi ierarhi care spulberă orice zvon despre lipsa de credinţă a păstorilor Bisericii), şi anume la Sfântul Nectarie de Eghina, putem spune că tocmai clevetirile duşmanilor săi i-au fost, într-un fel, prilej de sfinţire. Prin răbdarea clevetelilor, el, care fusese izgonit din Patriarhia Alexandriei, a ajuns mai slăvit decât toţi ierarhii alexandrini din vremea sa la un loc. Îndrăznesc să cred că, dacă Sfântul Nectarie ar fi trăit astăzi, s-ar fi putut face emisiuni foarte palpitante despre păcatele pe care i le-au reproşat clevetitorii de altădată. S-ar fi putut scrie articole lungi. S-ar fi creat chiar un site special pe internet. Sfântul Nectarie ar fi răbdat toate aceste prigoniri nedrepte, aşa cum le-a răbdat şi pe celelalte.

Modul în care vrăjmaşul mântuirii loveşte în clericii cu viaţă sfântă nu este nou, doar pare nou. Şi, chiar dacă cei clevetiţi pe nedrept suferă din cauza clevetelilor (atât pentru Sfântul Nectarie, cât şi pentru Sfântul Ioan Maximovici prigonirea a fost pricină de întristare, şi nu de bucurie), Dumnezeu îi răsplăteşte cu îmbelşugare pentru răbdarea cu care îşi poartă crucea. De aceea, o biruinţă vremelnică a celor care, folosindu-se de atotputernicia mijloacelor mass-media, lovesc în păstorii aleşi se va transforma, în timp, în biruinţa celor loviţi.

Afirmând cu toată convingerea că unii părinţi sunt învinuiţi de păcate pe care nu le-au săvârşit nu înseamnă că neg faptul că există şi preoţi care păcătuiesc. Evidenţele nu pot fi negate. Ar trebui ca oamenii să nu se mai smintească de căderile unor astfel de preoţi. Ar trebui să meargă la părinţi sporiţi în viaţa duhovnicească, fără a se scârbi de cei dintâi. Părintele Sofronie de la Essex, fiind întrebat ce pot face creştinii care se smintesc de nevrednicia păstorilor lor, a

răspuns: „Să facă efortul de a căuta părinţi cu viaţă curată şi să îi asculte pe aceia”.

De multe ori, oamenii consideră că păstorii nu sunt buni pentru că nu îi lasă să ducă o viaţă de compromis. Preferă să îi părăsească pe aceştia pentru a găsi preoţi mai îngăduitori, care nu le cer să meargă pe calea cea îngustă a Evangheliei. Acest lucru dovedeşte că oamenilor le stă în fire să găsească tot felul de motive pentru a nu trăi cum învaţă Evanghelia.

Dacă oamenii ar iubi învăţăturile Evangheliei, atunci ar merge pe calea mântuirii oricât de păcătoşi ar fi preoţii lor. De-a lungul istoriei Bisericii au fost mulţi creştini care au avut păstori nevrednici, dar nu s-au smintit de ei şi au dobândit raiul. Aceasta dovedeşte că, deşi păstorii nu au ştiut să fie modele pentru cei păstoriţi, Dumnezeu i-a ajutat pe cei din urmă să meargă pe calea cea îngustă. Capul Bisericii nu e nici preotul, nici episcopul, nici chiar patriarhul de la Constantinopol. Capul Bisericii e Hristos şi El Însuşi poartă de grijă celor credincioşi, oricare ar fi piedicile cu care aceştia se confruntă. E lesne de înţeles că, acolo unde păstorul nu e model, păstoriţii îl urmează în păcat. Dar Dumnezeu biruieşte neputinţele omeneşti şi, acolo unde preotul nu e vrednic, credincioşii Îl pot urma pe singurul care e vrednic să le fie model: pe Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Cei slabi în credinţă ar trebui să îşi dea seama că nimic nu e mai important decât mântuirea. Şi dacă află că vreun preot a căzut în păcat, să nu se sminteaască, ci să se roage pentru el. E foarte greu acest cuvânt. Dar oricine vrea să se mântuiască, trebuie să îl ţină. Noi vrem să ne mântuim şi în acelaşi timp vrem să ne judecăm aproapele. Dar cele două lucruri sunt contrare. Nu avem dreptul să osândim pe nimeni. În clipa în care osândim, devenim noi înşine părtaşi păcatului.

Asta nu înseamnă că trebuie să acceptăm păcatul. Sfinţii Părinţi ne învaţă să iubim păcătosul, oricare ar fi el, dar să nu iubim şi păcatul său. Păcatul trebuie urât, indiferent cine şi de ce l-ar săvârşi. Păcatul este păcat, chiar dacă îl săvârşeşte un laic sau un preot. Să nu fim îngăduitori cu păcatul, văzând că unii păstori păcătuiesc. Fiecare îşi va avea plata lui, după faptele sale. Şi nu trebuie să judecăm noi pe nimeni. Pe fiecare îl va judeca Însuşi Dumnezeu, la vremea cuvenită.

Nu este problema noastră de ce îngăduie Dumnezeu să păcătuiască unii preoţi. Dumnezeu pe toate le vede şi le răsplăteşte după cuviinţă.

Vorbele părintelui Calistrat despre căderile preoţilor ar putea fi considerate dure. Dar nu sunt cu nimic mai dure decât cele ale Sfinţilor Părinţi care i-au mustrat pe preoţii nevrednici. Sfântul Grigorie de Nazianz mărturisea:

*„Mi-a fost ruşine să fiu alături de ceilalţi preoţi care, cu nimic mai buni decât gloata, mare lucru dacă nu chiar cu mult mai răi, intră în locurile cele preasfinte cu mâini nespălate, cum se spune, şi cu suflete necurate; care, înainte de a fi vrednici, se apropie de cele sfinte, se apucă de altar, se înghesuie şi se împing în jurul Sfintei Mese, ca şi cum ar socoti că preoţia nu-i chip de virtute, ci mijloc de trai, nu-i slujire plină de răspundere, ci domnie fără îndatoriri. Şi sunt aceştia la număr aproape mai mulţi decât cei pe care-i păstoresc. Slabi în credinţă, ticăloşi, cu toată strălucirea lor!“**

***

— Părinte Calistrat, nu este greu să observăm că, deşi majoritatea românilor sunt botezaţi în Biserica Ortodoxă, totuşi numărul celor care vin la slujbe, duminica sau în sărbători, este foarte mic. Deşi ne bucurăm că s-a înmulţit numărul tinerilor care vin la biserică, totuşi procentul celor care intră în sfintele locaşuri doar la Paşti şi la Crăciun este foarte mare. Nici cu adulţii situaţia nu este mai bună. S-au făcut nişte calcule aproximative: dacă toate bisericile din Bucureşti ar fi pline, în ele nu ar încăpea nici măcar a zecea parte din locuitorii Capitalei. Faptul că multe biserici din Bucureşti sunt pline nu înseamnă deci că oamenii s-au apropiat brusc de Dumnezeu. Libertatea religioasă de după 89 a dat nu numai prilejul apropierii de Biserică, ci şi prilejul intrării într-o multitudine de grupări sectante. Mulţi au preferat să se implice în mişcări religioase pseudocreştine sau chiar orientale. Şi mai mulţi însă au preferat să aibă o credinţă personală, căldicică, ce nu are nevoie de slujbele bisericeşti şi care le permite să trăiască o viaţă pătimaşă. Care credeţi că sunt principalele motive care îi ţin pe oameni departe de Biserică?

— Biserica este într-un mare colaps spiritual. În primul rând, a avut loc marea ruptură de la revoluţie, când s-au deteriorat puţin principiile de formare a păstorilor în biserică. S-a intervenit uşor, prin diferite metode (şi nu vreau să le amintesc); oricum, acestea sunt neprincipiale, nespirituale şi duc la principiul lui Simon Magul, al lui Anania şi Safira, al bubosului Ghezi, care au fost urâţi de Dumnezeu. Este clar că harisma Duhului Sfânt lucrează în păstori pe măsura chemării pe care au avut-o.

La ora actuală, în Biserică, principalul lucru trebuie să fie deosebita atenţie a episcopilor faţă de preoţii din episcopie; ei trebuie cu adevărat să fie conducătorii noştri spirituali, implicaţi ca adevăraţi taţi în Biserică, să ştie exact şi să ia aminte la cauzele pentru care suferă Biserica. Unde întâlnesc un preot beţiv, să-l elimine, unde întâlnesc un preot desfrânat, să-l elimine, unde întâlnesc un preot care-şi bate joc de eparhia sau de parohia lui, să-l elimine, când un preot nu-şi face datoria sau nu este la dispoziţia credincioşilor, nu le deserveşte cerinţele morale şi spirituale, să-l elimine.

Adică să nu vii să stai cu jalba în proţap la episcopie şi la secretariatele episcopiei şi să nu treci peste acea bolnavă nomenclatură de douăzeci de birouri, iar episcopul să afle abia după 5-6 ani ce se întâmplă în parohia respectivă, ascultând el cu urechea o vorbă de ici sau o vorbă de colo, iar subalternii lui să meargă pe principiul: „Până la Dumnezeu, te mănâncă sfinţii”.

— Proverbul acesta are ecouri serioase în astfel de birouri…

— Sfinţii n-au mâncat oameni niciodată. Ei i-au ajutat pe oameni să ajungă la Dumnezeu. Aşa şi subalternii sau cei care sunt puşi în subordinea episcopului locului trebuie necondiţionat să-i aducă la cunoştinţă orice lucru nedenaturat, aşa cum este, să-l prezinte aşa cum a fost expus, nu cu părtiniri, în care tot vinovatul e cel care vine şi reclamă. Pentru că pe acest fond şi la acest parametru s-a ajuns la un laicat bolnav.

Nu păstorii s-au stricat, păstorii erau deja stricaţi, s-a stricat laicatul de tot. Şi atunci preotul spune: „Preasfinţite, mie să-mi faci salariu, că nu mai am din ce trăi în parohie!” Păi, când ai ajuns să ceri salariu Preasfinţitului că nu mai ai din ce să trăieşti în parohie atunci tu eşti omul mort care trebuie schimbat de acolo, pentru că adevăratul preot ortodox nu va muri de foame niciodată în parohia lui. Orice om are de sfinţit tărâţa unui animal, de împărtăşit un bolnav, de botezat un copil, de cununat o fată, de înmormântat un defunct, de făcut o sfinţire, o aghiasmă, o sfeştanie, un Maslu, şi tu dacă ai fi un preot activ şi adevărat, ai trăi cu adevărat din laptele Scripturii şi din lâna oilor pe care le păstoreşti, fără să ai nevoie să te

închini statului ca să-ţi dea el nu ştiu ce salariu de principiu de trei sau patru milioane, că ai nu ştiu ce diplomă sau nu ştiu ce capacitate luată, cu nu ştiu ce notă.

Tu trebuie să fii adevăratul păstor de suflete care să reînvie parohia respectivă. Biserica suferă de un colaps intelectual prin faptul că, în cei cincizeci de ani de comunism s-au promovat multe valori negative, care şi astăzi sunt bine înrădăcinate. Deţin bani, putere şi relaţii, deţin funcţii clare şi categorice, de neclintit, în sate şi parohii care la ora actuală încă au filii şi ar trebui să aibă biserici.

Episcopul ar trebui să studieze la modul categoric fiecare parohie în parte şi s-o analizeze cu credincioşii, să vadă dacă preotul este pe cerinţa credincioşilor. Episcopul trebuie să ştie dacă vrednicia îl mai poate lăsa pe preot în parohia respectivă; să nu conteze examenul de capacitate preoţească, dată prin trei întrebări din Dogmatică.

— Puteţi da măcar un exemplu care să arate la ce se poate ajunge când preotul nu îşi ia în serios atribuţiile preoţeşti?

— Am întâlnit un caz într-un sat din judeţul Bacău mi se pare, unde un preot, care a fost solicitat să facă o dezlegare, i-a spus persoanei respective: „Ai vrăji, trebuie să te botez a doua oară, ca dracul, când vine, să nu-ţi mai cunoască numele şi să nu mai nimerească vraja la tine…” Şi efectiv a botezat-o pe creştina respectivă, făcând-o din Dorina, Elena, îmbrăcată în cămaşă albă, cu naş de botez, cu mirungere şi cu botezare, turnându-i apă cu capul aplecat deasupra cristelniţei şi tunzându-i părul exact ca la un botez normal. Sunt ferm convins că acest lucru nu a ajuns la urechea episcopului, episcopul nu ştie că are asemenea elemente rămase de pe vremea ceauşistă, când se făcea preoţie comunistă cu cai de lemn.

— Cum vedeţi situaţia de atunci, comparativ cu cea de acum?

— Biserica avea diferite elemente mediocre de preoţie şi suferea de anumite traume spirituale. Acum există atâta informaţie spirituală şi religioasă, capacităţi preoţeşti şi reciclări, tot ce vrei, şi poţi să-ţi verifici permanent clericii. Poate este nevoie ca tineretul care s-a ridicat acum să fie pus în parohii, să fie acolo şi să înveţe de la cei bătrâni; dar, în acelaşi timp, să nu colecteze şi greşelile care se fac. Dacă episcopul va rămâne un simplu funcţionar bisericesc, slăvit de creştini cu ocazia sfinţirilor, resfinţirilor de biserică, cu ocazia hramurilor, a slujbelor arhiereşti, nu este de ajuns. Episcopul trebuie să fie la inima poporului, pentru că, în momentul în care episcopul este în mijlocul poporului, Hristos este în mijlocul poporului şi Biserica este în mijlocul poporului.

Ar trebui să renunţăm, trebuie neapărat renunţat la acele slogane prin care predicile preotului sfârşesc cu „avem popor credincios şi bun, avem popor credincios şi evlavios, avem popor jertfelnic, avem popor răbdător”.

— Aceste sloganuri încearcă să acopere situaţia reală, arată lipsa dorinţei de a privi adevărul cu ochii deschişi…

— Avem nevoie şi de un popor credincios, şi de un popor intelectualizat, trezit şi spiritualizat ortodox, avem nevoie de un popor receptiv la chemarea preotului şi episcopului, avem nevoie de un popor care să nu fie receptiv la atacul sectelor, la atacurile neocreştine sau la învăţăturile greşite, avem nevoie de un tineret receptiv la cerinţele Bisericii. Pentru ca viitorii clerici şi preoţi să nu mai confunde preoţia cu ingineria, sau cu medicina ori cu avocatura.

Avem nevoie de un popor care să fie permanent la îndemâna Bisericii, ori de câte ori este nevoie, în orice activitate filantropică şi caritabilă: să fie un popor care să raţioneze cui face binele, când îl face, de ce-l face, pe ce principiu şi cu ce scop, iar episcopul trebuie să fie un fel de mamă spirituală a poporului, nu cineva de care nu ai voie să te atingi…

— „El este stăpânul. Stăpânul nu e ca o mamă? Nu i se cântă «Întru mulţi ani, stăpâne»?“, se poate întreba omul din popor. Deşi în cărţile de cult greceşti termenul folosit are alt sens…

— În momentul în care i se cântă „Întru mulţi ani, stăpâne“, poporul să vadă în el punctul de referinţă al Bisericii, ca atunci când intră sectarul în casa lui să spună aşa: „Tu-mi vorbeşti mie de Dumnezeu… Păi, tu nu l-ai văzut pe stăpânul nostru cum arată şi cine este el, cu el să stai de vorbă, să vezi el ce spune, cu mine n-ai ce să discuţi, fugi de aici…” Atunci ar rămâne satul curat, biserica curată, moşia curată şi ţara ar rămâne curată. Nu ar mai da năvală sectele.

Dar secta vine şi găseşte un preot la patru sate; secta vine şi găseşte un preot beţiv, un preot privatizat cu magazine sau un preot care la toţi creştinii le deschide cartea şi le spune că au farmece, născând astfel tot felul de curente neortodoxe; secta vine şi găseşte un preot care nu i-a învăţat pe credincioşi rolul Sfintei Împărtăşanii la 40 de zile, al spovedaniei la 40 de zile, al părăsirii păcatelor, al prezenţei în biserică, al Sfintei Liturghii în fiecare duminică şi al rostului ei esenţial în viaţa creştinului…

Episcopul se va mândri cu adevărat abia atunci când va avea o turmă de apostoli serioşi şi credincioşi, care cu adevărat îl reprezintă la nivel de biserică şi la nivel de morală creştină.

— Spuneţi că ar trebui ca, prin vrednicia lor, preoţii să fie un prilej de bucurie pentru păstorul lor. Dar preoţii nu sunt şi ei tot oameni? N-au dreptul să păcătuiască?

— Nu. Se merge pe principiul izvorât din mentalitatea comunistă: „Să faci ce te învaţă preotul, nu ce face el“. Nu este firesc! Preotul trebuie să fie îndreptarul satului. În vremurile de demult, preotul, doctorul şi avocatul erau oamenii culturii româneşti. Nimeni nu ştia în sat decât de prefect, de preot, de doctor, de învăţător. Aceştia erau oamenii în jurul cărora se alcătuia satul. Iar când era o judecată, preotul era cu Scriptura şi cu crucea, medicul era şi el acolo, de faţă, să vadă ce s-a întâmplat. Iar prefectul se sfătuia cu preotul şi luau o decizie, învăţătorul scria jalbele sau consemna procesele verbale, asculta ce spunea preotul şi dădea ultima decizie. Aceasta este adevărata învăţătură sănătoasă, din vatra românească a satului.

Întrebarea mea rămâne una singură: dacă în momentul de faţă nu mai avem nici medic, nici prefect, nici învăţător şi nici preot adevărat, ce se va întâmpla cu satul românesc?…

— Există multe sate în care preoţii apar numai duminica sau la sărbători şi oamenii sunt lipsiţi de o relaţie vie cu ei. Astfel de preoţi se simt prea elevaţi pentru a locui la ţară, pentru a împărtăşi aceeaşi viaţă cu cei pe care îi păstoresc. Iată că, din cauza preoţilor navetişti, sunt sate aproape lipsite de preot…

— Problema preoţilor navetişti… Ei singuri sunt vinovaţi că au ales să-şi ia preotese care se tem de noroi, care nu vor la ţară, ci preferă baia cu lux şi confortul, preferă să fie coafate şi aranjate… Asta îi priveşte direct şi personal.

— Sunt totuşi situaţii în care vina nu este a preoteselor…

— Este de datoria episcopului să încerce orice mijloc de constrângere, de forţare, ca ei să trăiască în mijlocul satului, exact cum trăieşte învăţătorul în mijlocul clasei, pentru că nu poate el, ca navetist, să înţeleagă cerinţele parohiei.

Dacă totuşi trebuie să facă naveta, măcar lunea, miercurea, vinerea şi duminica să fie în parohie, patru zile în care el să fie oarecum la cerinţa credinciosului, lângă el. Credinciosul să ştie clar: azi este marţi, părintele nostru nu este, are problemele lui personale, dar ştiu că miercuri dimineaţă va fi găsit la biroul parohiei, la casa parohială, unde se pot rezolva problemele parohiei. Botez,

Cununie, înmormântare, sfinţire, aghiasmă, Maslu – şi tot ce mai este nevoie.

— Consideraţi că tinerii sunt sensibili faţă de căderile preoţilor?

— Căderea preotului, sminteala tânărului… Capacitatea redusă şi incultura preotului, dezinteresul faţă de tânărul pe care-l are în faţă, modul de tratare a relaţiei preot-ucenic sau duhovnic-creştin, acela este mai important şi mai smintitor. Aţi văzut că în general se merge pe un principiu birocratic. „Ce doriţi, ce poftiţi, bine, lăsaţi, rezolvaţi, plecaţi, Doamne-ajută!…“

— Superficialitatea acestui refren nu face altceva decât să îi îndepărteze pe oameni de biserică. Oamenii au nevoie de preoţi care să le înţeleagă frământările, să le înţeleagă zbuciumul lăuntric şi să îi ajute să se ridice din cădere, să ducă lupta cea bună împotriva patimilor şi a poftelor, să meargă pe calea mântuirii…

— Trebuie eliminat dialogul subiectivist în care noi facem o activitate care nu mai este spirituală, ci facem mai mult o activitate pedagogică, în care-l obişnuim pe creştin să lase pomelnicul, şi cu asta a rezolvat problema, fără a-i mai da un sfat, fără a mai cerceta în ce stare spirituală este, sau cât de împrăştiat sau necunoscător al lucrului pe care-l are de făcut este. Asta-l sminteşte pe tânăr… Nepăsarea preotului faţă de sufletul lui sau neimplicarea preotului în viaţa lui concretă.

De exemplu, sunt cazuri când vin tineri şi spun: „Am fost la preot şi i-am spus ce am păţit şi mi-a zis: «Şi acum ce vrei să-ţi fac eu?»”. Iată un răspuns care sminteşte. „Şi ce vrei să-ţi fac eu? Roagă-te…” Ei, cuvântul „roagă-te” îl ştim din Sfânta Scriptură. Dar când, cum, de ce, cu ce, cât, până când sunt întrebări legate de cuvântul „roagă-te“, care trebuie să-mi arate dacă voi fi sau nu ascultat de Dumnezeu ori dacă sunt pe calea pe care Dumnezeu mă poate asculta.

— Oamenii comentează articolele din ziare şi sunt însetaţi să afle cât mai multe despre păcatele preoţilor, considerând că dacă preoţii sunt păcătoşi, au şi ei dreptul să păcătuiască. Îşi justifică păcatul arătând cu degetul spre preoţi, nu?

— Da, mi-a plăcut cum aţi pus întrebarea şi am să vă dau un răspuns pe măsură. Oamenii caută articolele şi tot ce se scrie despre păcatele preoţilor şi uită să citească articolele despre păcatele lor. Dar, pentru că aţi pus o întrebare atât de interesantă, am să vă spun următorul lucru: nu trebuie să raportăm Biserica la individ.

Hristos n-a păcătuit, n-a curvit, n-a băut, n-a furat, n-a înşelat, n-a batjocorit niciodată, a dus o viaţă şi o activitate mesianică: „Cine mă vădeşte de păcat?” A arătat că este fără de păcat, cum spune şi rugăciunea: „Tu singur ai purtat tot, fără de păcat fiind“. În momentul în care noi suntem întrebaţi dacă oamenii se smintesc neapărat de păcatele preoţilor, trebuie să rezolvăm problema astfel: oamenii să fie aceia care să-şi aleagă preoţii singuri în parohia lor, după vrednicia fiecăruia.

În vremea de demult, un preot nu era pus în satul respectiv pentru că aşa voia el, că avea relaţii la episcop şi acesta i-a dat parohia cutare. Nu. În vremea de demult poporul spunea: „Pe cutare îl vrem preot!” Aşa a ajuns şi Sfântul Spiridon preot şi episcop în Trimitunda, aşa a ajuns şi Sfântul Nicolae preot în Mira Lichiei şi episcop, aşa a ajuns şi Sfântul Ioan Gură de Aur patriarh în Constantinopol.

— Oamenii uită de existenţa unor asemenea ierarhi cu viaţă sfântă. Deşi am avut ierarhi sfinţi, chiar făcători de minuni, şi în vremuri apropiate de ale noastre: Sfântul Ioan Maximovici, arhiepiscopul care nu se sfia să meargă desculţ pe străzile din San Francisco, sau Sfântul Nectarie din Eghina, care, de altfel, a şi fost prigonit de clericii nevrednici, fiind mutat disciplinar din Patriarhia Alexandriei… Oamenii preferă să îi vadă numai pe clericii nevrednici şi să spună că şi Biserica e nevrednică…

— Poporul trebuie să ţină minte că Biserica este alcătuită din totalitatea

credincioşilor botezaţi în numele Sfintei Treimi, altoiţi în butucul lui Hristos. În momentul în care ei alcătuiesc o biserică într-un sat, au un comitet parohial. Acel comitet parohial are un delegat sau mai mulţi delegaţi care, în momentul apariţiei unei probleme din partea preotului lor, sunt obligaţi să o explice episcopului.

Iar dacă episcopul este anunţat şi nu dă o mustrare, un avertisment sau o îndreptare acelui cleric pentru viciile pe care le are, poporul are libertatea de a-i elibera certificatul de pensionare, adică prin demisie cu convenţie sau preaviz, în care să-i spună: „Părinte, mai aveţi două duminici să vă căutaţi parohie, pentru că noi vom merge la episcop să ne dea un preot care să fie pe vrednicia locului”.

— Dar dacă e mutat într-o altă parohie şi strică şi parohia aceea…

— Să ajungă să-l plimbe în cel puţin douăzeci de parohii, până ce şi episcopul va ajunge la concluzia că acel om care are permanent reclamaţii, nu trebuie să fie slujitor şi model celor pe care-i sminteşte. Dacă oamenii sunt categorici şi sunt bine formaţi duhovniceşte, vorbind cu episcopul faţă către faţă, la modul cel mai serios, atunci pot merge până la a închide biserica. „Domnule, noi nu mai avem nevoie de slujba unui ticălos. Nouă să ne daţi un preot tânăr, că aveţi absolvenţi tineri, care au nevoie să-şi pună capacitatea lor preoţească în slujba Bisericii. Iar pe acesta, care sminteşte satul, este momeala sectelor, a ateilor, este limba bârfitorilor, este ochiul şi ţinta de atac a tuturor propagandiştilor împotriva Bisericii, vă rugăm urgent să îl luaţi de aici! Noi nu vrem ca satul nostru să aibă o reputaţie proastă din cauza preotului!“

Şi atunci, vă spun eu că, în mod categoric, vom ajunge să avem preoţi şomeri, care nu vor avea parohie din cauza conduitei lor şi vor trebui să se reorienteze profesional, să ajungă avocaţi, doctori, medici, tâmplari, zidari, zugravi, salahori, faianţari…

— Oamenii s-ar putea sminti să îl vadă pe preot zugrăvind case… Totuşi, în trecut, găsim cazuri de preoţi care, pentru a se pocăi de căderile pe care le-au avut, deşi erau slujitori ai altarului, au preferat să se reprofileze, să se ocupe cu meserii obişnuite. Lumea spune că Biserica e oarbă la căderile slujitorilor ei. Dar pravilele bisericeşti sunt foarte aspre şi foarte categorice în privinţa pedepselor preoţilor care păcătuiesc. E adevărat însă şi faptul că nu prea se mai ţine cont de aceste pravile…

— Nu scrie nicăieri că un preot trebuie să moară preot, cum nu scrie nicăieri că un preot trebuie să facă păcate şi să slujească cu tot cu păcate… Când păcatele lui au depăşit dreptatea lui Dumnezeu şi mânia poporului, atunci episcopul este obligat să ia măsura administrativă, prin mustrare, avertisment, mutare, desfiinţare, pentru că altfel se compromite el ca episcop şi are o reclamă proastă. Luaţi de pildă, problema de la Galaţi când episcopul a demis direct un preot care săvârşise nu ştiu ce fărădelege. Episcopul pe loc, fără să mai discute, fără să mai facă consilii şi poveşti, a luat decizia definitivă şi a trimis automat alt preot. Nu e chiar atât de greu.

— Dar unii ierarhi au reţineri faţă de o atitudine atât de directă…

— Cine să se teamă de o atitudine directă? Ce spune Sfântul Ioan Gură de Aur? „Mai bine să putrezească în pântecele maicii sale decât să se nască cel care va ajunge preot nevrednic”.

— Ce măsuri ar trebui luate în privinţa preoţilor care fac păcate mari?

— Deocamdată episcopul locului sau chiriarhul fiecărei eparhii trebuie să-şi cunoască într-un opis toate parohiile şi toţi preoţii, să aibă un caiet în care să consemneze slăbiciunea sau vrednicia fiecărui preot. El, ca părinte şi ca econom al fiecărei eparhii, trebuie să ştie permanent când trebuie să dea sfatul părintesc, doar de aceea poartă cârja şi mitra arhierească, are putere de a reprezenta pe

Hristos şi de a lua decizii în numele lui Hristos: „Tu să fii cuminte, să fii atent să nu faci aşa…” El este unicul în măsură să-l îndrepte; nu poate o instanţă de judecată lumească să rezolve o problemă de instanţă preoţească.

— Sunt mireni care, plini de mânie, vin şi spun că preoţii ar trebui judecaţi în tribunale… Dar pentru preoţii care păcătuiesc există instanţe bisericeşti. Şi uneori nici nu este nevoie să se ajungă la aceste instanţe, sunt probleme care intră în competenţa episcopului…

— Nu poate o instanţă să vină să spună „de ce a pus preotul o taxă la botez?” Nu poate să vină o instanţă judecătorească să-l judece pe preot de ce e aspru în biserică sau de ce-şi bate joc de credincioşi. Asta e numai de datoria spirituală şi morală a episcopului care are consistoriul lui personal, format din oameni care au o anumită autoritate morală, nu sunt ca cei pe care-i judecă, pentru că, altfel, n-ai făcut nimic: corb la corb nu-şi scoate ochii şi întunericul nu se amestecă cu lumina.

— Nu puţini sunt cei care se smintesc de taxele impuse în anumite biserici… Tarifele pentru înmormântări, pentru botezuri sunt prea mari şi oamenii nu pot face faţă. Chiar dacă „birul“, atât la botez cât şi la înmormântare, ţi se ia o singură dată…

— Protopopul sau episcopul locului pot cădea de comun acord, ca în orice instituţie de domeniu public unde se vorbeşte de o finanţare. Avem parohii de gradul I, de gradul II, de gradul III. În parohia de gradul I, 30% din credincioşi sunt bogaţi, 20% săraci, 10% umiliţi, lipiţi pământului. Şi poate exista un articol local de lege, pus de episcopul locului, în care să se spună că preotul este obligat să boteze gratis copiii oamenilor săraci, să îngroape gratis oamenii săraci, să cunune gratis oamenii săraci sau să ia jumătate din taxă. Sau un articol care să spună că rămâne la latitudinea credinciosului cât va dărui el din proprie iniţiativă preotului sau bisericii, fără ca preotul să cârtească, să ceară sau să mărească o anumită taxă.

— Aţi vorbit despre faptul că episcopul poate să-l ajute pe preot să se îndrepte. Există posibilitatea de îndreptare? Pentru că oamenii sunt convinşi că preoţii căzuţi nu se pot ridica. Îi arată cu degetul, ca şi cum ar fi osândiţi la iad.

— Acum, trebuie să înţelegem următorul lucru: sunt căderi şi căderi, patimi şi patimi. De exemplu, nu o să putem să condamnăm un preot că este mai aspru sau mai categoric ori mai rece faţă de credincioşii săi. Nu o să poţi condamna un preot pentru că a întârziat la slujbă. Nu o să poţi condamna un preot pentru că a întârziat la o cununie, că a refuzat să facă cuiva o ierurgie exact în ziua în care a vrut acela, el având alt program.

Sunt nenumărate motive de reclamaţie, dar cele mai multe reclamaţii sunt întemeiate pe un singur lucru: viaţa morală a preotului, care ar trebui să fie în parohie modelul absolut. Acolo ar trebui să intervină episcopul categoric, în anumite situaţii: n-ai să-mi laşi tu mie într-o parohie să facă Liturghie un preot care desfrânează, ci automat îl vei înlocui, pentru că deja te compromiţi tu, ca episcop, prin subalternul tău pe care-l ai şi care te reprezintă acolo, dacă el face asemenea lucruri. Dacă rămân oameni neîngropaţi, oameni neîmpărtăşiţi, bolnavi neîmpărtăşiţi, muribunzi neîmpărtăşiţi, atunci oamenii pot să se răzvrătească împotriva preotului făcându-i reclamaţie la eparhie.

Dacă apare o patimă din asta minoră, lăcomie sau beţie, la fel, trebuie să intervii: fie îl legi să nu mai bea, fie îl obligi să nu mai facă anumite abuzuri. Sunt vicii şi patimi personale pe care şi le rezolvă el cu episcopul, atunci când se spovedeşte în cadru intim. În general, enoria se leagă de păcatele preotului care sunt făcute în ochiul public, fără scrupul şi fără ruşine. Adică păcatele vătămătoare ochiului social. Acolo, episcopul trebuie să intervină categoric.

Unde sunt probleme personale, care nu se vădesc şi nu afectează cadrul

parohiei, acolo nu mai au treabă credincioşii. Că el vrea să mănânce mai mult sau e mai puturos, asta îl priveşte direct şi personal. Va da socoteală după cuvântul psalmistului: „Blestemat este cel ce face lucrul Domnului cu îndărătnicie“…

***

8 aprilie 1993

„M-am întrebat multă vreme: de ce păcătuiesc preoţii? Lista lor de păcate este largă: de la păcatul lăcomiei, de care sunt cuprinşi foarte mulţi, până la nerespectarea predaniilor bisericeşti. Preoţii nu au voie să ia bani pe spovedanie; şi totuşi unii iau. Ar trebui ca preoţii să nu fumeze; şi totuşi unii fumează, îndrăznind să se ascundă sub pretextul că Sfinţii Părinţi nu au dat canoane împotriva fumatului.

De ce păcătuiesc preoţii? Asta este o întrebare foarte importantă. În primul rând, nu păcătuiesc toţi, ba chiar unii duc viaţă sfântă. De ce păcătuiesc unii preoţi? Răspunsul pe care îl am în minte, deşi nu l-am auzit de la nimeni, este că păcătuiesc tocmai pentru că Dumnezeu le dă această libertate. Adică Dumnezeu nu a vrut să le răpească preoţilor darul libertăţii.

Catolicii cred că atunci când papa vorbeşte de la amvon e infailibil, nu poate greşi. Adică e un fel de robot teleghidat de Dumnezeu. Dar ideea aceasta este puerilă. Au fost papi care au zis tot felul de prostii de la amvon şi acesta este cel mai bun argument că ideea infailibilităţii este greşită. Şi au avut parte catolicii ăştia de papi care de care mai infailibili. Desfrânatul Borgia era la fel de infailibil de la amvon cum era şi în pat.

Dumnezeu ar fi putut să îi transforme pe toţi preoţii în roboţi asceţi, lipsiţi de patimi dar şi de virtuţi. Dar Dumnezeu a vrut ca slujitorii săi să Îl slujească în deplină libertate: altfel, i-ar fi lipsit din start de posibilitatea de a câştiga cununa sfinţeniei.

Dumnezeu vrea ca toţi clericii să fie sfinţi, aşa cum vrea ca toţi credincioşii să fie sfinţi. Dar, atunci când clericii nu sunt la înălţime, vina este a lor şi nu a lui Dumnezeu. Zicea cineva că un copil rău este dovada unui eşec al părinţilor, că părinţii poartă mare parte din responsabilitatea acestui eşec.

La fel este în cazul preoţilor. Ei nu au picat de pe altă planetă, ci sunt oameni ca noi. Sunt oameni dintre noi. Ei sunt roadele şi, într-un fel, oglinda mediului în care au crescut. Când un tânăr ajunge preot în satul în care a copilărit şi oamenii văd că e nevrednic, ar trebui să îi mustre conştiinţa: ei l-au pregătit să devină aşa.

Bine, nu e numai influenţa mediului; din sate cu viaţă religioasă destul de timidă au ieşit preoţi deosebiţi, iar din sate în care viaţa duhovnicească a fost mai înaltă, au răsărit preoţi cărora le stătea mai bine ca şi chelneri sau ca vânzători de tutun. Şi-au ratat cariera. Oricum, la oraş e mult mai uşor să îl arăţi cu degetul pe preot: nu îţi poţi da seama că şi tu eşti de vină pentru că el nu e aşa cum trebuie.

Preoţii au de dus o luptă grea ca să păstorească turma. Tot ascultând la spovedanie păcatele oamenilor şi aflând toate ticăloşiile din lume, cei mai slabi cad şi ei în păcate asemănătoare. Dacă membrii unei parohii ar fi dornici să ducă o viaţă mai sporită duhovniceşte, atunci preotul ar găsi în elanul lor puterea de a fi el însuşi o persoană mai înduhovnicită. Dar când membrii parohiei nu au în cap decât cum să împace virtutea cu păcatul, utilul cu plăcutul, preotul este tras înapoi.

De fapt, cei care îi bârfesc pe preoţi o fac mai ales pentru că şi ei trăiesc în păcate şi li se pare că dacă şi preoţii păcătuiesc, atunci propriile lor păcate sunt mai uşor de trecut cu vederea. Aşa cred că se explică isteria celor care nu mai ştiu cum să arunce cu noroi în preoţi.

Până la sfârşitul lumii, Dumnezeu va avea propriile Sale vase alese, va avea slujitorii Săi care vor păstra nestinsă flacăra dreptei-credinţe.

*Doamne, alungă de la mine toate gândurile de judecată pe care, din prostia mea, le-am avut împotriva slujitorilor tăi. Scoate la lumină nevinovăţia celor năpăstuiţi pe nedrept, iar pe cei care au căzut în oarecare patimi, curăţeşte-i după mare mila Ta, spre lauda Bisericii Tale şi ruşinarea celor care îi clevetesc. Amin!“**

Despre cărţi

Dacă românii ar fi conştienţi de faptul că în librării, alături de tone de maculatură, se vinde şi aur la preţ de hârtie, ar alerga să se împrumute de la rude sau de la vecini pentru a-şi strânge o comoară cât mai serioasă. În librării se vinde aur la preţ de hârtie, şi totuşi oamenii nu se îngrămădesc să îl cumpere. Asta pentru că nimeni nu le deschide ochii.

Cărţile duhovniceşti sunt aur curat, dar asta numai pentru cine este în stare să le înţeleagă valoarea. „Ce folos să dăm atâţia bani pe cărţi, când după ce le citim nu mai avem ce face cu ele?“, se întreabă unii, preferând să îşi înghesuie rafturile din biblioteca preferată, căreia i se spune frigider.

Într-adevăr, „de ce să dăm bani pe cărţi, când, după ce le citim, nu mai avem ce face cu ele?“, ne-am putea întreba. Ar trebui să înţelegem că o carte duhovnicească nu este o carte obişnuită. O carte duhovnicească îţi modelează sufletul, îţi schimbă viaţa, încetul cu încetul. Cine investeşte numai în rafturile frigiderului, va avea în inimă numai sarmale şi smântână. Sufletul are nevoie de cărţi. Rafturile inimii sunt mai solide decât rafturile bibliotecilor. Şi dacă nu ne zgârcim a le umple, mare plată vom avea.

***

— Părinte, din ce în ce mai puţină lume citeşte astăzi. Există o criză a cărţii. Care credeţi că sunt cauzele ei?

— Cei cincizeci de ani de comunism, în afară de lucrurile materiale bune, au avut în vedere distrugerea spiritului uman, adică a sufletului. Un mijloc a fost distrugerea fondului religios de carte creştină. Ştim prea bine că atunci cărţile circulau din mână în mână la creştinii mai evlavioşi, pentru a mai cunoaşte ceva din tainele lui Dumnezeu. Într-un singur sat existau două-trei Biblii la parohie, care circulau din mână în mână; sau mai avea în sat Psaltirea nu ştiu care babă uitată de vreme, care-a ţinut-o în ieslea de la vacă sau în podul cu fân, ca să nu i-o găsească comuniştii şi să nu i-o ardă.

— Ce s-a întâmplat după revoluţie?

— Ei, după revoluţie, ca în orice stat de drept, liber şi democratic, cum considerăm a fi şi ţara noastră, a început libera manifestare a cultului creştin-ortodox. Biserica naţională cuprinde 80% dintre români. Tipografiile, instituţiile de misiune biblică, laice sau bisericeşti, au început să scoată cărţi religioase care au ajuns la tineri şi bătrâni. Dar s-a uitat următorul lucru: nu citirea cărţii era problema cea dintâi a creştinului, ci explicarea acelei cărţi. Ar fi trebuit ca, în momentul în care a apărut o carte religioasă, fiecare preot de parohie să o ia şi să-i facă prezentarea: cateheza generală a cărţii, fondul şi cuprinsul învăţăturii respectivei cărţi, rolul şi folosul citirii ei.

— Daţi-ne un exemplu…

— O să vă spun un lucru concret, trăit şi văzut cu ochii mei aici, la mănăstire, la Bârnova. În anul 1991, când s-a deschis mănăstirea, oamenii din acest sat erau

nişte creştini simpli şi necunoscători. Nu se ştia în casă decât de-o icoană într-un colţ, de un păhărel cu trei grame de ulei şi o feştilă făcută dintr-un dop de la sticla de ulei şi de o cărticică de rugăciune sau de un caieţel scris de mână, în care existau „Tatăl Nostru“, „Crezul“, „Psalmul 50“…

Când am deschis mănăstirea, nu ne-am ocupat direct de cărţi, fiindcă aveam cu totul alte probleme; am delegat o creştină care a luat legătura cu editurile din Bucureşti, din Iaşi şi de pe unde mai era carte religioasă. Ea venea în fiecare duminică la mănăstire, îşi scotea toate cărţile pe o masă mare în pridvor, iar la altar explicam fiecare carte în parte timp de zece minute înainte de predică sau după predică, ce este frumos în ea şi ce este de folos în ea. Dacă umbli acum în tot satul sau în toată comuna şi în toate împrejurimile ăstor sate de oameni simpli găseşti că au câte un paraclis de câte douăzeci de icoane, au candele, au „Proloagele“, „Vieţile Sfinţilor“, „Mântuirea păcătoşilor“, „Războiul nevăzut“. Să vezi câtă râvnă, câtă frumuseţe şi dulceaţă e descoperită de creştin în lumea cărţii, atunci când are cine să prezinte fondul religios de carte.

— Credeţi că acum avem de-a face cu o stare de anormalitate datorată lipsei de lectură?

— Nu este o stare de anormalitate lipsa de citire a cărţii, ci este o stare de normalitate; o să rămâneţi mirat de ceea ce vă spun. Mergeţi prin mănăstiri şi o să găsiţi monahi, preoţi, ieromonahi care au biblioteci întregi, dar care nu deschid o carte. Sau ţin o predică la amvon din ceea ce le trece prin stomac sau le sare din zbor pe la ureche din mass-media, numai din fondul religios de carte, nu.

Mergeţi la unele hramuri unde participă marii prelaţi ai Bisericii şi veţi asculta predici politice neroditoare şi, nu o spun din răutate, nici măcar nu se vorbeşte de fondul sărbătorii în sine. Mergi la un hram unde vin mii de oameni, cum e Nicula, Putna, Neamţu, şi asculţi o predică unde se ţin lozincării de mulţumire de câte 10-15 minute, de către fiecare cap al bisericii în parte, când s-ar putea mulţumi într-un singur cuvânt: „Mulţumim tuturor participanţilor, cu şi fără nume, din toate părţile şi din toate colţurile“. Dar hai să vedem şi ce înseamnă Înălţarea Domnului, ce are la fundamentul ei, ce înseamnă Naşterea Maicii Domnului, Adormirea Maicii Domnului, ce înseamnă Sfânta Treime, Schimbarea la Faţă, ce înseamnă Pogorârea Duhului Sfânt etc.

Se vorbeşte la modul academic, într-un limbaj extraordinar de sofisticat, datorat doctoratelor şi studiilor superioare, dar nimeni nu se implică şi nu vrea să se coboare la nivelul de pastoraţie sătesc, normal, deoarece cei mai mulţi dintre cei care sunt de faţă nu sunt miniştri, senatori, parlamentari, directori sau ingineri, ci sunt creştinii de rând care nu fac altceva decât să mânuiască sapa, plugul, ciocanul, dalta. Nu sunt oameni instruiţi în a asculta lucruri înalte. Mi-a plăcut cuvântul părintelui Teofil Pârâianu: „Teologia înaltă cu cuvinte sofisticate înseamnă ateism şi lipsă de credinţă”.

— De ce spuneţi lucrul acesta?

— De ce spun lucrul ăsta? Cu fondul de carte pe care îl deţine la ora actuală România, în aceşti doisprezece ani de democraţie, ar trebui ca la baza culturii româneşti actuale să existe un abur de tentă religioasă şi un abur de isihasm contemporan, în duhul Sfinţilor Părinţi. Numai Filocalii s-au tipărit în câteva ediţii, Vieţile Sfinţilor în câteva ediţii, ca să nu mai vorbim de sfinţi ruşi, greci, bizantini etc., numai să vrei să citeşti. Dar nu se obişnuieşte să se mai citească; starea de normalitate vine acum de la cultivarea prin internet, prin calculator, prin televizor, prin ziare, reviste, radio, muzică şi pierderea vremii.

Nu se mai stă în bibliotecă, la studiu, la cercetat, la aprofundat câte un text prin analiză, la subliniat câteva idei principale sau de valoare dintr-o carte religioasă, pentru că nu are cine. În plus, un lucru de care trebuie să ţinem cont, atât în viaţa

laică, cât şi în cea clericală, este formalismul religios al intelectualului teolog care nu stă să-şi facă activitatea pastorală. Informaţia pe care o primeşte de la institutul pe care îl absolvă nu este din învăţătura Sfinţilor Părinţi, din învăţătura patristică şi filocalică; este numai dintr-un fond sec de carte, care are la bază scolasticismul, adică formule, idei, păreri despre Dumnezeu.

Ca să nu mai vorbesc despre manualele de psihologie, de metodică, de omiletică, ce te învaţă să faci o predică. Dar din ce să vorbeşti, dacă tu nu citeşti o carte, ca să ai şi miezul, adică fondul, ca să-l legi conform omileticii şi cateheticii. Se vorbeşte cu un limbaj de lemn.

— *Care este soluţia?*

— În primul rând, Biserica trebuie să facă un pas înainte şi să depăşească momentul 1989, comunismul adică, în care predica începea cu ce frumos a plouat afară, ce frumos e să muncim ogoarele, să Îi mulţumim lui Dumnezeu că a dat ploaie, să fim harnici, să fim credincioşi, să fim drepţi, să fim buni, să respectăm conducerea şi pe conducătorii noştri. A cam trecut vremea în care vorbeam despre Dumnezeu la forma abstractă, trebuie să vorbim despre Dumnezeu într-o formă concretă.

Dar ca să reuşeşti să vorbeşti într-o formă concretă trebuie să ai oameni pregătiţi să vorbească aşa şi să ai oameni bine formaţi. O să vă spun un lucru: nici peste cincizeci de ani nu va fi înţeleasă opera părintelui Stăniloae. Este o operă de aprofundat atât de mare, de imensă, încât teologii noştri vor trebui să facă multe doctorate şi să ia multe burse în străinătate. La noi, în Biserica de Răsărit, în momentul de faţă, în 2002, ne confruntăm cu următoarea situaţie: o vastă experienţă din scriitorii străini, din teologii din afară, din apus, tenta spre catolicism, protestantism, anglicanism, luteranism, adică spre ecumenism. Nimeni nu contestă toate acestea, dar de ce să nu avem nevoie de învăţătura patristicii greceşti, a teologiei ruseşti, de ce să nu am eu nevoie de sursa de informaţie care este Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie Teologul etc. Toată cultura filocalică la ora actuală nu numai că nu este aprofundată, dar nu este nici măcar înţeleasă. Şi vă daţi seama că această lipsă de lectură se observă nu numai la nivelul laicatului.

Acum nu se tipăresc cărţi fiindcă există interesul de a scoate cărţi, ci se pun nişte titluri sugestive şi se scot tot felul de cărţi ca să iasă banul…

— *A devenit totul o afacere…*

— A devenit totul un comerţ cu carte religioasă. Nu se merge pe principiul motivării cărţii religioase. Omul, văzând rafturi întregi de cărţi, ce spune? „Lasă, tot despre Dumnezeu vorbesc“. El are o formă scurtă: „Tatăl nostru care eşti în cer“; şi cu asta şi-a rezolvat problema. Trebuie ca un preot la amvon sau un monah la mănăstire să prezinte credinciosului valoarea cărţii pe care o are în faţă şi să-i spună, eventual, de ce trebuie citită sau „citeşte-o şi vino la mine, cu sublinieri unde n-ai înţeles“, lucru pe care nu-l vei întâlni.

În vremea de demult, în vremea patristică, isihaştii erau răsplătiţi cu darurile Duhului Sfânt şi trăitorii în pustie erau răsplătiţi cu darurile harismelor şi erau făcători de minuni, înainte-văzători. În ziua de azi, dacă vrei să cunoşti un preot sau un monah dacă este bun, te uiţi dacă este un bun constructor de biserici, dacă biserica lui e dată în praf de piatră, dacă e acoperită cu tablă de cupru, dacă i-a pus temelie cu fier-beton, dacă i-a pus gard de fier forjat, dacă i-a făcut sală de protocol, dacă i-a făcut alee cu trandafiri, şi te uiţi dacă a făcut studiile în străinătate.

Ce poate da în schimb străinătatea unei Românii creştine? Dimitrie Cantemir, în „Descrierea Moldovei“, scria că bisericile Moldovei erau o sută optzeci din piatră şi lemn, în afară de schituri şi de pustnici care foiau şi umpleau pădurile. Sfântul

Paisie Velicicovski găseşte un mediu prielnic la Poiana Mărului, unde învaţă Rugăciunea lui Iisus şi, după zăbovirea în Sfântul Munte, va pleca la Secu şi la Neamţ. Sau fenomenul stareţilor Gheorghe şi Calinic de la Cernica, ce vor aduce o înnoire a monahismului şi a isihasmului românesc.

La ora actuală, noi nu înţelegem Patericul românesc, care este pe înţelesul nostru, cu părinţi contemporani. Încă există în România oameni care nu ştiu cine este Paisie Olaru şi Cleopa Ilie. Deci e foarte greu să ne dăm cu părerea despre felul în care cartea religioasă este fructificată sau savurată în România. Ca urmare a faptului că totul a devenit de o mare superficialitate, tânărul este mult mai tentat să alerge spre practicile orientale, care-ţi aduc tabietul spiritual de moment, „trăieşte-ţi clipa“, asta este reclama zilnică.

Nu este nevoie să citească Vieţile Sfinţilor, unde i se spune că trebuie să aştepte şi să rabde ani de zile şi să se nevoiască, pentru a-L vedea pe Dumnezeu, când el a învârtit ceaşca de două ori şi ştie ce va fi anul viitor, când ea învârte de două ori Tarotul şi ştie cu cine se mărită, învârte de două ori nu ştiu ce carte şi ştie când îi moare bărbatul sau se duce la bioenergetician şi acesta, cu două învârtituri de mână, îi vindecă boala şi e perfect sănătos. Dracul şi-a atins scopul: „Nu studia, vino după mine şi-ţi îndeplinesc orice dorinţă”.

— Acum sunt foarte multe cărţi. Ce posibilitate au oamenii să-şi dea seama care sunt cărţile potrivite pentru ei? Oferta este foarte mare şi oamenii nu ştiu ce să aleagă…

— Oferta de carte este extraordinar de mare, dar noi trebuie să distingem cele două mari oferte de carte. În primul rând este oferta morală, oferta spirituală, legată de Vieţile Sfinţilor, Paterice şi Vieţile Sfinţilor Părinţi, şi apoi este oferta dogmatică. Şi aici cred că preoţii de parohie ar trebui să facă un tabel, cum am văzut la Mănăstirea Sihăstria la duhovnicii care spovedesc: au început să prezinte penitentului pe care îl spovedesc o serie de cărţi: „Mântuirea păcătoşilor“, „Războiul nevăzut“…

— Cum făcea părintele Nicodim Măndiţă.

— Exact. „Urmarea lui Hristos“, „Oglinda duhovnicească” şi aşa mai departe. Duhovnicul să fie cel care să îndemne creştinul să aibă în casa lui cărţi ziditoare de suflet. Tuturor creştinilor pe care-i spovedesc, le-am cerut să aibă „Ceaslov“, „Psaltire” şi „Acatistier“, candelă şi icoană. Fără lucrurile acestea nici nu-i primesc la spovedit. Şi uneori, când am impresia că nu e adevărat sau că au încercat să mintă, le spun: „Data viitoare când vii îmi aduci Ceaslovul, Psaltirea şi Acatistierul, să văd eu că le ai“. Şi le scriu data pe el şi le pun semnătura, scriu ale cui sunt, scriu acolo o mică dedicaţie spirituală, două-trei vorbe, ca să fiu eu sigur că, dacă-l mai chem vreodată, nu-mi aduce altă carte sau o împrumută de undeva. Pentru că în felul acesta îl constrângi pe om să se trezească şi să înţeleagă ce înseamnă cartea de rugăciune, nu într-un mod abuziv, ci într-un mod spiritual.

— Dar pot s-o ţină şi să n-o deschidă…

— Nu, nu, o deschid, vă spun eu că o deschid. Oamenii care vin la mănăstire au deja o treaptă mai înaltă de rugăciune. Am întâlnit eu, personal, tânăr la 26 de ani care nu ştia rugăciunea Tatăl Nostru. Şi l-am întrebat: „De ce nu ştii rugăciunea Tatăl Nostru?” Şi mi-a zis: „Nu m-a învăţat nimeni, nu l-am auzit niciodată“. Şi-am întrebat: „Tu cum te rogi?” „Păi, îmi fac cruce de trei ori seara când mă culc şi cruce de trei ori dimineaţa când mă scol”. Ăsta era fondul lui religios la 26 de ani. Nu trebuie să ne mai mirăm, ci să ni se pară normal.

Trebuie ca preoţii să fie trâmbiţe ale Duhului Sfânt, care să vestească creştinilor ce cărţi trebuie să cumpere, pentru că va veni o vreme, cât de curând, când şi acest fond de carte religioasă va fi oprit. Normele şi standardele moderne vor avea grijă să pună o stavilă împotriva acestei avalanşe de cultură intelectuală creştină

exprimată prin cărţi şi nu numai. Din punct de vedere ecumenist, din punct de vedere catolic, trebuie să avem grijă ca nu cumva să cădem în şovinism, să nu cădem cumva în judecarea şi în osândirea celor de lângă noi, care, chiar dacă se roagă altor dumnezei, doar tot lui Dumnezeu se roagă, la urma urmei, toţi ne rugăm la Dumnezeu.

Adică se merge spre New-Age cu paşi repezi: se caută unificarea credinţei într-un singur Dumnezeu, dar nu după principiul dogmatic creştin, lăsat prin Sfânta Evanghelie, adică după învăţătura lui Hristos, ci printr-o învăţătură dogmatică generală: şi Budha e un dumnezeu, şi Mahomed e un dumnezeu, şi Krishna e un dumnezeu şi aşa mai departe. Se merge spre o unificare a religiilor şi atunci cine va avea cărţi va fi un om bogat. Pentru că aşa spunea şi părintele Ioanichie Moroi, stareţul părintelui Cleopa. Mergând la peştera Sfântului Xenofont în Sfântul Munte, s-a întâlnit cu pustnicul Ioan şi i-a pus următoarea întrebare: „Părinte, este bine să-mi iau modele vii?” „Nu, frate, modelul tău adevărat să fie Scriptura şi Vieţile Sfinţilor sau Sfinţii Părinţi care nu te vor sminti niciodată: au trăit, sunt autentici şi nu mai pot greşi”. Pentru că cel care trăieşte astăzi, mâine te foloseşte sau te sminteşte. Şi atunci ai motiv să te depărtezi de Dumnezeu, pe motiv că ai fost smintit.

Mi se pare anormal ca un creştin să aibă calculator, televizor, haine de blană, mobilă de lux, vilă la ţară sau apartament în centrul oraşelor universitare şi să nu aibă în casă Ceaslovul, Psaltirea sau măcar un singur volum de Vieţile Sfinţilor, pentru că o singură carte în casa creştinului este un izvor de înţelepciune şi nici nu ştii când, vreodată, ştergându-l de praf şi deschizându-l, două rânduri citeşti şi-ţi intră în inimă şi te-ai întors la Adevăr. Este o formă de cunoaştere a lui Dumnezeu în mod intelectual, înainte de a-L cunoaşte în împrejurările vieţii.

— Dar oamenii preferă să se uite la televizor, pentru că este mult mai relaxant, decât să-şi obosească ochii şi mintea citind.

— Este adevărat că este mai relaxant. Dar la televizor n-ai să urmăreşti toată ziua emisiuni religioase; au şi ei acolo două-trei emisiuni pe săptămână sau cât au spaţiu de emisie. Dacă aţi observat, acum au apărut în spaţiul dedicat emisiunilor religioase cultul evanghelic, cultul penticostal, cultul baptist, cultul iehovist. Deja se creează uşor-uşor o ambiguitate a obişnuinţei cu „luminile” din lumină. Trebuie să avem mare grijă, pentru că televizorul are mai mult un spirit distructiv, pe lângă cel informativ. Dacă aţi fost atenţi, televizorul n-a făcut altceva decât să facă propagandă violenţei, sexului şi vicleniei.

Reclama este mama comerţului. Pentru orice lucru care nu se vinde trebuie făcută o reclamă obositoare, până ce omul este obligat să cumpere produsul respectiv, ca să nu mai vadă reclama la televizor, că altfel îşi plăteşte abonamentul ca să vadă reclame de dimineaţa până seara. Nu mai există un bun-simţ al audio-vizualului. Eşti obligat să asculţi ceea ce vrei sau ceea ce nu vrei, aşa cum sună un frumos cuvânt: „România este ţara tuturor posibilităţilor, nu a imposibilităţilor“. Ce vrei, aia poţi găsi; şi unde nu te aştepţi, tocmai acolo găseşti. Aşa şi în problema religioasă: poţi găsi sfinţi, poţi găsi creştini buni, poţi găsi creştini normali şi poţi găsi şi sataniști şi anormali.

***

Mulţi oameni se plâng că emisiunile de la televizor sunt de o calitate din ce în ce mai proastă, că violenţa şi desfrâul cuceresc încetul cu încetul teritorii tot mai largi din micul ecran.

Cartea oferă o alternativă celor care sunt sătui de valorile pe care le promovează televiziunea. Cartea are o valoare care nu va putea fi îngenuncheată. Chiar dacă Televizorul va avea din ce mai mulţi discipoli, şi Cartea din ce în ce mai puţini prieteni, în cele din urmă biruinţa va fi a Cărţii. Atunci se va lămuri care au

fost prietenii ei, şi care au fost duşmanii ei. Gândindu-mă la confruntarea dintre cele două puteri am compus o scurtă poveste despre Apocalipsă, numită „Ultimul turnir“. Iat-o:

„Pe uliţe, soldaţii îmbrăcaţi în haine strălucitoare strigă cât îi ţine gura. Invită lumea la Marele Spectacol. Intrarea este liberă: arenele sunt un furnicar care creşte neîncetat. Este primul turnir la care oamenii au voie să coboare din tribune ca să fie cât mai aproape de luptători. Emoţia creşte. Timpul trece cu o viteză foarte mare.

Parcă au trecut numai câteva clipe de când Cartea a lăsat la curte provocarea. Prima reacţie a regelui a fost dură: s-a simţit jignit, s-a simţit călcat în picioare. De zeci de ani nimeni nu mai îndrăznise să ceară îngăduinţa de a se lupta cu primul dregător, cu Idolul imaginilor. Cu cel pe care nu îl doborâse nimeni, niciodată. Şi, când nimeni nu se aştepta să îl mai vadă în arenă, pentru că oamenii se temeau de moarte, Cartea a făcut gestul necugetat.

Pentru asta Regele a condamnat Cartea la moarte pe rug. Nu ar fi îngăduit ca lumea să afle cât de obraznică a fost Cartea. Dar Idolul a ajuns în ultima clipă şi a stins focul. Cartea era întreagă. Nu aşa trebuia să moară pentru greşeala ei. Idolul îi pregătise o pedeapsă mult mai umilitoare. A acceptat provocarea.

Şi peste câteva clipe începe lupta. Spectatorii ard de nerăbdare. Arenele sunt pline şi nou-veniţii încearcă cu greu să îşi facă loc. Regele a promis o mare petrecere după turnir, în cinstea învingătorului. Nu e nici un secret cine va câştiga confruntarea. Dar toţi aşteaptă să vadă cum o va câştiga.

Pentru câteva clipe, arena e ocupată de o mulţime de circari care jonglează cu pâini. Fac numere de senzaţie. Şi totul se termină pe placul mulţimii: pâinile sunt aruncate în tribune. Pentru câteva minute, mulţimea mănâncă privind spre Marea Poartă. Şi Poarta se deschide.

Pe un cal puternic, frumos, negru, apare Idolul. Mulţimea îl aclamă. E îmbrăcat în haine de un alb strălucitor. Mulţimea îl aclamă. Idolul îi salută ridicând lancea.

Apare şi Cartea pe calul ei bătrân şi slab, cu care nu a câştigat nici o luptă. E îmbrăcată în armură, dar nu ţine în mână decât un mic scut. Cei mai mulţi o privesc cu dispreţ. Dar, între aceştia, se află şi câţiva prieteni ai Cărţii. Cu bărbile fluturând în vânt, stau încordaţi, de parcă lupta ar fi a lor: de parcă toată viaţa lor ar depinde de acest turnir.

Regele face un semn şi lupta începe. Spre deliciul admiratorilor, Idolul îşi va arăta măiestria: pentru a umili Cartea, care nu ţine în mână decât scutul, el o va doborî ţinând lancea de vârf. În câteva clipe, între cei doi adversari nu mai sunt decât câţiva metri. Şi lancea loveşte scutul: Cartea cade, dar se ridică repede. Câţiva spectatori, pentru a stârni mânia Idolului, o aclamă pe Carte. Paznicii nu le fac nimic, înţelegând gestul lor.

A doua rundă: Idolul va încerca să evite scutul duşman.

Cartea nu reuşeşte să se ferească şi cade de pe cal.

A treia oară Idolul ţine lancea ca un adevărat cavaler care vrea să învingă. Şi doboară Cartea. Greu rănită, ea poate cere oprirea confruntării. Dar nu o face. Şi se suie din nou pe cal.

Idolul e din ce în ce mai mânios. Faptul că adversarul său nu vrea să îşi ia lancea, îl scoate din minţi. Pentru a-l provoca, a patra oară îndreaptă vârful lancei spre picioarele calului bălan, încercând să-l împiedice. Şi calul cade la pământ, cu tot cu călăreţ. Şi totuşi, după câteva momente, Cartea se ridică în picioare.

Tribunele sunt din cei în ce mai înfierbântate. Se fac pariuri. Nici la luptele cu lei nu a fost atâta agitaţie.

Cartea cade pentru a cincea şi a şasea oară. Crainicul, care în tinereţe fusese un prieten apropiat al Cărţii, face semne disperate pentru a întrerupe turnirul. Dar Regele îşi ridică mâna pentru a şaptea oară.

În tribune, Prietenii Cărţii îşi ridică braţele spre Cer. Nu se mai tem de nimic. E ultima lor şansă. Şi totuşi Regele nu înţelege curajul lor. Se gândeşte că îi va ucide după turnir.

Şi Cartea cade. Se pare că a murit.

Crainicul vine spre ea şi o cercetează cu atenţie. Ochii i se umplu de lacrimi: Cartea se ridică iarăşi. Şi crainicul, triumfător, arătând un sul Regelui, anunţă: „Aşa cum spune legea turnirului, dacă un luptător este doborât de şapte ori şi totuşi se ridică în picioare, victoria este a sa: a biruit prin răbdare...“

Această lege nu mai fusese aplicată până atunci şi numai cei bătrâni îşi mai aduceau aminte de ea. Asta pentru că nici un turnir nu ţinuse până atunci mai mult de cinci runde.

Idolul urlă ca o fiară rănită: „Nuuu...“

Coboară de pe cal şi se dă cu capul de pământ. Faţa i se sparge în mii de cioburi.

*Smerită, Cartea îşi priveşte prietenii cu ochii în lacrimi. Biruiseră. Începea Sfârşitul...“**

Despre monahism

Monahii sunt oamenii care au ales să poarte jugul lui Hristos, lepădându-se de lume şi ţinând votul ascultării, al sărăciei şi al curăţiei. Mănăstirile sunt locurile în care monahii Îl laudă neîncetat pe Dumnezeu. Cam aceasta ar fi cea mai scurtă definiţie a monahismului şi a mănăstirilor.

Nu de puţine ori articole defăimătoare la adresa monahismului contemporan apar pe primele pagini ale ziarelor de mare tiraj. Şi oamenii se smintesc. „Uite ce se întâmplă la mănăstirea cutare, ia uite ce a mai făcut părintele cutare... O, dacă şi în mănăstiri este atâta dezmăţ, înseamnă că noi, în lume, nu mai are nici un rost să încercăm să trăim creştineşte...“

Nu de puţine ori, tineri care au avut în inima lor dorinţa de a se călugări, după câteva zile petrecute în mănăstire, au plecat cu un gust amar.

Am considerat că o discuţie cu părintele Calistrat despre problemele cu care se confruntă monahismul în zilele noastre ar fi ziditoare din mai multe puncte de vedere.

În primul rând, pentru a pune în valoare o mărturie care diferă de cea a multor stareţi care consideră că dacă au ridicat clădiri frumoase şi dacă monahii au fost muncitori harnici, atunci totul îi este bineplăcut lui Dumnezeu. Părintele Calistrat se teme mai mult de Dumnezeu, decât de oameni, şi caută să Îi placă Domnului şi nu oamenilor. Cuvintele sale îi vor face pe mulţi stareţi să se simtă jigniţi. Dar nu pentru a-i jigni vorbeşte părintele, ci pentru a-i ajuta să înţeleagă că s-au abătut de la slujirea lui Hristos.

„Dar cine este părintele Calistrat ca să vorbească?” Asta nu contează. Părintele Calistrat nu vorbeşte pentru că ar fi cineva, ci pentru că este preot-călugăr şi se simte responsabil pentru scăderile altora. Astfel de scăderi îl dor.

Nu contează cine este părintele Calistrat. Ar putea fi cel mai neînsemnat ieromonah de pe faţa pământului. Contează că vorbele sale sunt adevărate. Contează că bolile pe care le vădeşte sunt reale. Părintelui Calistrat i se pot găsi diferite defecte. Dar cuvintele sale sunt cât se poate de sănătoase. I se va reproşa că a spus lucrurilor pe nume, că urechea presei e foarte sensibilă şi că nu e bine ca un ieromonah să dea prilej duşmanilor Bisericii de a lansa noi atacuri.

Faţă de minciunile pe care le prezintă uneori presa, adevărurile spuse de

părintele Calistrat nu ar trebui să surprindă pe nimeni.

Mănăstirile sunt, ca şi preoţii, oglinda poporului. De unde să apară monahi sfinţi, când mulţi intră în mănăstire pentru că nu au fost în stare să îşi găsească un rost în viaţă, sau pentru că au fugit de crucea căsătoriei?

Părintele Calistrat nu este primul care mustră monahii sau stareţii nevrednici. Monahismul se confruntă cu probleme încă de la începuturi. E adevărat că, în ultima vreme, astfel de probleme s-au înmulţit considerabil. De sute de ani, părinţii cu viaţă sfântă au vorbit despre scăderile monahilor. În Paterice găsim destule exemple cu monahi care au părăsit calea mântuirii. Haina călugărească nu este un paşaport pentru rai. În Patericul Lavrei Pecerska se face referire la doi oameni care au murit: unul îmbrăcase haina monahală, dar cu nevrednicie; celălalt murise înainte de a fi călugărit. Când i-au dezgropat, au văzut că cel nevrednic era fără rasă, iar cel vrednic o purta, deşi nu apucase să depună voturile monahale.

Părintele Calistrat, deşi tânăr, vrea să se aleagă neghina de grâu. Îşi doreşte un monahism curat, care să Îl mărturisească pe Hristos. Şi, chiar dacă părintele pare uneori prea dur, o face din dragoste: vrea ca mănăstirile să fie lumini care să strălucească în întuneric.

Părintele nu vorbeşte ca un om nepătimaş, nu vorbeşte ca un sfânt sau ca cineva care priveşte căderea celorlalţi cu un aer de superioritate, ci cu durerea cu care un om vorbeşte despre greşelile fraţilor săi. Mulţimile de credincioşi care îl cercetează neîncetat dau mărturie că au găsit în el o călăuză bună, un sprijin, un ieromonah care nu se lasă modelat de duhul lumii acesteia. Ceea ce sporeşte valoarea mărturiei sale...

***

— Părinte Calistrat, cum apreciaţi starea monahismului contemporan?

— La baza întregului monahism stă cuvântul Mântuitorului: „Cel ce vine după Mine să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-mi urmeze Mie“. De ce spun lucrul acesta? Pentru că, în general, trăind într-o lume mai cultă, plină de descoperirile ştiinţifice, de ceea ce pune mass-media la dispoziţie, tineretul a început să transforme monahismul în ceva raţional şi de efect sau de moment. Spre exemplu, vin foarte mulţi tineri interesaţi de viaţa monahală, care au chemare pentru viaţa monahală, dar între ei şi Dumnezeu stă propria nimicnicie sufletească. Ei ori nu ştiu să se exprime, ori nu ştiu să caute şi să ceară, ori nu sunt înţeleşi. Mântuitorul Iisus Hristos menţiona într-un cuvânt al Sfintei Scripturi: „Mulţi chemaţi, puţini aleşi”.

Unii stareţi de mănăstiri au următorul principiu: „Pe cel care-ţi bate în uşă să nu-l dai afară“, după cuvântul Mântuitorului: „Pe cel care vine la Mine nu-l voi da afară“. Cuviosul Paisie Aghioritul spune aşa: „Roagă-te la Dumnezeu să fii tu descoperit de duhovnic, nu tu să i te descoperi duhovnicului“, pentru că, în clipa în care vei căuta tu să descoperi, nu vei găsi nimic. Când vei putea fi găsit şi descoperit, atunci, cu adevărat, vei găsi un lucru fericit. Pentru mine, nu că aş fi eu cel care stau să-i aleg sau să stau să-i caut, întrebarea fundamentală se pune aşa: „Poate un tânăr să descopere dacă are vocaţie monahală, dacă nu este descoperit şi ajutat de acela care-l caută?” Nu o să poată niciodată.

— Ce însuşiri trebuie să aibă tânărul care vrea să intre în monahism?

— În primul rând, la un tânăr care vrea să aibă o viaţă monahală trebuie descoperit dacă are o anumită structură sufletească. Un monah trebuie să fie încununat de două lucruri. Trebuie să aibă bună-cuviinţă şi smerenie, dar nu smerenia la rang de dogmă, ci smerenia la rang de virtute, care înseamnă bun simţ, educaţie. În al doilea rând, un tânăr trebuie să aibă profunzimea sufletească de a înţelege taina chemării şi să posede această taină, adică să rămână

permanent cu aceeaşi trăire, să nu fie schimbător. Şi atunci duhovnicul este cel mai bun promotor. În momentul în care-l are la spovedit, şi-l cunoaşte, şi-l testează, şi-l analizează, duhovnicul observă care patimă-l luptă mai mult, care înclinaţie este mai păcătoasă, care pornire este mai adevărată, care raţiune este mai bine stăpânită şi care este, până la urmă, calea lăuntrică spre care poate fi împins acest suflet tânăr. Duhovnicul trebuie să-i prezinte toate aspectele negative, eşecurile, slăbiciunile cu care ar putea să se întâlnească pe parcursul vieţii monahale, dar să caute să-i descopere şi valoarea autentică a monahului absolut, nu a monahului căzut.

— Cum privesc Sfinţii Părinţi această problemă?

— În învăţătura Sfinţilor Părinţi întâlnim un sfat categoric: să nu îndemni la căsătorie sau la călugărie. Părerea mea personală este că atât îndemnul la căsătorie, cât şi cel la călugărie trebuie făcute tot de duhovnic. Căsătoria este calea largă care, pe tânărul care nu este format pentru a merge pe ea, îl va duce la păcat. Îl va duce întotdeauna la probleme, griji, şi la tot felul de insuficienţe sufleteşti, materiale şi morale. Iar calea ce duce la monahism este şi mai percutantă ca esenţă, dar şi mai prăpăstioasă ca valoare.

În momentul în care tu ai ajuns să descoperi vocaţia de monah într-un tânăr şi să-l înclini spre mănăstire, dacă acest tânăr nu-şi cunoaşte rostul chemării, în mintea şi inima lui se dă o luptă mare. Cea mai grea luptă pentru un tânăr care trebuie să părăsească lumea nu constă în faptul că el trebuie să se facă monah. Toţi tinerii din zilele noastre care vin să intre în viaţa monahală sunt bântuiţi de un lucru clar: nesiguranţa zilei de mâine. Când spun asta nu mă refer la mâncat şi dormit, ci la organizarea spirituală şi sufletească a mănăstirii, fiindcă s-au întâlnit foarte multe cazuri de oameni tineri, buni, care au pornit cu adevărat ca în filele Patericului egiptean sau românesc spre monahism şi s-au izbit de realităţi care i-au smintit; şi atunci au devenit cei mai convinşi atei sau cei mai pătimaşi şi cei mai neputincioşi oameni, lepădând Biserica şi învăţătura ei, justificându-se prin cele ce au văzut cu ochiul liber atunci când au ajuns într-o mănăstire şi au vieţuit o vreme acolo.

— Care sunt ispitele ce apar cel mai des în viaţa unui monah aflat la început de drum?

— Gândul de a te reîntoarce în lume. Gândul de a părăsi mănăstirea pentru că nu ai găsit idealul scontat. Gândul de nemulţumire faţă de superiorul mănăstirii. Unii stareţi nu se mai consideră stareţi de mănăstire, ci patroni de mănăstire, asumându-şi această răspundere particulară mână-n mână cu exarhul sau cu episcopul locului, care taie şi spânzură, nu după rânduiala normelor monahale, ci după bunul plac. Adică, vorbind în termeni populari, „dacă nu-mi place faţa ta, nu faci monahism în mănăstirea mea“. Ăsta e primul lucru, şi cel mai grav, cu care se confruntă mănăstirile româneşti la ora actuală. Vin în unele locuri acele curente de „clanism” şi „familism” în care nu vor intra decât cei aleşi după sprânceană. În momentul în care aceştia sunt atinşi sau mustraţi că au greşit şi că, de fapt, nu sunt pe o cărare bună, primul răspuns pe care îl primesc este: „îţi faci bagajul şi ai plecat…“

— Dar mirenii nu conştientizează astfel de situaţii?

— Mirenii nu înţeleg astfel de situaţii pentru că, în general, creştinii noştri fără o cultură religioasă, creştinii noştri sunt oamenii care apreciază mănăstirea după culoarea picturilor, după numărul de monahi, după numărul de vaci, după gospodărie, după chilii, după frumuseţea florilor, a pardoselilor, după frumuseţea aleilor pavate cu piatră, a parcărilor unde-şi pot pune maşina, a dormitoarelor unde-şi pot face vacanţa sau a trapezelor unde-şi iau masa.

— După ce criterii ar trebui să fie apreciată o mănăstire?

— Mântuitorul Iisus Hristos spunea un cuvânt deosebit de greu legat de problema propovăduirii lui Dumnezeu. Nu pietrele trebuie să vorbească, ci oamenii. Primul lucru pe care ar trebui să-l descoperi într-o mănăstire este dragostea duhovnicească; aceasta nu este doar o teorie despre care se vorbeşte tradiţional în cărţi sau în învăţătura Sfinţilor Părinţi. Dragostea trebuie să vină în primul rând din partea superiorului care trebuie să se pună în postura tuturor, el mare fiind şi mic văzându-se, să vadă dacă ar putea rezista la ceea ce încearcă să impună altora. O ascultare ca cea pe care a făcut-o părintele Arsenie Papacioc de părintele Cleopa, ca stareţ la Slatina, de părintele Petroniu Tănase şi de alţi stareţi pe care i-a avut în vremea lui, este cu totul alta faţă de ascultările care se dau astăzi în mănăstire şi care nu se mai cheamă „ascultări“, ci, mai degrabă, „repartizare pe meserii”.

— Există câteodată anumite tensiuni între ascultarea faţă de Hristos şi ascultarea faţă de stareţ...

— Dacă vom citi cu atenţie viaţa Sfântului Teofil cel Nebun pentru Hristos, viaţa stareţului Gavriil de la Optina, viaţa stareţului Leonid de la Optina, vom vedea şi vom întâlni mărturii concrete. Şi anume: când stareţul a fost depăşit de valoarea spirituală a monahului de sub ascultare, a fost părăsit de ucenicul lui nu în scop distructiv, ci în scop constructiv. Adică, în momentul în care ai văzut că n-ai ce învăţa de la el, împlineşti cuvântul Scripturii care spune negru pe alb: „Se cade să ascultăm de Dumnezeu mai mult decât de oameni“. Trebuie format categoric acest punct de vedere, iar Sfântul Isaac Sirul susţine aceeaşi părere; şi suntem foarte prieteni pe acest temei: „Atunci când povăţuitorii te dezamăgesc sau nu sunt pe măsura cererii tale, conştiinţa ta să-ţi fie ca un clopot, să-ţi fie povăţuitorul definitiv” (Filocalia X).

În unele cazuri, ajungi să te conduci după propria conştiinţă şi după învăţătura Sfinţilor Părinţi, fără să mai ţii cont sau să contrazici părerile bolnave ori înşelate ale aşa-zişilor învăţători care se văd conducători de obşte, dar sunt în afara oricăror probleme duhovniceşti şi trăiesc după bunul lor plac, crezând că mănăstirea este o proprietate particulară.

— Părintele Serafim Rose spunea acelaşi lucru: că în zilele noastre nu mai sunt stareţii care erau înainte şi că ar fi greşit ca un călugăr să creadă că ar putea găsi un stareţ de aceeaşi măsură. El recomanda monahilor care vor să se desăvârşească aprofundarea scrierilor patristice.

— Problema stareţilor şi a povăţuitorilor nu e pusă abia acuma. Dacă vom citi pe Sfântul Simeon Noul Teolog, vom vedea că Simeon Evlaviosul, duhovnicul lui, se plângea că nu mai există povăţuitori. Dacă-l vom citi pe Sfântul Ignatie Briancianinov vom vedea că apogeul monahismului sau aurul monahismului trecut prin topitoare au fost secolele III-IV.

Mărturia cea mai elocventă rămâne Sfântul Maxim Mărturisitorul care, ca apărător al credinţei, a fost avertizat la un moment dat: „Maxim, s-a pus toată Biserica împotriva ta! Tu nu observi că ai rămas singur? Tu nu observi că tot sinodul şi toţi episcopii şi toată Biserica îţi este împotrivă?” „Mai am unul singur care nu este împotriva mea şi Acela este Hristos“. Acesta a fost răspunsul lui Maxim Mărturisitorul care n-a fost nici ierarh, nici protopop, n-a fost nici arhimandrit, nici ieromonah şi nici duhovnic. A fost simplu monah, apărător al credinţei. Şi ştim prea bine că până la urmă a fost considerat „Mărturisitorul”.

— Care este legătura între voturile monahale şi trăirea monahală?

— Privite prin prisma Sfinţilor Părinţi, privite în lumina Sfintei Evanghelii, privite în lumina sfintelor învăţături ale lui Hristos, voturile monahale au la baza lor o

esenţă extraordinară, care este experierea Duhului Sfânt, luminarea Duhului Sfânt.

Monahul trebuie să fie supus şi ascultător, înţelegător, tolerant, exact cum spune Apostolul Pavel în Epistola către Corinteni: „Dragostea toate le rabdă, toate le iartă, nu se trufeşte, nu se mândreşte, nu caută ale sale, nu ţine minte răul, nu pizmuieşte, nu urăşte, toate le crede, toate le rabdă, dragostea nu cade niciodată”.

Prima ascultare a monahului, care trebuie îndeplinită cu toată hotărârea, este păzirea poruncilor lui Dumnezeu, date de însuşi Mântuitorul Iisus Hristos care Îi cere monahului ca faptele să-i strălucească precum lumina în sfeşnic, „ca lumea, văzând faptele voastre cele bune, să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri“. Chemarea trebuie să fie neapărat sfântă, să fie la înălţimea chemării îngereşti. Nu cum este chemarea raţională, publicitară: „Am depus votul şi am rezolvat problema. Mi-am pus o cârpă în spate, centura la mijloc, rasa şi de acum eu sunt altcineva”.

Autenticitatea ascultării monahale constă într-o deplină armonie între stareţ şi ceilalţi vieţuitori, privitor la muncile de zi cu zi, la ascultările de zi cu zi şi la tot ceea ce se desfăşoară într-o mănăstire. Părintele Cleopa spunea: „Eu mă duceam primul la muncă şi ceilalţi veneau toţi după mine şi cu dragoste munceam până ce se bătea clopotul de Vecernie, mâncam şi apoi mergeam cu toţii la pavecerniţă, şi apoi la chilie ne pregăteam pentru Utrenie”.

— Cum trebuie înţeles votul ascultării de către monahi?

— Votul ascultării este votul care a dat de furcă Sfinţilor Părinţi şi este votul care a dat de furcă tuturor stareţilor, până în zilele noastre. Arhimandritul Sofronie Saharov, în „Fericirea de a cunoaşte calea“, pune următoarea întrebare: „Care este ascultarea omenească şi care este ascultarea după Dumnezeu?” Ascultarea omenească este ascultarea în care stareţul cu de la sine putere, îşi exprimă sau îşi exercită forţa asupra ucenicului sau supusului său, prin voinţa şi gândirea lui proprie, netrecută prin prisma Scripturii sau a Bisericii, luând decizii care, la un moment dat, sunt transformate în ordine milităreşti: „Faci cum îţi spun eu, că aşa vreau eu“. Acest cuvânt denaturează votul ascultării şi-l transformă într-un târg de nuanţă mirenească. Ascultarea trebuie să aibă la baza ei următorul lucru: „Omul potrivit şi locul potrivit”. În clipa în care cineva înclină să intre la mănăstire, el trebuie cercetat şi studiat: în ce măsură poate să împlinească un vot al ascultării şi-n ce măsură poate să ducă şi unde poate să-l aducă votul ascultării.

Şi să luăm o pildă concretă. Un frate care a vrut să vină în mănăstire a spus: „Părinţilor şi fraţilor, mie îmi place mai mult lucrarea duhovnicească“. A fost pus într-o chilie şi, nechemându-l nimeni la masă, după trei zile s-a dus la stareţ şi i-a zis: „Păi, bine, voi mâncaţi şi la mine nu vă gândiţi?” „Noi, fiind trupeşti, ne mai îndeletnicim şi cu cele trupeşti; tu, fiind duhovnicesc, n-am îndrăznit să tulburăm un om al duhului“. Şi atunci, automat, el şi-a recunoscut greşeala şi îndrăzneala de înălţare a minţii, crezând că într-o mănăstire se trăieşte numai prin rugăciune. Deci rugăciunea trebuie împletită cu lucrul. Spune Mântuitorul: „Tatăl Meu lucrează şi Eu lucrez”.

Şi iarăşi învăţătura Sfinţişor Părinţi spune: „Monahul să se lase în mâna sfătuitorului său ca lutul în mâna olarului sau ca fierul în mâna fierarului“. De exemplu, o fire mai temperamentală trebuie pusă la o ascultare mai grea. Nu-i lucru spus de mine, ci e lucru spus de înger când i s-a arătat Sfântului Pahomie: „Pe cel ce munceşte mult să-l laşi să mănânce mai mult, să facă o lucrare după putere; cel care mănâncă mai puţin şi lucrează mai puţin, să-l laşi să se roage mai mult, să facă rugăciune după putere”.

În primele rânduieli monahale se arată că la bază erau bunăvoinţa şi înţelegerea. Transformarea tacită a ordinelor şi ascultărilor duhovniceşti într-un intens şantier, cu forţă de muncă gratis sau cu forţă de muncă prost plătită ori cu forţă de muncă

naivă nu înseamnă ascultare, ci, cum spune Sfântul Teodor Studitul, „argăţeală de pomană“. Părintele Cleopa spunea că, acolo unde nu este dragoste şi unde obştea nu respectă principiile obştei, este sobor de nebuni şi adunătură de tâlhari. De ce spun lucrul ăsta? Ca să se înţeleagă cuvântul părintelui Sofronie de la Essex care spunea categoric: „Tonul cu care stareţul va porunci şi felul în care el se va comporta vor scoate în evidenţă dragostea cu care ascultarea va fi împlinită şi dragostea cu care va fi iubit de ucenicul său”.

Când cineva îşi impune dragostea cu forţa şi vrea să fie iubit pe principii omeneşti, nu va putea fi iubit niciodată, ci va deveni el însuşi urât şi solitar, va ajunge într-o singularitate trufaşă, greu de învins. În momentul în care ascultarea se va da pe măsură sau când cel care o primeşte, o primeşte cu un duh de pace şi de blândeţe şi o face din dragoste, rodul dragostei sau rodul păcii este roada Duhului, atunci lucrează Duhul Sfânt.

Dacă ne uităm în tot Patericul egiptean, vedem că ascultarea trebuie să aibă la baza ei supunerea necondiţionată. Dar, dacă vom raporta secolele I, II şi III la secolele XIX, XX şi XXI, vom observa dorinţa posacă şi bolnavă a unor minţi lipsite de fundament religios: cea mai mică şi mai elementară normă de duhovnicie lipseşte din învăţător, povăţuitor sau sfătuitor ori din căpetenia mănăstirii care vine să izbească în obraz cu Patericul, arătând pilda Sfinţilor Părinţi şi spunând: „Ai văzut că varza se pune cu rădăcina în sus?” Am văzut în Pateric şi varză pusă cu rădăcina în sus, dar tot acolo am văzut şi stareţ sfânt. Am văzut varză pusă cu rădăcina în sus, dar am văzut şi darul lui Dumnezeu. Pentru că în momentul în care ucenicului din Pateric i s-a poruncit să pună varza cu rădăcina în sus, nu i s-a poruncit din megalomanie, ci i s-a poruncit ca să vadă câtă binecuvântare aduce în sufletul monahului lepădarea de sine şi ascultarea necondiţionată de stareţul lui, când acesta este după principiul lui Dumnezeu şi darul şi cuvântul lui lucrează. Dumnezeu a rânduit să vină acea ploaie mare în pustie ca s-o întoarcă pe varză cu rădăcina în jos şi ea să rodească.

De ce spun lucrul acesta? Ca să se demonstreze încă o dată că astfel de încercări spirituale ca cele prezentate în Patericul egiptean şi în hagiografia noastră românească au la bază evidenţierea lucrării duhovniceşti a oamenilor îmbunătăţiţi.

— Sunt foarte multe astfel de pilde…

— Luaţi pilda din Pateric a părintelui care a venit cu fiul lui la mănăstire şi stareţul i-a dat poruncă să facă un foc mare în cuptor, să-l arunce pe prunc în cuptor, să închidă uşa şi apoi s-au pus în genunchi să citească Psaltirea. În clipa în care au terminat de citit Psaltirea, i-a spus: „Deschide cuptorul“. Iar copilul din cuptor stătea ca într-o rouă şi se plimba pe vatră. Stătea tolănit şi liniştit ca la umbră şi i-a spus stareţul: „Vino afară“. Apoi s-a adresat către ucenic şi i-a zis: „La ce te-ai gândit în clipa în care am făcut acest lucru?” „Nu m-am gândit la nimic. M-am gândit că, dacă asta este voia lui Dumnezeu, eu nu pot să calc peste ea”.

Iată ce a fost nevoie să iasă în evidenţă: voia lui Dumnezeu privind tăierea voii, privind adevărata lepădare de sine sau încrederea totală în stareţul tău care trebuie în primul rând să-ţi arate încă o dată la ce grad de sfinţenie este şi cu cine ai tu de lucrat şi în mâna cui te dai. Aici iese în evidenţă Patericul egiptean. Stareţul n-a vrut să spună: „Eu sunt sfânt sau făcător de minuni, ascultă de mine că altfel te-am terminat“. Ci stareţul i-a demonstrat, faptic, pe mâna cui s-a dat; iar dacă această mărturie a fost ca probă şi ca încredere, de atunci încolo puteau să facă împreună călugărie.

Altuia, care a venit la mănăstire şi s-a apucat de capul lui să scrie un manuscris, stareţul i-a dat poruncă să-l arunce în foc. Călugărul spunea: „Dar l-am legat cu aur, l-am scris cu miniaturi, m-am chinuit“. „Aruncă-l în foc”. Şi, după câţiva ani de zile, când era nevoie de respectivul manuscris, fratele l-a atenţionat pe stareţ,

crezând că în felul acesta îi va aduce aminte de greşeala făcută: „Părinte, acum ne-ar fi prins bine manuscrisul respectiv“. „Du-te, deschide uşa de la cuptor, ia-l de acolo şi adu-l încoace“. Şi, în clipa în care s-a dus şi a deschis uşa la cuptor, a găsit acolo acel manuscris nears, tocmai ca să se înţeleagă că focul nu mistuia lucrarea Duhului sau o lucrare spirituală de valoare. Dragostea stareţului l-a ferit pe ucenic să facă lucruri care sunt împotriva timpului şi vremii lui mai înainte de a avea vârsta duhovnicească potrivită.

În primul rând, în votul ascultării un stareţ trebuie să descopere în ucenic lucrul pe care îl menţiona părintele Cleopa tot timpul şi care este consemnat de mitropolitul Antonie în „Tradiţie şi libertate“: „Râvna nebună mai înainte de vreme înseamnă eşec“. Sau, cum spuneau Sfinţii Părinţi, în momentul în care un tânăr zboară mai înainte de vreme, să-l tragi jos, ca să nu-l ia dracii în primire.

— De ce este atât de important lucrul acesta?

— Cea mai mare pătimire o suferă monahul care iese de sub ascultarea povăţuitorului sau a stareţului său, încercat şi sporit. Neascultarea îl poate duce la înşelări care vin din cursa diavolului până la deznădejde sau sinucidere, sau îl poate duce până la tulburarea sufletească, scoţându-l din viaţa monahală.

Ascultarea este în primul rând de nuanţă divină. Aşa cum Hristos a venit să facă voia Celui Care L-a trimis, tot aşa Fecioara Maria face voia Domnului. Ea este prototipul absolut al isihastului absolut şi al ascetului absolut: „Iată roaba Domnului, să-mi fie mie după cuvântul tău…” Fecioara Maria este prototipul absolut de ascultare, raportat la relaţia stareţ-ucenic. Stareţul fiind Dumnezeu, ascultătorul fiind Fecioara Maria, adică Biserica. Ascultarea trebuie să fie necondiţionată, când este legată de experienţa duhovnicească, pentru că treptele spirituale, cum spune Evdokimov în „Vârstele vieţii spirituale“, nu pot fi începute de la vârf, ci trebuie luate uşor de jos. Odată cu vârsta biologică se înaintează şi în vârsta spirituală.

— Spuneţi-ne câteva cuvinte despre votul sărăciei.

— Sărăcia este, la rândul ei, un vot extraordinar. Am fost întotdeauna nemulţumit de lipsirea de unele drepturi, pe care însă cineva poate să şi le asume în mod concret. De exemplu: „Avem o maşină în mănăstire, nu-i a stareţului, e a obştii, dar o foloseşte stareţul; avem bani în mănăstire, nu-s ai stareţului, sunt ai obştii, dar îi foloseşte stareţul. Avem tot ce ne trebuie în mănăstire, avem avere, avem tot ceea ce este nevoie, acestea nu-i aparţin stareţului, ci obştii, dar le foloseşte stareţul“. Acest monopol peste bunurile mănăstireşti nu este altceva decât o lipsă de educaţie despre care Patericul spune: „Cei ce au venit în mănăstire robiţi de duhul lumii, vor sfârşi prost”.

Adică, în momentul în care, acasă, el nu şi-a permis să se îmbrace oricum, să trăiască oricum, să aibă orice fel de lucru, să meargă oriunde şi să facă orice, pentru că era un simplu om cu un simplu serviciu, s-a trezit peste noapte bogat, stăpân peste toate, s-a trezit econom peste casa lui Dumnezeu şi îşi permite, cum spune Evanghelia, „să vină Dumnezeu şi să-l găsească bătând sau chinuind slugile, iar el mâncând şi bând la mese şi la ospeţe, fără băgare de seamă”.

— Se mai întâmplă şi aşa…

— Starea de sărăcie este impusă tinerilor care vin cu vocaţie adevărată şi curată şi care află că nu au dreptul la un tratament medical, nu au dreptul la o haină, la încălţăminte, la o carte, nu au dreptul la nişte lucruri elementare. Dar, în schimb, altul are dreptul de a-şi atribui aceste bunuri, exact cum era în vremea comunismului: bun al întregului popor, dar îl stăpâneşte partidul. Exact acelaşi lucru se petrece şi astăzi în unele mănăstiri, lucru care lasă de dorit. Am răscolit tot Patericul egiptean pentru a găsi un argument în favoarea acestui lucru, în favoarea acestei posesivităţi peste casa lui Dumnezeu, dar n-am găsit nimic.

Mergând un avvă în pustie, la un oarecare sporit, l-a găsit pe acel sporit stând pe o rogojină, cu o piatră sub cap, cu sandale de lemn în picioare, cu haină din păr de cămilă şi încins cu o curea; şi a zis în sinea lui: „Eu, care umblu desculţ, eu, care umblu numai în zdrenţe, ce-am venit eu să mă folosesc de la ăsta care trăieşte mai bine ca mine?” Şi atunci acela, dacă era văzător cu duhul, s-a ridicat uşurel în capul oaselor, i-a dat bineţe şi a întrebat: „Ce faci, avvo?” „Bine, cu rugăciunile sfinţiei tale”. „Avvo, am să-ţi dau un cuvânt de folos pentru ceea ce ai cerut”. Şi pentru că i-a ştiut gândurile şi a citit tot ce-a gândit, i-a spus: „Fiule, eu, când eram în lume, umblam în haine moi, fiindcă eram fiu de împărat. Aici mi-am oprit numai haina din păr de cămilă, ca să-mi ostenesc trupul, dar să nu mă ardă soarele, că sunt mai firav şi mai slab. Tu, care ai umblat cu haină de păr de cămilă în lume, ţi se cade să umbli aici gol, dacă ai depus votul sărăciei. Eu, la sărăcia mea, consider că am coborât suficient sub nivelul traiului de la care am plecat când eram în lume. Tu ai umblat în lume desculţ şi acum ţi se cade să umbli şi mai desculţ, eu am umblat în lume în încălţăminte aleasă şi acum mi-am permis să-mi opresc acestea până mă voi obişnui. M-ai văzut cu rogojina, dar află că eu am dormit în palat, în aşternuturi moi; am ales rogojina ca să nu apar ca un snob, că aş simula că sunt ceea ce nu sunt; şi mi-am oprit rogojina şi pentru durerea oaselor. Iar dacă mi-am pus piatra sub cap, află că în palat am avut perne moi“. După ce avva i-a dat acest cuvânt, el i-a făcut metanie şi a plecat.

De ce? I s-a arătat încă o dată că, atunci când ai venit la mănăstire, trebuie să ai un trai sau un nivel de viaţă cel puţin pe jumătate scăzut faţă de cel în care ai trăit în lume. Dacă-n lume ai mâncat o pâine, la mănăstire trebuie să mănânci jumătate. Dacă-n lume ai purtat două haine, în mănăstire trebuie să porţi una. De ce spun lucrul acesta? Ca să se înţeleagă încă o dată că sărăcia de bunăvoie nu este un monopol, ci este o învăţătură pentru care monahul va fi tras la răspundere în Ziua Judecăţii, nu pentru faptul că a ţinut chilia goală cu două haine, ci pentru faptul că a ţinut chilia plină cu tot ce a trebuit, iar fraţii au suferit şi n-a întins mâna nimănui.

Într-o istorioară din „Fapte minunate cu părinţi athoniţi” întâlnim acel econom zgârcit, care umplea hambarele, iar îngerul noaptea deschidea ferestrele şi arunca totul afară din hambare şi golea magaziile mănăstirii; iar când a început economul să facă milostenie, a început şi îngerul să care înapoi tot ce era nevoie şi să aducă tot ce era lipsă.

— Sărăcia de bunăvoie este legată de dragostea cu care ne ocroteşte Hristos...

— Sărăcia de bunăvoie trebuie raportată la dragostea întîistătătorului sau administratorului mănăstirii. Am să vă dau o pildă care să vă fie foarte clară: dacă eu ştiu că, în momentul în care mi s-a rupt pantoful, voi primi altul, nu mai am nevoie să ţin sub pat a doua pereche de pantofi. Dacă eu ştiu că, în momentul în care mi s-a rupt ciorapul, cer alt ciorap, şi ştiu că de undeva voi primi, atunci nu mă mai interesează să am o rezervă de ciorapi. Şi dintr-o lepădare de sine prost înţeleasă, şi dintr-o ascultare prost înţeleasă, şi dintr-o sărăcie de bunăvoie prost înţeleasă, s-a născut, în monahismul nostru românesc (nu ştiu în cel athonit sau în cel rusesc sub ce formă se practică), viaţa de sine: monahul sau călugăriţa este ca mireanul – cu porcul lui, cu vaca lui, cu camerele lui, cu banii lui, cu averile lui, cu musafirii lui şi cu toate lucrurile lui, neducând nici măcar cea mai elementară formă de viaţă autentic monahală, a lepădării de sine, în care monahul, nevoitor adevărat, să fie pildă, să fie ca o cetate în vârful muntelui, ca o lumină în sfeşnic, de la care omul să poată învăţa. Până şi această sărăcie de bunăvoie a fost speculată şi pervertită de starea socială, secularizată şi monopolizată astăzi prin legi şi regulamente.

Monahul trebuie să fie preocupat de fondul de salarii, de statul de plată, de

cartea de muncă, de impozitul pe şomaj, de pensie, să fie preocupat dacă este nevoie de comerţ, de trafic, lucruri pe care le întâlnim în mai toate locurile. Acest trafic bisericesc cu cruciuliţe şi iconiţe pe care le vezi cu nu ştiu ce preţuri, se face ca să ai acolo, un ban, cică „să fie de zile grele”.

Aduceţi-vă aminte şi citiţi în Vieţile Sfinţilor, când, la Teodosie, începătorul vieţii de obşte, au venit musafirii cu măgarii şi catârii în vârful muntelui, la chilia lui, şi trebuia să fie hram şi a spus economului: „Du-te şi adu pâine din magazie şi dă-le să mănânce”. „Avvo, mâine e hram şi magazia e goală!” „Fă ascultare”. Şi, făcând ascultare, s-a dus spre magazie să facă ascultare şi să aducă ultimele pâini rămase; şi a găsit magazia atât de plină, că abia mai putea să proptească uşa cu umărul, că năvăleau pâinile afară. Dumnezeu, din darul Lui, înmulţea hrana mănăstirii.

— Ce ne mai puteţi spune legat tot de votul sărăciei?

— Iată o istorioară extraordinară, pe care am considerat-o foarte potrivită vieţuirii monahale de astăzi. Nişte călugări săraci, la un schit, se rugau la Dumnezeu tot mereu să le dea şi lor avere, să aibă din ce să trăiască, fiindcă trăiau tot timpul din milostenie. Şi, mergând odată pe cale, au întâlnit un om bătrân care avea lângă el un mort. Şi a zis: „Fraţilor, ştiu că sunteţi năcăjiţi, dar luaţi mortul acesta şi îngropaţi-l după datina creştinească şi pomeniţi-l după legea voastră, că n-am ce să vă dau“. „Bine, bătrâne, nu este nici o problemă, stai liniştit; hai, ajută-ne să-l ducem în schit şi-o să-i facem o groapă. Mare praznic n-o să-i putem face sau mare lucru să-i dăm de pomană, dar măcar o să-i purtăm sfintele rugăciuni”. Iar când s-a împlinit un an de zile, s-a arătat în vis acel bătrân stareţului şi i-a zis aşa: „Du-te şi dezgroapă locul unde ai îngropat mortul şi vei lua răsplata ta“. Iar când a săpat în locul unde a îngropat mortul, a găsit un sac cu bani. Şi pe sacul cu bani un bileţel pe care scria: răsplata Sfântului Ierarh Nicolae. Deci iată cine era cel care purta grijă de locul sărac şi de schitul respectiv.

Aceste lucruri, raportate astăzi la nivelul nostru social şi contemporan, vor fi ironizate, vor fi tratate cu indiferenţă, ca un fel de fantasmagorii, de poveşti nemuritoare. Vor spune: „Săracul, s-a scrântit, săracul, a rămas cam greu cu capul, a rămas la nivelul Patericului, n-a mai făcut nici un progres“. Categoric, acest lucru nu este altceva decât o sfidare a lui Dumnezeu. Asta este viaţa monahală adevărată. Asta e vieţuirea în sărăcie de bunăvoie. Dacă mănăstirea are vaci, trebuie să fie ale tuturor. Adică, atunci când s-a pus masa, aceeaşi pâine să mănânce şi stareţul, şi obştea.

Sfântul Teodor Studitul spune: „Când stareţul va sta la masă şi va vedea că mâncarea fraţilor nu este bună, el va da imediat poruncă: «Îmbunătăţiţi hrana, că şi fraţii voştri suferă cum sufăr eu»”. Dar când te-ai separat, iar frigiderul tău e plin…

— Părinte, spuneţi-ne acum în ce fel trebuie înţeles votul monahal al curăţiei.

— Curăţia, fecioria, cum i se mai spune, este şi ea de trei feluri. Fecioria trupească, unul poate să vină fecior în mănăstire, altul va fi fost însurat şi vine fecior cu mintea, iar altul poate să vină desfrânat şi să rămână, dacă vreţi, în curăţie şi, primind votul monahal, să primească fecioria îngerească, starea îngerească, prin luarea schimei călugăreşti. La baza fecioriei mai stă şi fecioria păstrării dogmelor şi poruncilor lui Dumnezeu. Este cea mai înaltă stare la care monahul trebuie să aspire.

— Cum vedeţi monahismul contemporan?

— La ora actuală putem face o delimitare a monahismului în trei categorii: monahismul de catifea sau de lux, din mănăstirile aşa-zis parvenite, cu bani, cu averi, cu relaţii economice puternice; mănăstirile de mijloc, care-şi duc existenţa prin munca gospodărească, cu teren, gospodărie, grădină şi aşa mai departe; mănăstirile sărace sau lăsate în paragină, de care nu se interesează nimeni şi care

se bucură că s-au găsit doi-trei călugări care stau şi nu-i locul pustiu. Un fel de spălare pe mâini. Adică, de ce să-i mai ajutăm, că ei se descurcă acolo.

De ce spun lucrul acesta? Ca să se înţeleagă până unde merge „dragostea” monahală: unul să trăiască în lux şi să nu-i lipsească nimic şi altul să nu-şi poată agonisi pâinea de la o zi la alta. Un dezechilibru financiar şi economic, care nu este un rezultat al lipsei de vigoare monahală, ci este un rezultat al lipsei de intercomunicare monahală: „Ce mă interesează pe mine că tu mori de foame? Treaba ta, ai mănăstirea ta, bine că mie nu-mi lipseşte nimic şi nu mor de foame“. Deşi Sfântul Apostol Pavel spune că „dragostea le întrece pe toate“, Sfântul Isaac Sirul spune că „folosul aproapelui e roada ta”.

Se spune în Pateric de acel bătrân care, bolnav fiind, a primit un strugure şi, din dragoste, l-a dat unui frate. Şi acela, la rândul lui, din dragoste, l-a dat altui frate şi aşa a circulat în toată chinovia şi, la urmă, ultimul frate şi-a adus aminte că există un monah bătrân, bolnav, şi s-a dus cu strugurele proaspăt la monah şi i-a zis: „Avvo, fiindcă te ştiu bolnav, rogu-te mănâncă“. Şi a întrebat: „De unde-l ai?” Şi i-a zis: „Mi l-a dat alt frate, care l-a primit şi el de la alt frate“. Şi a zis bătrânul: „Cu adevărat ăsta e rodul dragostei şi merită să-l mănânc“. Şi l-a mâncat dându-şi seama că el oprindu-se pe sine de a mânca, din dorinţa de a nu cădea în lăcomie sau în părerea că totul i se cuvine, a făcut ca acel fruct curat să circule din mână în mână şi, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, să ajungă tot în mâna celui căruia îi fusese dat cu dragoste. Nimeni nu a căutat la ale sale. Toţi au căutat să împlinească voia dragostei lui Dumnezeu.

Tot la tăierea voii, la sărăcia de bunăvoie, mai intervine şi o a treia formă: dacă mănăstirile ar vrea să progreseze sau să facă un pas înainte în viaţa monahală, ar trebui ca toţi monahii să fie trataţi la fel, indiferent de rang şi de grad.

— Se pare că în unele mănăstiri lucrul acesta e doar teoretic...

— Mi-a plăcut odată afirmaţia unui frate. În primul moment am rămas surprins, în al doilea moment am fost şocat iar în al treilea am luat decizia ca ori de câte ori voi primi ceva mai interesant sau mai bun, să dau de pomană. A venit cineva şi a adus nişte prăjituri, nişte lucruri din astea mărunte, tot felul de dulciuri, la care un frate oarecare a dat să bage mâna în sacoşă şi să ia ceva de acolo, iar altul pe un ton oarecare i-a zis: „Frate, asta e pentru preoţi“, de parcă preoţii aveau un statut aparte, parcă nu erau tot din cinul monahal. Şi acela, calm şi liniştit, a zis atunci: „Bine, dacă e pentru preoţi, atunci nu pun mâna”.

Am simţit acea formă de ironie, în care esenţa nu erau cuvintele: „Bine, dacă e pentru preoţi“, ci faptul că a dat de înţeles: „Dacă ei au atâtea bunuri, eu cum n-aş gusta de acolo!” Până la urmă, într-o mănăstire greul nu-l duce stareţul, economul sau duhovnicul, nici preotul slujitor, ci văcarul, plugarul, grădinarul, bucătarul, trapezarul. Greul este dus prin munca şi dragostea lor, împletite cu tinereţea, râvna, răbdarea, vigoarea, înţelepciunea şi îndelunga iscusinţă de a te strecura printre ispite şi a rezista unei lumi secularizate, într-un loc curat şi binecuvântat de Dumnezeu. Dacă tu nu ştii să apreciezi valoarea acelui tânăr, oricare ar fi acela, atunci înseamnă că te-ai dezumanizat şi nu te-ai transformat într-un monah, ci într-un monarh. Ai devenit un rege şi consideri că toate ţi se cuvin şi trebuie să se pună la picioarele tale. Este cea mai mare greşeală a monahismului contemporan. Mi-a plăcut afirmaţia unui monah care a spus verde: „Este mai bine la catolici, unde numai Papa este infailibil, decât la ortodocşi, unde, de la orice preot, cât de mic, şi până la cel mai mare, inclusiv la mitropolit, toţi sunt infailibili şi trebuie să faci de ei ascultare orbeşte, că ei au dreptate în toate”.

— Ce fel de probleme mai apar în mănăstiri?

— Mănăstirile suferă astăzi de lipsa personalului monahal. Unii dintre cei care mai sunt prin mănăstiri s-au format la şcoala vieţii şi şi-au făcut un trai aparte şi o

sursă de venit, mici afaceri mărunţele din care să iasă un ban; şi fiecare doarme cu grija sub cap, ca să aibă un ban în caz că se întâmplă ceva şi ajunge la spital, că se întâmplă să fie dat afară etc. Adică să nu ajungă să fie dat afară cu bagajul în drum şi să nu ştie încotro să meargă.

Am văzut în mănăstirile de maici, unde viaţa este mult mai îngrădită şi mai sărăcăcioasă, că sunt trimise la spital efectiv cu mâna în buzunar, fără să li se facă măcar o trimitere medicală sau să li se dea măcar un ban de drum: „Nu ştiu, nu eşti sănătoasă, du-te şi te tratează acasă“. Asta e cea mai mare greşeală: să iei un tânăr în plină viaţă din lume şi să-l expui mănăstirii, să-l preiei în problemele mănăstireşti, iar dacă a îngenuncheat sau dacă apare o boală ori altceva la jumătatea drumului, să te speli pe mâini şi să te dezici de el, ca şi cum nu l-ai cunoscut. Pentru asta se va da şi vom da socoteală, cum spun Sfinţii Părinţi. „Şi va umbla stareţul cu toiag de fier şi cu opinci de fier până ce-l va găsi pe ucenic; iar dacă nu-l va găsi, va da răspunsul pentru el la Judecată“. Pentru că l-a scos din mănăstire cu bună ştiinţă sau s-a spălat pe mâini şi l-a înlăturat doar pe motiv că nu mai este productiv.

— Cum are loc intrarea în monahism?

— Prima întrebare la intrarea în monahism nu mai este: „Frate, ştii să te rogi, îţi place biserica?“, ci este: „Ce serviciu ai, ce şcoală ai făcut, câte facultăţi ai şi ce meserie cunoşti?” Nu ar trebui să adunăm monahi în mănăstire pentru că ei cunosc o meserie, nu avem nevoie în mănăstire de meseriaşi, ci avem nevoie de adevăraţii trăitori care să poată duce mai departe această nevoinţă isihastă, această trăire, această artă a isihasmului.

Eu am avut ocazia să cunosc tineri cu vocaţie extraordinară, care s-au pierdut pe cale, pentru că nu a avut cine să valorifice acel potenţial tineresc şi nici n-a fost interesat; în mănăstirile noastre de azi nu se caută tinerii capabili. Se promovează în general nonvaloarea; şi mulţi tineri din societate au învăţat această speculaţie morală, fac o facultate, două, îşi dau seama că au făcut-o de doi bani, că acum oricine îşi dă seama că facultăţile sunt în plus şi se fac la kilogram, oricine îşi face studii numai să vrea şi să poată, iar după ce termină facultăţile se trezesc deodată în mănăstire, dar nu spun: „Am venit să mă mântuiesc“, ci spun: „Tu ştii cu cine stai de vorbă?” Piedestalul mândriei lui are deja la bază 2-3-4 diplome, 5-6-7 profesii, pe care nu le-a experimentat dar stau scrise în diplome de specializare pe care el vine să ţi le arate. S-a trezit în mănăstire, dar uită că ar fi trebuit să muncească pentru a face faţă vieţii. Şi le spun mereu monahilor, când uită de ce-au venit în mănăstire, să-şi aducă aminte de cei din lume, cum trăiesc dintr-un salariu sau din şomaj, cu chirie, cu copii, cu familii, cu probleme, în care toate trebuie plătite, de la prima vorbă şi până la ultimul pas pe care-l faci.

— Care trebuie să fie conduita monahului?

— Monahul nu trebuie să fie destrăbălat. Dacă întâlnim azi elementele negative care fac de râs Biserica şi o necinstesc este tocmai pentru că sunt racolaţi tineri care nu au nimic în comun cu călugăria, sunt primiţi pentru că au studii şi diplome. Se zice: „Lasă, că dacă au atâta carte, se vindecă; doar n-au învăţat atâta carte ca să fie slabi, o să se despătimească ei...” Cu ce să se despătimească dacă, în momentul în care intră în mănăstire, tânărul găseşte acelaşi mediu infect: televizorul la îndemâna lui, aparatul de radio la îndemâna lui, lipsa de la slujbe, neloialitatea faţă de programul de rugăciune, lipsa de pravilă şi de canon. Şi el creşte aşa, ca o buruiană la zidul bisericii; şi, la un moment dat, cultivând buruiana, vrei să vezi dacă ea poate să-ţi aducă roade. Dar, nefiind de nici un soi, ea va creşte doar şi va umbri pământul bisericii fără nici un folos.

Şi atunci apar eşecurile: ieromonahi însuraţi, călugări însuraţi, diaconi însuraţi şi tot ce vrei să iei din tagma monahală. Şi toate sunt aruncate în spinarea lui

Satana: „Păi, n-ai văzut ce-a făcut Satana?” N-a făcut-o Satana, ci cei care l-au condus şi adus pe monah în postura de a face acest pas negativ, şi nici măcar nu s-au gândit să se intereseze de creşterea lui duhovnicească sau de pierderea lui sufletească. Nu s-au interesat dacă vreodată acest om a avut potenţa de îndreptare sau putinţa de a fi de un real folos Bisericii.

Şi mai este un curent mai nou: nici măcar nu-i mai întreabă dacă au ceva în comun cu monahismul, dacă le-ar plăcea viaţa curată trupească şi sufletească, Spovedania sau Împărtăşania. Îi primesc în diferite mănăstiri pentru ca, din lipsă de personal, acelea să nu şadă pustii.

— Ar fi mai bine să rămână pustii…

— Da. Gherasim cel Nebun pentru Hristos, de la mănăstirea Neamţu, spunea: „Decât o liturghie spurcată, mai bine o mănăstire lăsată“. Avem o istorioară în care un cuvios, apropiindu-se la Sfântul Mormânt al Mântuitorului Iisus Hristos, a găsit acolo clerici care făceau slujbă la masa Sfântului Mormânt, iar din piedestalul crucii de viaţă făcătoare ieşea putoare şi noroi şi umplea altarul. Şi a zis „Doamne, cum îngădui această împuţiciune în locul tău cel sfânt?” Şi o voce i-a zis: „Clerici nevrednici, monahi nevrednici, preoţi nevrednici slujesc în păcatele lor fără neruşinare, la liturghie, iar răsplata asta este. Rugăciunea lor este ca putoarea şi ca noroiul şi nu va atinge niciodată slava lui Dumnezeu, iar acest lucru nu va fi curăţat decât prin foc”.

Iată deci învăţătură direct de la Sfinţii Părinţi, legată de feciorie şi de curăţie: Sfântul Grigorie Taumaturgul arată clar că cel ce vrea să slujească lui Dumnezeu trebuie să fie ca floarea de crin despre care se vorbeşte în Scripturi: „Nici nu ţese, nici nu coase şi, în toată strălucirea ei, este mai frumoasă şi mai îmbrăcată şi mai strălucitoare decât toată podoaba lui Solomon”.

Sfântul Ioan Damaschinul spune aşa: „Clericul să fie sfânt, curat ca îngerul şi sfânt ca Ioan Botezătorul“. Mântuitorul spune: „Nimic necurat nu va intra în împărăţia lui Dumnezeu“. Rugăciunea liturgică a Heruvicului spune aşa: „Nimeni dintre cei cu pofte trupeşti să nu vină să slujească ˚ie“. Este clar şi categoric că această învăţătură despre feciorie nu este doar un simbol, o artă sau un joc de cuvinte. Este un lucru real şi cert că rugăciunile care străbat cerul sunt rugăciunile monahilor şi clericilor, fraţilor, pustnicilor care trăiesc cu adevărat starea feciorelnică a minţii, nepătimirea de la trup şi, în primul rând, neîntinarea de la trup. Ca să poţi să urci la Dumnezeu trebuie să ai trupul curat, să ai inima lepădată de cele lumeşti.

Şi aici am să vă dau o pildă concretă. Un pustnic a murit cu oala de bani sub rogojina din pustie, unde se nevoia. Şi-n clipa când murea, foc din cer a mistuit şi pe pustnic, şi oala, şi tot. Şi atunci fraţii au căzut la rugăciune şi au întrebat: „Oare ce semn a fost acesta?” Şi s-a auzit un glas din cer spunând: „Unde a fost comoara acolo a fost şi inima“, deci cu tot cu oala de bani s-a dus pustnicul în fundul iadului.

Şi o altă învăţătură, tot din Pateric, unde unul arăta că s-a lepădat de sine şi a intrat la sărăcia de bunăvoie. După ce stareţul l-a primit în pustie i-a spus aşa: „Frate, mergi şi te nevoieşte“. Şi a mers la părinte şi a zis: „Rogu-te, dă-mi voie să pun acoperiş la chilie că o să înceapă ploile şi o să mă ude”. „Pleacă în lume, că nu te-ai făcut monah, leapădă-te de tine şi apoi să mai vii”. A venit din nou şi a stat o vreme în pustie şi a zis: „Părinte, dă-mi voie să fac un gard măcar împrejurul chiliei, ca să nu mă mănânce fiarele”. „Pleacă în lume, că încă nu te-ai lepădat de sine”. A venit şi a treia oară şi s-a dus la stareţul lui şi zis: „Dă-mi voie măcar o uşă să-mi fac la chilie, să nu vină tâlharii peste mine”. „Du-te în lume, că încă nu te-ai lepădat de sine, du-te şi ajungi la adevărata sărăcie”. Şi când a văzut că nu merge nici aşa, s-a apropiat de stareţul lui şi a spus: „Acoperământul meu este Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, asta e toată nădejdea mea. Rogu-te, dă-mi voie să mă fac călugăr“.

„Mergi sub cerul liber care-ţi va fi acoperiş, pune-ţi capul pe pământ care-ţi va fi pernă, acoperă-te cu cerul înstelat şi Duhul Sfânt te va păzi pe tine. Acum cu adevărat te-ai făcut călugăr. Asta e adevărata stare de călugărie, a unirii cu Dumnezeu”.

Şi mai este o întâmplare şi mai frumoasă, când un pustnic, după ce au venit tâlharii şi i-au luat totul din chilie, în loc să-i certe, s-a apropiat şi le-a spus: „Fraţilor, aţi uitat punga aceasta, luaţi-o, nu cumva să rămână şi să vă pară rău după ea“. Şi atunci de ruşine au adus toată averea înapoi.

Unui alt pustnic mai sporit, ce avea un bănuţ pentru pesmeţii lui de zi cu zi, din rogojinile pe care le împletea, un frate îi fura la început câte puţin; şi bătrânul scria de fiecare dată pe un bileţel: „Mulţumesc că mă izbăveşti de iubirea de arginţi”. Şi bătrânul muncea, şi făcea rogojini, şi punea acolo bani ca să-i satisfacă fratelui pofta păcătoasă. Fratele, când a văzut aşa, a început să ia tot. Şi, când a văzut bătrânul îndrăzneala fratelui, a zis: „Frate, ia totul, numai lasă-mi şi mie cât de puţin, ca să am din ce să trăiesc”. Şi s-a ruşinat fratele şi i-a adus înapoi toţi banii.

Dar acum s-au transformat mănăstirile în acele imense ateliere de sculptură şi pictură, unde nu se mai face artă sau iconografie, ci se face comerţ la kilogram. S-a ajuns să se profaneze până şi lucrul religios, ajung icoanele şi iconiţele să fie găsite prin toate locurile publice, aruncate prin coşuri de ziare, unde vrei şi unde nu vrei găseşti cuvântul şi chipul lui Dumnezeu şi chipurile sfinţilor, pe tot felul de lucruri trecătoare, care pot să ajungă şi la toaleta publică.

— De ce are nevoie monahismul contemporan pentru a se revigora?

— Ce i-ar trebui monahismului contemporan? I-ar trebui din nou acelaşi lucru din vechime: episcopul să nu-şi bage nasul în treburile mănăstireşti mai mult decât e cazul, ci să-şi vadă de eparhia lui, să lase obştea să-şi aleagă stareţ, să lase obştea să meargă după bunul ei plac interior, iar când ar constata o abatere, o deviere, atunci să intervină cu măsura administrativă, canonică sau pedagogică, nu să transforme regulamentul monahal, ca să arate că chiriarhul vine să-ţi pună stareţ, să-ţi numere banii din casierie, să-ţi spună câte lumânări trebuie să vinzi, să te întrebe cum trebuie să mulgi vaca, cum trebuie să pui mâncarea în farfurie, la ce oră trebuie să te scoli, când să încui biserica şi la ce program trebuie s-o deschizi. Este vorba de o adevărată industrie religioasă, care, în loc să producă monahi sfinţi, produce pierdere de timp, vagabondaj şi călugări rataţi.

Aici putem da nenumărate exemple: Maica Domnului, venind într-o mănăstire care avea ca hram Acoperământul Maicii Domnului, ştergea cu propriul ei omofor pe frunte pe cei trudiţi de osteneala călugărească, care au stat şi au cântat la priveghere şi au citit la strană, iar la urmă, venind şi fiul de boier, care era protejat şi lăsat să facă o călugărie mai lejeră, i-a zis Maicii Domnului: „Pe mine de ce nu mă ştergi?” „Când ai să osteneşti ca ei, o să te şterg. Tu eşti prea înţelept ca să fii şters de mine cu omoforul. Deocamdată, cât ei muncesc şi tu te odihneşti, nu depui nici un efort.“

Şi, mergând la întâmplările cu părinţii athoniţi, scrise în cele două volume de arhimandritul Heruvim Karambelas, găsim o minune extraordinar de frumoasă. Fraţii suiau la hram trăgând mularul încărcat cu alimente de căpăstru, ca să nu-l mai obosească şi ei cu greutatea lor, iar episcopul mergea călare pe mular. Când au ajuns în vârful dealului, Maica Domnului s-a lăsat sărutată pe omofor şi i-a binecuvântat pe monahi, iar episcopul a zis: „Pe mine de ce nu mă binecuvântezi?” „L-am binecuvântat pe mularul tău, care a asudat…” Iată câtă îndrăzneală pentru adevărata nevoinţă şi sfinţenie şi iată câtă îndrăzneală a îngerilor, a sfinţilor, a Maicii Domnului şi chiar a Sfintei Treimi faţă de cei care cu adevărat îşi duc în nevoinţă şi în sfinţenie viaţa monahală…

***

Pe Hristos nu Îl poate minţi nimeni. Aşa cum sunt destui mireni nevrednici, aşa sunt şi destui monahi numai cu numele. Citind despre ei să nu ne lăsăm biruiţi de duhul judecării, nici de cel al nepăsării, gândindu-ne că monahii trândăvesc. Părintele Calistrat nu a vorbit acum mai mult despre monahii care sunt eroi ai lui Hristos, considerând că despre aceasta s-a scris destul. De aceea cuvintele sale trebuie înţelese numai în strânsă legătură cu Patericele contemporane. Mustrarea părintelui nu poate fi înţeleasă decât ţinând cont de vieţile celor care, de la părintele Sofronie de la Essex până la părintele Paisie Olaru, de la părintele Porfirie până la părintele Serafim Rose, au dobândit sfinţenia. De aceea, cei care nu au ascultat predicile părintelui despre valoarea monahismului, ar trebui să citească scrierile sau vieţile acestor cuvioşi. Altfel, ar putea rămâne cu o imagine incompletă, chiar deformată, asupra situaţiei reale a monahismului din vremurile noastre. „Nu există pădure fără uscături", spune un vechi proverb românesc. Dar uscăturile, chiar dacă sunt multe, pun în evidenţă copacii sănătoşi şi puternici.

Viaţa Părintelui Calistrat

Nu puţini sunt creştinii interesaţi de modul în care unii părinţi duhovniceşti au ajuns renumiţi. Care a fost traseul lor, ce i-a determinat să aleagă calea monahală, ce i-a făcut să fie altfel decât ceilalţi?

Ne aşteptăm ca părinţii cu viaţă aleasă să fie din alt aluat decât noi. Lucrul acesta este firesc: dacă ei sunt ca noi, şi totuşi Îl iubesc atât de mult pe Dumnezeu, înseamnă că şi noi le putem urma exemplul.

Preferăm să credem că ei sunt altfel, că ei sunt „aleşii" şi de aceea Dumnezeu lucrează prin ei. Ei sunt aleşi tocmai prin faptul că au vrut ca Dumnezeu să lucreze prin ei. Nu au fost predestinaţi să fie aleşi, ci ei au ales să Îl slujească pe Dumnezeu. Viaţa părintelui Calistrat demonstrează, într-un fel, acest lucru. Până la intrarea în monahism, viaţa părintelui a fost o viaţă banală, o viaţă absolut obişnuită. Şi prin această banalitate viaţa sa poate fi un îndemn adresat celorlalţi creştini, pentru ca aceştia să nu se poticnească în anumite momente ale vieţii.

Părintele Calistrat nu a fost un elev ieşit din comun. A avut chiar ocazia să cunoască starea, deloc aleasă, de corigent la matematică. Iată deci că şi dintr-un corigent la matematică poate ieşi ceva bun.

Motivul principal pentru care am inclus în volum această convorbire este acela că ne arată că Dumnezeu nu are pe nimeni de pierdut. Oricât de greu ne-am descurca, la matematică de exemplu, Dumnezeu poate să ne lumineze mintea şi să ne facă mai înţelepţi decât pe mulţi savanţi ai lumii acesteia.

Sunt mulţi creştini care şi-ar dori să ducă o viaţă de sfinţenie, dar care se consideră prea neimportanţi pentru aceasta. Tocmai aici poate fi cheia urcuşului duhovnicesc: tocmai pentru că suntem neimportanţi, tocmai pentru că nu suntem „talentaţi" pentru a fi sfinţi, tocmai pentru că ne conştientizăm nimicnicia şi păcătoşenia, tocmai pentru aceasta putem porni lupta cea bună.

Important este ca oamenii să îşi dorească mântuirea, să îşi dorească dobândirea raiului, şi să meargă pe calea cea îngustă arătată de Evanghelie. Oricât de banală ar fi viaţa noastră, Dumnezeu o poate schimba. Şi, dacă vom porni în căutarea lui Dumnezeu, ne vom da seama că El a şi ieşit în întâmpinarea noastră...

***

— Părinte Calistrat, v-aş ruga să ne spuneţi câte ceva despre viaţa sfinţiei voastre, unde v-aţi născut, când v-aţi născut, cum v-aţi apropiat de biserică?

— Provin din judeţul Suceava. Părinţii mei au alcătuit un cuplu între bucovinean şi moldoveancă, mama fiind din Dolhasca, iar tata din Vicov. Părinţii mei nu au fost nişte oameni ai Scripturii şi nici pilde de pus în Vieţile Sfinţilor. Mama mea a fost o femeie modernă pentru acele timpuri. A făcut şcoala tehnică, cum era în vremea aceea, şi liceul. Aşa era pe atunci, 7 clase plus 5, din ce îmi amintesc. Şi a avut dreptul de a suplini sau de a preda la o şcoală normală sau liceu, biologie, geografie, materii din acestea banale. S-a căsătorit cu tatăl meu, un ţăran simplu şi cam necioplit, care nu i-a apreciat nici valoarea intelectuală şi nici feminitatea. El a luat-o, cum era obiceiul în Bucovina, ca să ţină casa: să facă mâncare, să spele, să aibă grijă de vacă, să prăşească ogorul, să pună în grădină şi să legene copiii. Eu m-am născut când mama avea 18 ani şi tata 26. El a devenit muncitor la o fabrică de mobilă. Acolo a fost o vreme şofer profesionist, cu toate gradele de conducere, desfăşurând o activitate lumească în mediul industrial din oraşul Rădăuţi.

Eu am trăit mereu acasă, în preajma bunicilor mei. Acesta este singurul lucru pe care mi-l amintesc cu plăcere. Am citit poeziile sfântului Ioan Iacob despre bunica lui, Maria, cu bucurie în suflet, amintindu-mi şi eu că, de la vârsta de patru-cinci ani, mă îmbrăcau în costum naţional, în iţari albi, cu un fel de gumari în picioare, un fel de săndăluţe, îmi puneau brâu tricolor şi pălărie verde şi mă luau de mână şi mă duceau la biserica din sat.

— Ce vă aduceţi aminte despre aceste slujbe?

— Atunci nu cunoşteam nimic din ritul bisericii, nu înţelegeam nimic, eram dus numai ca să mă aflu la biserică; ştiam că există patru momente solemne, după care eram liber să mă duc acasă şi să scap la mâncare. Mi se da anafura şi apa sfinţită; nu ştiam că se cheamă aghiasmă. Trebuia să stai în genunchi de patru ori: era statul la Evanghelie, la Crez, la Epicleză şi la Tatăl nostru.

Apoi mama mea, având o boală mai grea, a murit când avea 26-27 ani şi eu aveam doar 9 ani. Între puţinele lucruri pe care mi le amintesc despre ea este că m-a învăţat Tatăl nostru. Eram în clasa I când nu mi-a dat voie să mă culc până nu l-am învăţat definitiv şi mi-a spus: „Dacă o singură dată te mai prind că te culci fără să-l spui, ai de furcă cu mine. Tu n-ai voie să creşti ca un animal”. Asta era vorba ei. Când eram în clasa a II-a sau a III-a, pomenea mereu o vorbă pe care mi-am adus-o aminte târziu: „Dacă aş trăi eu să te văd mare, să te faci popă, să te rogi pentru mine când oi muri”.

— Aţi fost atras de calea preoţiei încă de atunci? Aţi făcut seminarul?

— Nu. Fiind ţăran, trăind tot timpul la ţară, nu m-a preocupat prea mult arta cărturărească. Am învăţat să citesc, să scriu şi tabla înmulţirii înainte de a intra în clasa I. Mama era o femeie foarte isteaţă şi practică şi spunea tot timpul că e bine să ştiu când am să merg la şcoală, ca să nu-şi bată capul învăţătoarea cu mine. Bineînţeles, când am mers la şcoală, mă plictiseam, nu aşteptam să predea litera A sau B, citeam până la sfârşitul Abecedarului toate poezioarele şi nu eram atent, îi deranjam pe ceilalţi care învăţau să scrie, să facă liniuţele corect, să despartă în silabe. Şi fie mă dădea afară de la ore, fie mă ţinea în picioare, lucru care a durat până când mama a murit şi n-a avut cine să se mai ocupe de lucrul ăsta. Am trecut în clasa a VIII-a în termeni normali, adică n-am fost nici un elev de premiu, dar nici un elev care să se chinuiască pentru note.

Din clasa a V-a până în clasa a VIII-a m-am dus în fiecare vară la stână, la oi, la un unchi de-al tatălui meu, unde mi-am petrecut vacanţele şi am câştigat şi bani pentru că ajutam. Cu ei mi-am luat uniforme, rechizite şi pantofi. După clasa a VIII-a, am ales de bunăvoie liceul agricol. Profesoara noastră de la şcoala din sat a

făcut o oră de dirigenţie şi a început să selecteze între elevi: „Tu ai fi bun de liceu, tu ai fi bun de liceu…” Şi dintr-o clasă de 32 de elevi, a selectat vreo 12. Eu nu eram printre ei pentru că aveam probleme de corigenţă la matematică. N-am mers la admiterea din vară nicăieri, iar la admiterea din toamnă am luat o medie slabă, peste 5. Acolo s-a intrat mai mult ca să fie oameni pentru munca câmpului, pentru că liceele agro-industriale făceau foarte multă practică, şi m-am trezit vrând-nevrând la liceu. L-am terminat cu bine, singura problemă fiind matematica, pe care n-am înţeles-o niciodată şi cu care m-am chinuit tot timpul. Ştiu să adun, să scad, să înmulţesc şi să împart, dar n-am reuşit să învăţ matematicile moderne: analiza matematică, geometria analitică, algebra şi aşa mai departe. Pentru că era un liceu agricol, specialităţile erau chimia, biologia, fitotehnia, obiecte la care m-am descurcat foarte bine; am terminat şi am intrat în producţie.

— Cum priviţi acum vârsta copilăriei?

— Nu pot să spun că am avut copilăria lui Creangă, dar aş putea să spun că m-am bucurat din plin; şi de joaca atât de necesară unui copil, şi de libertate, şi de muncă, şi de citit o carte, şi de mers la scăldat; de tot ce făceau copiii, n-am fost privat de nimic. Se spune uneori de câte un copil: „Săracul, i-a murit mama“. Eu n-am avut de suferit din pricina asta. Mama tatălui meu, bunica mea, a avut o grijă şi o dispoziţie extraordinară pentru mine. M-a iubit foarte mult. Din câţi nepoţi avea, eu eram favoritul. Ce pot să mai spun? Trăind în comunism, am fost un creştin conştient la botezul meu: aveam vârsta de trei ani. Eu mi-am văzut botezul ortodox. Mama mea fiind bolnavă când m-a născut, m-a dat la casa de copii, unde am stat trei ani, pentru a nu purta microbii sau boala de care a suferit ea. După trei ani, după ce doctorii au considerat că a trecut pericolul şi că mi-am creat o oarecare imunitate faţă de boală, am fost luat acasă, unde ai mei şi-au adus aminte că sunt nebotezat. Au pus un lighean mare cu apă şi-mi turna preotul apă în cap şi eu mă uitam la el cum îmi citea rugăciunile de botez. Sunt fericit că mi-am văzut botezul cu ochii mei; mă simţeam un om important.

— În timpul liceului mergeaţi la biserică?

— Din clasa a VIII-a şi până în clasa XI-a m-am răcit oleacă la suflet. Mă duceam la biserică, dar din ce în ce mai rar. Nu o folosesc ca o scuză, în perioada aceea apăruse şi propaganda materialist-dialectică, ce aducea informaţii tot timpul despre misticismul religios, cum îi spuneau ei. E adevărat că nu m-au afectat. N-am avut niciodată convingerea că n-ar fi Dumnezeu. Dar, ca să nu fiu luat la ochi de colegi, am lăsat-o mai uşurel cu problema religioasă.

— În acea perioadă mergeaţi în pelerinaj la mănăstiri?

— Mă duceam la Mănăstirea Putna în fiecare an, de hram; mă duceam la Suceviţa unde am crescut; la Dragomirna, unde de asemenea am crescut şi, mai târziu, am stat un an ca slujitor. Am fost un om normal şi normal mă consider şi în clipa de faţă.

— Ce aţi făcut după terminarea liceului?

— Cum am terminat 12 clase, m-am şi încadrat în producţie; am lucrat la o fermă, la un CAP, şi după două luni am plecat în armată. Acesta a fost momentul decisiv.

— De ce?

— Am făcut armata cu un băiat din Craiova, Ciontu Teodor, care terminase seminarul la Craiova. Şi, pentru că nu reuşise la Institutul Teologic, fusese luat în armată. Văzându-mă cumva mai cuminţel, mai în banca mea, s-a apropiat de mine.

Nu pot să mă laud cu virtuţi, dar pot să spun că nu am fumat niciodată, nu am băut niciodată, nu m-am destrăbălat niciodată. Adică am păzit lucrurile astea din familie, pentru că totdeauna duminica, atunci când se făcea câte o adunare de

familie, bunica spunea: „Aveţi grijă, nu-i frumos asta, nu-i frumos asta, nu vă faceţi de râs, că mâine-poimâine o să aveţi familii şi o să râdă lumea de voi”.

Revin la momentul armată. După ce am ajuns caporal, Teodor Ciontu mi-a spus odată: „Tu ştii că eu am terminat seminarul?” „Bine, i-am zis eu atunci, înseamnă că eşti părinte!” „Nu, nu sunt hirotonit!” Oricum eu nu ştiam ce însemna aia hirotonie, degeaba îmi spunea, pe vremea aceea termenul nu era prea cunoscut. „Dar, zice, vrei să-ţi citesc ceva frumos?” Şi avea în valiză (nu aveam voie cu valizele, le ţineam la vestiar), scoase cu pixul, din Biblie, citate din Pildele lui Solomon. Mă duceam cu el în parc, în timpul liber, şi el îmi citea tot felul de fragmente. Lui i se păreau atât de frumoase şi interesante şi le savura cu atâta plăcere… Iar eu mă uitam ca un om picat din lună, nu aveam nici o tangenţă cu asta.

Nu citisem Scriptura în viaţa mea, nu avusesem nici o Biblie în casă. Prima Biblie am cumpărat-o de la mănăstire, în 1989, cu 200 de lei şi am trimis-o părinţilor mei, să aibă şi ei Biblia în casă.

— *Să revenim la momentul armată…*

— Da. Legat de armată, după ce-mi vorbea băiatul acela toate lucrurile de care v-am spus, eu mă uitam aşa, ca un neştiutor, nimic nu ştiam. El se chinuia să mă înveţe religia, să-mi deschidă mintea şi-mi zicea: „Dacă ai şti tu cât e de frumos, dacă ai înţelege, dacă ţi-ai da seama…” Şi se străduia să mă înveţe lucruri bune.

— *Ce s-a întâmplat după aceea?*

— Ei, după ce am venit acasă din armată, în 1986, în ianuarie, primul lucru mi-am făcut rost de o Biblie şi am început să caut toate pildele acelea pe care mi le povestea el, să-ncep şi eu să le-nvăţ, pentru că mi se păreau interesante. Bineînţeles că legătura cu el s-a rupt. Dar mi-aş dori cu adevărat să-l întâlnesc şi să-i mulţumesc din tot sufletul, pentru că Teodor Ciontu a fost ca un al doilea trezvitor al minţii mele pe calea bisericească.

— *Cum v-aţi apropiat de mănăstire?*

— Am luat contact cu Mănăstirea Putna, care era la doi paşi de casă. La Putna am întâlnit un călugăr care mi-a fost drag şi-l pomenesc şi-n ziua de azi cu evlavie şi cu respect: este stareţul Iachint, duhovnicul mănăstirii Putna. El a fost părintele nostru, al Bucovinei. Eu pe el l-am prins cântând la strană, predicând… Am apucat de m-am spovedit de câteva ori la el, iar mai târziu a apărut la mănăstirea Putna părintele Pamvo, ucenicul părintelui Paisie Olaru. Bineînţeles că mi l-am ales ca duhovnic. A fost primul duhovnic care mi-a făcut o spovedanie generală, exact aşa cum le fac şi eu tuturor celor care vin pentru prima dată şi-mi cer lucrul ăsta. Folosesc exact metoda şi felul în care m-a luat el atunci, cu răbdare şi cu migală. M-a spovedit aşa, de-amănunţelul, tot, tot, şi de-abia atunci mi-am dat eu seama cu adevărat ce înseamnă spovedania. În sat, când mergeam, fiind şi mai tineri, fiind şi mai mulţi, părintele ne punea grămadă, ne citea molifta, ne chema câte doi, trei: „Ascultaţi de părinţi?” „Da”. „Vă închinaţi?” „Da”. „Postiţi?” „Da.“

Din clasa a VI-a şi până în ziua de astăzi nici un post nu mi-a rămas nepostit, sau miercurea şi vinerea, sau seara să mă culc neînchinat. Am făcut-o întotdeauna, până-n ziua de azi. O rutină ortodoxă în care oamenii merg la biserică pentru că aşa sunt ei învăţaţi: „Domn, părinte, trebuie să mă spovedeşti că-i Postul Mare… Domn, părinte, trebuie să mă spovedeşti că-i Postul Crăciunului“. În felul acesta m-am trezit în credinţa creştină.

Atunci când l-am cunoscut pe părintele Pamvo am citit pentru prima dată „Sufletul omului după moarte“, „Războiul nevăzut“, „Oglinda duhovnicească” a părintelui Nicodim Măndiţă, am citit Vieţile Sfinţilor, Filocalia I. Şi a început să-mi dea cărţi bisericeşti. Îmi erau dragi; mă duceam eu să le iau. Am citit poezii de părintele Cleopa, poeziile acelea creştine, cu televizorul, cu avortul, le dădea

actualul stareţ de la mănăstirea Râşca, pe atunci era fratele Dumitru, acum e arhimandritul Mihail.

— *Cât aţi mai stat în lume după terminarea armatei?*

— Doi ani. Atât am stat în lume după armată. Şi m-am împrietenit cu părinţii de la Sihăstria. Atunci când am luat contact pentru prima dată cu Sihăstria, o maşină pleca de la Putna spre Sihăstria, cu închinători, era o sărbătoare din vară, şi m-am trezit efectiv în faţa părintelui Cleopa. M-am apropiat de el, i-am sărutat mâna, şi el s-a uitat la mine şi mi-a zis: „Tu, când ai să fii mai mare, ce-ai să te faci?" Ce mai mare, că aveam 21 de ani deja, ce să mă mai fac?… Zic: „Nu ştiu, părinte, ce să mă fac, cred că am să mă însor şi o să am copii, eu ştiu?" Şi el se uită aşa la mine şi zice: „Ei, tu mitropolit să te faci". Eu am luat-o ca o glumă. Am zis că e o glumă tipic călugărească. Tot atunci, părintele Cleopa ne-a povestit istorioara cu inima de mamă, cu frumuseţile raiului, tot felul de lucruri de astea care pentru mine erau noi. Nu le auzisem până atunci.

Am venit acasă şi mi-am dorit din nou să mă duc la Sihăstria. Şi am plecat imediat. Ajungând în faţa mănăstirii Sihăstria am văzut un bătrânel frumos şi mai ciudat. Era părintele Paisie Olaru. Eu mă rugam pentru părintele Paisie Olaru şi-l treceam în pomelnice la Sfânta Liturghie încă de pe când eram în clasa a VII-a. La fel şi pentru părintele Cleopa, pentru părintele Ioil de la Sihăstria, pentru părintele Antonie. Ei au fost patru părinţi care mi-au fost mie cei mai dragi. Pe părintele Ioil nu l-am prins, a murit, iar pe părintele Antonie l-am prins în ultima mea vizită, când m-am dus la Sihăstria ca să-l rog pe stareţ să mă primească. Şi acest Antonie Olaru, diaconul, era, de fapt, povăţuitorul părintelui Cleopa, pe când acesta era copil. Îl adusese la stână ca ucenic. El era baci, cum se zice.

— *Ce-aţi făcut când l-aţi întâlnit pe părintele Paisie?*

— Când l-am văzut pe părintele Paisie ne-am dus la el. Stătea pe un scăunel, am făcut o rugăciune, ne-a blagoslovit, şi părintele Paisie a fost primul care s-a uitat în ochii mei, eu eram cu prietenul meu. Amândoi eram cu câte-o fată, nu eram de capul nostru; amândoi ne gândeam la însurătoare, fiecare cu drumul lui. Prietenul meu, stareţul actual al mănăstirii Pojorâta, părintele Visarion Pleavă, îmi zicea: „Măi, eu m-aş duce la mănăstire". „Eu, ziceam, n-am chemare, nici nu ştiu ce se face acolo, doar tu mă vezi, mă închin, mă rog, dar nu cred că aş putea ca ei, nici n-am fost vreodată…" Şi părintele Paisie se uită la mine şi zice: „Tu călugăr ai să te faci". Şi eu am zis: „Eu?" „Da, tu. Şi tu să te însori", îi zice părintelui Visarion.

— *Şi cum aţi reacţionat?*

— Bineînţeles că m-a blocat pentru moment părerea părintelui. Şi pe drum îi zic prietenului meu: „De ce ţi-a zis ţie să te însori când tocmai tu spuneai că ai vrea la mănăstire, şi de ce mi-a zis mie să mă fac călugăr, când tocmai eu aş fi vrut să mă însor?" „Cred că ne-a zis invers ca să nu ne schimbe gândul". Şi i-am zis: „Dacă te faci tu, mă fac şi eu". Şi el a zis: „Hai să ne gândim". Şi atunci i-am zis aşa: „Hai să mai lăsăm să treacă o lună, două, să vedem când om mai veni la bătrânul dacă ne zice tot aşa. Poate el a zis aşa o vorbă, să nu o luăm noi nu ştiu cum". Şi asta se întâmpla în luna lui septembrie, la 8 septembrie. Când venim a doua oară, mergem la el la chiliuţă, unde era, ne rugăm de maica Maria, ne dă drumul, şi părintele se uită direct la mine şi-mi zice: „Tu ai mai fost la mine, ţi-am spus să te faci călugăr, ce mai aştepţi, de ce tragi de timp?" Atunci gândul nu mi-a mai dat pace: „Măi, ce mai vrea părintele?" Nu mă puteam linişti. Şi când am ieşit, am zis: „Măi, dacă părintele îmi zice aşa, eu nu ştiu ce o să fie…" Se vede lucrul că trebuia să luăm o decizie. Dar şi el se codea, şi eu mă codeam. Nu eram decişi; să nu facem vreo greşeală. Eu nu m-am liniştit, am mai venit în noiembrie încă o dată. Şi când am venit şi am luat binecuvântare de la părinte, mă întreabă pe mine: „Tu mai ai de gând să tragi mult de timp? Cât mai pierzi vremea?" „Părinte, mă duc acasă, mă

duc la serviciu să pun totul în regulă, să fac lichidarea. Nu pot să las aiurea, aşa, am o amărâtă de fermă în primire, de răspuns de nişte borderouri, nişte magazii, am răspunderi, teren, oameni.“

Am venit deci imediat în preajma sărbătorii de Anul Nou, am pregătit totul. Ştiam deja că după Anul Nou o să dispar şi o să o iau spre mănăstire. Pe data de 9 februarie i-am zis şefului meu: „Am un drum de făcut undeva, trebuie să ajung neapărat, nu pot să mai întârzii, trebuie să ajung, am nevoie de două zile“. Şi era un omăt mare afară, dar n-am ţinut cont, m-am dus direct la Sihăstria. Şi cum am ajuns acolo, am ajuns seara, şi cum este iarna noaptea, mă duc la uşă la părintele Paisie, dar el de la uşă zice: „Mărie, dă-i drumul, că o venit băietul meu!“. Ăştia ziceau că nu vede, dar eu cred că vedea cu duhul, pentru că, în clipa în care m-am apropiat de el m-a pus în genunchi; eram fără Visarion, m-am dus singur să clarific. Îmi era ruşine faţă de el şi voiam să pun întrebări, să mă edific.

Şi când m-am apropiat de bătrânul, îmi zice: „Aşa-i c-ai venit de tot?” „Da, am venit de tot”. „Uite, zice, ai să fii la oi, la vaci, la trapeză, la bucătărie şi apoi la ce-o mai da Dumnezeu”. „Părinte, zic, să rămân chiar de astăzi?” „Da, chiar de astăzi”. M-a pus să car nişte lemne. Am văzut eu atunci aşa nişte lucruri minore, banale, mi se părea mai greoi, mai nu ştiu cum, şi zic către stareţ: „Părinte, dă-mi voie să mă duc eu acasă, să-mi fac bagajul aşa cum ştiu eu şi cum trebuie, şi vă promit că, de cum dă mugurul la copac, vin. N-are rost să vă încurc acum, iarna, nici nu-s chilii”. Şi, într-adevăr, nu erau chilii, nu erau construcţiile astea frumoase de acum. Am venit şi-am mai stat o lună de zile acasă, dar n-am mai avut linişte.

— Şi ce-aţi făcut?

— M-am dus la părintele Pamvo de la Putna şi i-am spus. El a încercat să mă atragă către Putna. Pe atunci era acolo un foarte bun ieromonah cu care eram prieten, Preasfinţitul Calinic Botoşăneanul. Era un om extraordinar. El m-a hirotonit, m-a făcut preot şi duhovnic. Şi cum am intrat în ogradă la Putna, îmi zice: „Pustnice, dar ce te-ai îmbrăcat aşa, în negru, nu cumva vrei să dai bir cu fugiţii?” „Nu ştiu, am să văd, părinte Calinic, blagosloviţi”. „Te blagoslovesc să te duci la vacile din Sihăstria”. Parcă simţea. Şi m-am dus la părintele Pamvo şi i-am zis: „Părinte, nu mai stau, plec“. Şi el zice: „Dar cu cine pleci?” „Am să văd eu…” Am zis că-l iau pe Visarion. Visarion a zis: „Blagosloviţi, să mă duc şi eu cu el să-l conduc“, şi am venit acasă. Mi-am făcut bagajul, am pus două bilete, cu „da” şi cu „nu“, şi am zis aşa, dacă iese „da“, plecăm, dacă iese „nu“, mai stăm. Zis şi făcut, am pus biletele, el a tras primul şi a ieşit „da“. Şi atunci, noaptea, la ora trei, am plecat, nici n-am mai stat. Duminică, la ora douăsprezece, eram deja la Sihăstria. Pe 9 februarie m-am dus prima dată şi pe 16 aprilie m-am întors definitiv. Pe Visarion l-a dat la ascultare la vaci şi pe mine m-a trimis la oi şi aşa ne-a despărţit. Eu am rămas la oi aproape un an de zile.

— Erau părinţi cu o înaltă trăire duhovnicească atunci în Sihăstria. De care aţi fost mai apropiat?

— M-am ţinut de părintele Paisie Olaru. O lună de zile l-am vizitat şi de două-trei ori pe zi şi mă duceam după sfaturi când aveam ispite. De aceea m-am şi spovedit la el. Mă mai lua dorul de casă, nu prea eram obişnuit, mai mi se părea greu, mai mă supăram, ca fraţii începători. După aceea, m-am spovedit de obligaţie la părintele Varsanufie, că aşa m-a dat, iar după ce a fost revoluţia, m-am spovedit direct la părintele Cleopa, pentru că părintele Paisie murise. Părintele Paisie a murit în 1990, pe 16 octombrie, şi l-a îngropat pe 20. În ziua în care l-a îngropat pe el, pe mine m-a hirotonit diacon. Plecasem deja din Sihăstria.

— Să părăsim puţin Sihăstria… Care dintre părinţii de la Putna v-au impresionat în mod deosebit?

— La mănăstirea Putna, după părintele Pamvo, l-am cunoscut pe Preasfinţitul

Calinic, care era un om extraordinar şi deosebit ca suflet. Acum ne vedem foarte rar, vreau să spun că sunt ani de zile de când nu m-am întâlnit cu el măcar să-i sărut mâna sau să-i zic „mulţumesc” pentru hirotonie. N-am avut ocazia să ne întâlnim, că el e tot timpul prin eparhie, cu tot felul de probleme, iar eu sunt aici, la Bârnova, tot timpul. Apoi l-am cunoscut pe părintele Tudor, fostul stareţ al Bogdanei, care a murit unde este acum părintele Justin Dragomir, în Rădăuţi, la Bogdana Muşatinilor, pe părintele Damaschin, un părinte sporit de la Putna, care a murit în timp ce dădea păsărelelor de mâncare pe fereastră.

— *Să revenim la părinţii de la Sihăstria…*

— La Sihăstria am cunoscut cel puţin opt părinţi buni de la care am avut ce învăţa. Părintele Partenie, un părinte bătrân, ghebos, foarte tipicar şi atent la slujbe. Stătea cu cârja în spate la slujbe şi comenta orice greşeală, tot timpul era foarte atent, era ochi şi urechi la tipic. Apoi părintele Veniamin Barbacaru, un om deosebit şi sporit, trăitor cu rugăciunea lui Iisus, care şi-a ştiut dinainte moartea şi i-a spus părintelui Cleopa când a venit vinerea să-l împărtăşească: „Părinte, vii vinerea viitoare, că atunci mă duc la Dumnezeu“. Când a venit, l-a găsit cu pravila făcută, cu mantia în spate, tot frumos pregătit cu rugăciunea de împărtăşanie citită. Părintele Cleopa l-a spovedit, l-a împărtăşit şi i-a zis: „De-acum, părinte, ne vedem în rai“. Şi într-o oră, două, cât a mai durat, a murit. Părintele Cleopa a spus că l-a visat la 40 de zile după moartea lui: era pe un covor şi atâta i-a zis: „Părinte, spre răsărit e mântuirea!” Şi aşa s-au despărţit. Apoi era părintele Cosma, un părinte deosebit; trei ani, cât am fost eu la Sihăstria, o dată nu l-am văzut să lipsească de la Utrenie. Era primul în biserică.

Mai era părintele Ilarion Antohi, poate aţi văzut cartea cu păcatele de la spovedanie, foarte bun duhovnic, de la el am învăţat să citesc Psaltirea. El m-a luat aşa şi mi-a zis: „Băiete, nu pierde vremea, n-ai venit la mănăstire să stai la taclale şi la poveşti. Uite, eu iau de la ora 6 la 8, tu termini la ora 7 ascultarea şi vii la masă, ia de la ora 8 la 10 un schimb la Psaltire şi să te ţii de el. Şi îl schimbam pe el tot timpul la Psaltire, până am plecat la Dragomirna. Eu intram la Psaltire la 8 şi citeam şapte, opt, nouă sau zece catisme, numai bine cât era foială prin mănăstire, iar când veneam la chilie mai citeam o oră sau, dacă nu mă culcam după Utrenie, terminam şi aveam Psaltirea citită, nu pierdeam vremea.

Un alt părinte bun, care mi-a plăcut şi mi s-a părut extraordinar, a fost părintele Nazarie, cel cu barba deasă, avea vreo optzeci şi ceva de ani. Avea o icoană cu Maica Domnului în chilie şi zicea: „O vezi, e făcătoare de minuni; ea, când mă cheamă la dânsa, eu nu o să sufăr deloc“. Seara nu s-a simţit bine, a mâncat oleacă de peşte şi a doua zi dimineaţă, la ora 8, fără să-i dea cineva un pahar cu apă sau să-i spună: „Părinte, cum te cheamă, sau ce te doare?“, a murit frumos, ca un sfântuleţ. Şi un alt părinte cu suflet bun pe care l-am cunoscut tot în Sihăstria este părintele Ignatie, mai trăieşte şi acum, un om bătrân, cu o mână uscată, un om cuminte şi tăcut, nu l-a auzit nimeni niciodată.

La fel părintele Ioil, care a fost un mare stareţ. De oriunde venea de pe drum, intra în biserică, asculta slujba până se termina şi apoi mânca şi îşi vedea de treburile mănăstirii. Când să moară şi era la pat, toţi fugeau să nu-i facă pravila. El vroia pravilă multă, cum făceau călugării de demult; cei moderni o fac aşa mai formal. Voia să-i citeşti tot, laude, acatiste, rugăciuni de seară, de dimineaţă. Un singur băiat, Iulian Crăciun, îi citea bătrânului toată Pravila, chiar mai mult decât voia bătrânul, care-i zicea: „Mai du-te şi te odihneşte, ajunge“. Şi înainte de a muri a zis aşa: „De-am să iau îndrăzneală la Dumnezeu, doi oameni am să mai iau după mine, pe preotul satului, care m-a ocrotit în timpul decretului împotriva monahilor şi mi-a dat cheia de la biserică şi-am făcut ani de zile Liturghie şi m-am împărtăşit noapte de noapte, şi pe Iulian care mi-a citit pravila cât am fost bolnav la pat“. În

ziua de Înălţare s-au împlinit patruzeci de zile de la moartea lui. Cu trei zile înainte, a murit preotul din sat, iar după trei zile de la Înălţare, a murit Iulian în Sihăstria. I-a luat pe amândoi. Erau toţi trei nişte oameni extraordinari.

A mai fost părintele Valerian Sirulescu, pe care l-am cunoscut mai puţin, era tăcut, retras, nu prea vorbea. L-am cunoscut pe părintele Ioachim, un călugăr extraordinar, cinstit şi respectuos; dacă mergeam cu el la treabă zicea: „Coasa şi Doamne Iisuse, la fiecare brazdă“, asta era vorba lui. Bine, de părintele Cleopa nu mai vorbim. El mi-a fost duhovnic din ‘90 până în ‘98. Ori de câte ori aveam şicane, el îmi lua apărarea. Se duceau fel de fel de capete luminate la el: „Uite, Calistrat face aşa, Calistrat face aşa“. El totdeauna mă apăra; ţinea mult la mine. De la el am învăţat să spovedesc, de la el mi-am pus la punct toate canoanele, tot ce spovedeam într-o lună două, notam cu creionul şi mă duceam la el. Îmi scriam şi răspunsurile mele, iar lângă ale mele le notam pe ale lui, să văd unde am greşit şi unde mă pot corecta. Când am văzut că încep să corespundă răspunsurile, nu mi-a mai fost frică. Mă duceam la Sihăstria cu orice întrebare, indiferent ce era, şi primeam imediat răspunsul.

— Aţi vieţuit o vreme în Sfântul Munte. Ce ne puteţi spune despre acest loc binecuvântat?

— Două persoane mi-au rămas la suflet de acolo. Părintele Iulian Lazăr, la care ţin şi-l pomenesc cu toată dragostea, un bătrân extraordinar, şi părintele Serafim Văduva. Mi-a plăcut stilul gospodăresc şi autoritar al lui Justinian economul, de la care am învăţat cum se munceşte. Am văzut cum poate acel om să organizeze un şantier sau cum poate ţine în frâu mănăstirea. Lucrul acesta mi-a plăcut. Ce mi-a mai plăcut la Athos şi-am rămas mişcat a fost peştera Sfântului Atanasie, unde am tuns nişte schivnici. Mi-a plăcut marea, îmi plăcea să stau ore întregi privind la ea. Mi-a plăcut muntele, în general, dar nu mi-a plăcut atmosfera grecească. Mi-a plăcut icoana „Prodromiţa” care face parte din tezaurul sufletului meu şi acum lucrez la ea, la pictat, chiar vreau să fac o icoană de mărime naturală cu „Prodromiţa“, exact cum este în Sfântul Munte, şi la care să mă rog cât am să mai trăiesc.

M-am dus la Marea Lavră, la un hram al Sfântului Atanasie şi i-am ascultat pe părinţii de acolo cântând foarte frumos. După ce am revenit în România, duhovnic fiind şi venind la mine băieţi de la seminar, care acum sunt teologi, mănăstirea noastră a format un grup foarte bun, „Byzantion“. Aproape toţi sunt ucenicii mei; îi spovedesc pe zece, alţi doi se spovedesc în altă parte. Şi aici am făcut privegheri de toată noaptea, exact cum am văzut în Athos. Ce-am văzut bun în Athos, am adus acasă.

— Cu care dintre părinţii de la noi aveţi o legătură duhovnicească mai strânsă?

— Sunt legat sufleteşte de câţiva părinţi tineri şi de câţiva părinţi bătrâni. Am o legătură bună duhovnicească cu părintele Justin Pârvu, la care mă spovedesc. Părintele Justin mi-a deschis mintea spre o cale care-i aparţine personal, are el un stil aparte. M-a ajutat la nişte lucruri extraordinare. Şi mai am nişte părinţi tineri la care ţin foarte mult, îi am şi ca fii duhovniceşti şi colaborez cu ei pentru că sunt foarte buni: părintele Arsenie de la mănăstirea Lepşa, un tânăr la vreo 35 de ani, dar un duhovnic deosebit şi de o bunătate excepţională. Nu e un călugăr prea vechi, e tot cu metania de Petru Vodă. Îi am pe părintele Justin şi pe părintele Gavriil de la Doroteea, doi băieţi până în 30 de ani, dar nişte oameni de suflet extraordinari, pe părintele Hristofor de la Petru Vodă care a crescut aici cu noi în Bârnova. Mai e părintele Hristodul de la mănăstirea „Naşterea Maicii Domnului“, de prin partea Vasluiului, un băiat cuminte şi ascultător.

— Chiar dacă, unul câte unul, marii noştri duhovnici ajunşi la bătrâneţe trec la Domnul, există totuşi părinţi tineri care le iau locul.

— Am descoperit câţiva. Sunt în număr de zece, dar nu vreau să-i menţionez, nu e bine să ştie alţii numele lor, ca să nu-i deranjeze din lucrare. Ei colaborează foarte strâns cu mine, îi ajut din toate punctele de vedere: şi cu cărţi, şi cu bani, şi cu alimente, şi cu haine. Au o călcătură frumoasă. Pentru monah, ca să fie curat cu trupul, atent cu mintea şi cald cu inima, este o mare taină. Numai bătutul metaniei şi cititul la Ceaslov sunt apă de ploaie. Toţi citesc la Ceaslov, dar inima le e de piatră. Iarăşi un părinte extraordinar pe care îl am la suflet, deşi nu mă pot duce des la el, dar care mi-a rămas în inimă, e Arsenie Papacioc. Mi se pare cel mai lucid şi mai pragmatic duhovnic.

Îl cunosc şi pe părintele Sofian Boghiu. L-am cunoscut în 1990, în biserica Antim, fără să mă ştie. Când am intrat să mă închin, mi-a dat 200 de lei şi o pungă de tămâie: „Tinere, te văd un băiat frumos şi tânăr, cu perspective, ia asta de la mine şi zi bogdaproste“. M-a sărutat pe frunte şi a plecat. Nici n-am avut timp să mă dumiresc cine e, altcineva mi-a zis: „Ăla-i părintele Sofian”. Eu eram pe-atunci doar frate de mănăstire, mă dusesem să mă închin la mănăstirea Antim, dar în haine civile. Am avut fericita ocazie să-l cunosc şi pe părintele Stăniloae, să-i fac patru vizite acasă. Am primit cadou de la el un calendar şi o Filocalie pe care le mai am şi în ziua de astăzi, le păstrez ca amintire. Am avut câteva discuţii cu el, am primit sfaturi, i-am dus şi eu câte ceva din ce se putea de la mănăstire, călugăreşte, nişte bureţi uscaţi, un sac de nuci, mărunţişuri. Părintele era un om modest, fără pretenţii, m-a binecuvântat şi mi-a zis: „Nu-ţi doresc altceva decât un singur lucru: să ajungi să-l cunoşti pe Dumnezeu, nu citind, ci trăindu-L. Eu L-am cunoscut citind“. El se smerea, era un om deosebit, era un om de o bunătate extraordinară.

Şi, bineînţeles, mai este prietenul meu din copilărie, cu care am venit la mănăstire, părintele Visarion, protosinghel, stareţ la mănăstirea Pojorâta – Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, care mi-a rămas prieten. Şi mai am un prieten, părintele Agatanghel, un băiat cuminte şi la locul lui, la vreo 30 de ani. Îmi sunt prieteni în sensul că tot timpul m-am bazat pe rugăciunea lor. Noi am făcut aşa, un front comun, în sensul că ne-am sfătuit să ne pomenim unii pe alţii, toţi între noi. Suntem vreo zece-unsprezece care ne ştim, ne pomenim tot timpul, ca să fie mai întărită rugăciunea şi să putem trece mai uşor de valurile care vin permanent şi izbesc.

— Ne puteţi vorbi despre câteva momente mai deosebite din viaţa dumneavoastră duhovnicească?

— Nu se găsesc în viaţa mea trăiri mistice sau răpiri în extaz. Am avut câteva lucruri frumoase, de suflet. Cândva am să le aşez pe hârtie. Mai întâi să mă izolez: să lepăd mândria, lăcomia, lenea, trândăvia, amânarea pravilei… Şi când o să am vreo 60 de ani, dacă am să fiu sănătos, chiar 70, atunci am să scriu eu lucrurile alea frumoase pe care le-am trăit: cu părintele Pamvo, cu părintele Paisie, cu părintele Cleopa, cu părintele Visarion şi de vreo trei ori singur. Dar la vremea cuvenită, nu aşa, la întâmplare. Nu vreau să dau impresia că aş fi cineva. Sunt un om normal.

***

„Sunt un om normal…” Cu aceste cuvinte încheie părintele Calistrat povestirea vieţii sale. Astfel de cuvinte pot părea banale astăzi, când lumea este însetată de senzaţional, de tot ce este ieşit din comun.

Consider că părintele Calistrat este ieşit din comun tocmai prin faptul că este un om normal într-o lume anormală. Când nefirescul este considerat firesc şi păcatul este considerat virtute, oamenii care Îl slujesc pe Dumnezeu sunt etichetaţi drept fundamentalişti sau extremişti. Faţă de poziţia părintelui în problema formalismului credincioşilor sau a căderilor preoţilor, se pot ridica voci care să

afirme: „Calistrat este nebun!“

Îndrăznesc să fiu de acord cu această părere. Cu o singură precizare însă: cred că părintele face parte din ceata noilor nebuni pentru Hristos, care se află în primele rânduri în oastea Bisericii luptătoare. Spre deosebire de vechii nebuni pentru Hristos, care au intrat în Sinaxare după ce au dus o viaţă ciudată, neconformistă (şi faptele lor par smintitoare minţilor simandicoase din zilele noastre), noii nebuni pentru Hristos au de dus o cruce foarte grea: crucea normalităţii, crucea firescului. Într-o societate care răstoarnă valorile după bunul plac, nestingherită aproape de nimeni, apar aceste voci profetice care, mărturisind adevărul, Îl mărturisesc pe Dumnezeu.

Una dintre cele mai puternice voci este cea a părintelui de la Bârnova. „Sunt un om normal...“, spune părintele. Tocmai în această normalitate stă măreţia lui. A fi astăzi normal e un lucru de mare cinste. Atunci când vreun împărat spunea: „Sunt împărat...“, era plin de mândrie. Părintele Calistrat spune: „Sunt normal...“, smerindu-se, dezvinovăţindu-se parcă. Fiind normal, nu putea fi altfel. Nu putea sta cu ochii închişi la problemele cu care se confruntă Biserica.

A fi creştin nu înseamnă a fi orb. A fi creştin nu înseamnă a fi lipsit de discernământ. A fi creştin înseamnă a-ţi iubi aproapele. Şi nu îţi poţi iubi aproapele care zace bolnav fără să încerci să îi tămăduieşti boala. Iar primul pas este constatarea bolii. Părintele Calistrat face acest lucru: are curajul de a lua pulsul unei societăţi bolnave.

„Dar cine îi dă dreptul să o facă? Cine îi dă dreptul să o judece? De ce nu o lasă în căderea ei? De ce se bagă unde nu e treaba lui? De ce...?” Şi lista „de ce“-urilor ar putea continua.

E o mare virtute să fii normal astăzi. Normalitatea este cale de sfinţenie. Într-o lume de nebuni, cei sănătoşi vor fi omorâţi cu pietre. Ei sunt singurii în stare să pună diagnosticul corect lumii care îi sugrumă cu păcatele ei.

Nu e greu de înţeles că prin această carte părintele Calistrat scrie o scrisoare lungă multora dintre bolnavii acestei lumi. Şi mulţi vor încerca să dea cu pietre în el. Dar părintele vorbeşte, adică scrie cu glasul, şi cuvintele sale ajung unde rânduieşte Dumnezeu. Vor ajunge şi la oameni care se vor folosi de aceste cuvinte. Vor ajunge şi la oameni care vor lua putere citindu-le.

Înainte de a încredinţa aceste convorbiri tiparului, le-am dat mai multor creştini şi preoţi spre a fi citite. Îmi era teamă ca nu cumva adevărurile spuse de părintele Calistrat să nu smintească pe cineva. Un părinte mi-a spus: „Nu se smintesc decât cei smintiţi. Ceilalţi se vor folosi. Părintele Calistrat are în el duhul profeţilor care mustrau cetatea nu pentru a-i anunţa pedeapsa dumnezeiască, ci pentru a o întoarce la pocăinţă. Chiar dacă vorbele lui par prea originale pentru a fi în duhul ortodox, să nu limităm ortodoxia la nişte predici standard. Nu ştim cum s-ar fi purtat Sfinţii Părinţi astăzi. Oricum, vorbele lor nu ar fi plăcut lumii. Şi părintele Calistrat este de o mie de ori mai tradiţionalist decât cei care, iubind litera care ucide mai mult decât duhul care dă viaţă, ţin ochii închişi ca să nu fie nevoiţi să recunoască apostazia care ne înconjoară.“

Îi rog pe toţi cei care s-au hrănit din cuvintele părintelui Calistrat să îl pomenească în rugăciunile lor. Părintele Calistrat poate fi rănit în războiul duhovnicesc. Şi rugăciunile celorlalţi îi pot fi de mare ajutor. Părintele Calistrat nu a ajuns la bătrâneţe. Este destul de tânăr. Şi lupta pe care o are de dus este de durată. Rugăciunile noastre îl pot ajuta să meargă în continuare pe drumul pe care a pornit.

Amintesc încă o dată cuvintele părintelui Iulian de la Prodromu: „Atunci când voi muri, te rog să te întorci în Sfântul Munte, ca să nu rămână românii de aici fără duhovnic”.

Cred că ar trebui să ne dăm seama de darul pe care ni l-a făcut Dumnezeu prin

părintele Calistrat. Câtă vreme părintele este lângă noi, să nu ne lenevim a-i cere cuvânt de folos. Şi, primind cuvintele sale, să nu ne lenevim a le urma…

În loc de postfaţă

Despre pravoslavia limbajului de lemn*

Am citit o cugetare care ironiza spiritul scolastic: „Limba latină este o limbă atât de vastă, încât pot fi exprimate în ea toate tainele lui Dumnezeu”.

Apusenii au raţionalizat credinţa la maximum, transformând-o într-o filosofie seacă, ucigătoare de suflet. Acesta este unul dintre reproşurile standard care li se aduc catolicilor, mai ales de către cei care se ostenesc să trăiască Ortodoxia printr-o mândrie triumfalistă, atotsuficientă.

Vom încerca să vorbim puţin despre câteva dintre trăsăturile fundamentale ale formei de Ortodoxie pe care o mărturisesc anumiţi „drept-credincioşi” şi vom încerca să vedem în ce măsură prăpastia care o separă de filosofia apuseană este reală sau nu.

Prima întrebare este: cum înţeleg aceştia păstrarea Sfintei Tradiţii şi în ce mod mărturisesc ei această Tradiţie?

O astfel de întrebare poate naşte suspiciuni: „De ce să fie păstrată Tradiţia într-un anumit fel, când faptul că suntem botezaţi în Biserica Ortodoxă e cea mai bună dovadă de tradiţionalism? Suntem botezaţi, suntem ortodocşi, nu suntem ca alţii, nici ca protestanţii, nici ca anglicanii, nici cum sunt catolicii. Suntem în adevăr. Oricât de păcătoşi am fi, oricât de rar am merge la biserică, suntem aleşii lui Dumnezeu”.

Exprimat în această formă, motivul superiorităţii ortodocşilor faţă de creştinii celorlalte confesiuni poate fi luat în serios cel mult în ţările considerate ortodoxe (Grecia, România, Serbia etc.), dar în Occident nu poate stârni decât zâmbete pline de compasiune.

Iată o poveste care ar putea fi pe placul occidentalilor:

„Într-un sat trăiau numai oameni care vedeau cu un singur ochi, cu cel stâng. Şi nici cu acela nu vedeau prea bine. Pentru ca fiii lor să nu îşi dea seama de beteşugul de care suferă, părinţii îi învăţau că oamenii care văd cu amândoi ochii au vederea mult mai slabă. Asta pentru că puterea văzului se împărţea în părţi egale la cei doi ochi. Şi după o vreme nu mai rămăsese nimeni care să ştie că asta era doar o minciună.

Într-o zi un om a plecat într-o călătorie lungă şi, cu greu a ajuns într-un alt sat. Şi mergea prin casele multor oameni şi se lăuda cu vederea sa bună. Dar sătenii, care vedeau cu amândoi ochii, nu aveau motive să îl creadă. El se încăpăţâna să îi lămurească de faptul că vede mai bine decât toţi. Şi încăpăţânarea sa a durat până când a fost rugat să numere păsările dintr-un stol. La început s-a simţit foarte jignit, dar până la urmă a acceptat. Spre hazul tuturor, el nu a fost în stare nici măcar să vadă stolul, care zbura foarte sus.

Omul s-a întors în satul său foarte supărat. S-a gândit să se răzbune pe părinţii săi; avusese încredere în ei şi se făcuse de ruşine. Dar drumul de întoarcere fiind

foarte greu şi cu multe peripeţii, omul s-a mai domolit. Revăzându-şi copiii, mânia i-a trecut. Şi s-a gândit că nu are nici un rost să spună vecinilor săi cum a fost umilit de acei săteni. A preferat să le împartă daruri rudelor sale, daruri care dovedeau că ajunsese în alt sat. Şi s-a lăudat tuturor cum buna sa vedere a fost admirată de oamenii care văd cu amândoi ochii. Darurile au fost primite cu bucurie: doar o gospodină s-a întrebat la ce foloseau acele în care nimeni nu putea băga aţa.

Şi uite aşa, omul nostru a trăit până la adânci bătrâneţi, fericit că nimeni nu s-a mai dus în celălalt sat. Fericit că nimeni dintre cunoscuţii săi nu a mai aflat adevărul".

Ortodocşii care îşi petrec concediile în Apus le apar occidentalilor ca nişte săteni care vin să se laude cu faptul că au vederea mai bună decât a celorlalţi. Dar abia văd să bage aţa în ac. Ce ar putea vedea apusenii la ortodocşii noştri?

În timp ce călătoreau printr-o zonă a Greciei, în care se află sate musulmane, un creştin se plângea Cuviosului Paisie Aghioritul:

„— Mă mir, părinte, (...) că au trecut atâţia ani şi nu i-am putut asimila pe aceşti musulmani şi să-i facem creştini. Avem şi statul de partea noastră.

*— Creştini sunt aceştia sau fierturi? a răspuns stareţul amărât. Primii creştini au schimbat, au «dospit» lumea cea veche. Noi, cei de astăzi, suntem vlăguiţi, fierţi în apă."**

E tristă constatarea marelui părinte athonit. Dar pe cât este de tristă, pe atât este de adevărată. Totuşi, chiar dacă mulţi creştini sunt vlăguiţi, mai există şi creştini adevăraţi, teofori, purtători de Dumnezeu. Oricât de mare ar fi apostazia, Dumnezeu Îşi are robii Săi.

Cu toate acestea, cei „fierţi în apă" trăiesc într-o suficienţă ucigătoare, într-o mulţumire de sine care îi împiedică să îşi vadă neputinţele. „Fiertura" nu aprinde inimile. Niciodată un creştin vlăguit nu va fi o dovadă vie a Dumnezeului celui Viu.

Una dintre formele sub care se ascunde lipsa de vlagă a unor păstori şi a unor credincioşi ortodocşi este folosirea limbajului Sfinţilor Părinţi. Este vorba de o folosire artificială, în care predica sau dialogul nu conţin decât termeni luaţi triumfalist din textele Sfintei Tradiţii. Când un preot nu face altceva decât să repete în predică citate din Sfântul Vasile cel Mare şi din Sfântul Ioan Gură de Aur, dovedeşte că îi trădează pe aceşti mari ierarhi ai Bisericii, chiar dacă el consideră că le este fidel. Nu îşi dă seama că marii ierarhi nu au repetat mecanic învăţătura înaintaşilor, ci au trăit-o.

Oamenii au nevoie ca învăţătura pe care o primesc de la amvon să nu fie o repetare seacă a unor citate, oricât ar fi acestea de frumoase sau de pline de înţelepciune. Ortodoxia nu supravieţuieşte prin cărţi, ci prin oameni. Oamenii au nevoie ca vorbele păstorului să fie cu „putere multă" şi să mişte inimile. Un păstor care va vorbi în limbaj de lemn despre cele mai înalte învăţături nu va reuşi să convingă credincioşii de adevărul celor spuse în acelaşi fel în care o face un alt păstor, poate fără studii strălucite, dar care în cuvinte simple mărturiseşte despre lucrurile pe care le poartă în inima sa.

Viaţa nu poate fi mimată. Duhul ortodox nu poate fi mimat. Oamenii au nevoie de păstori care să trăiască Ortodoxia cu toată fiinţa lor, de păstori care să respire Ortodoxia. Pentru că dreapta-credinţă nu este artificială, nu deformează sufletele, nu le strâmbă. Pentru a respira Ortodoxia nu ai nevoie decât de a te dărui în întregime lui Dumnezeu, pentru ca El să primească „ale Sale dintru ale Sale..."

Dar nu numai păstorii trebuie să respire Ortodoxia, ci şi toţi credincioşii. Astfel încât să nu mai fie pricină de sminteală pentru cei care stau departe de Biserică. Aceştia nu au nevoie de teorii frumoase despre credinţa creştină, nu au nevoie de cuvântări alese despre puterea spovedaniei: au nevoie să îi vadă pe creştini

modelaţi de Dumnezeu, au nevoie să îi vadă pe creştini transfiguraţi de Dumnezeu. Transfiguraţi nu în sensul unei preocupări obsesive pentru cele duhovniceşti, ci astfel încât sufletele să răsfrângă lumina lui Hristos, astfel încât faptele să fie cea mai bună mărturisire a Adevărului.

Putem scrie sute de cărţi despre Taina Spovedaniei şi le putem dărui celor de alte credinţe. Dacă ei nu vor vedea cum creştinii îşi schimbă viaţa prin spovedanie, sporind pe calea sfinţeniei, vor considera că Ortodoxia este o simplă filosofie lipsită de putere. Şi nu se vor converti. Aceştia au nevoie să vadă că Tradiţia Ortodoxă este păstrată în inimi, nu în biblioteci. Să vadă cum ortodocşii din zilele noastre sunt urmaşi vrednici ai celor despre care scrie în Paterice şi în Vieţile Sfinţilor. Aşa cum părintele Sofronie de la Essex este urmaş al Sfântului Simeon Noul Teolog, aşa cum părintele Justin Popovici este urmaş al Sfântului Maxim Mărturisitorul sau părintele Porfirie Bairaktaris urmaş al Sfântului Spiridon al Trimitundei, marele făcător de minuni.

Tradiţia Ortodoxă trebuie trăită. Limbajul de lemn este o formă de sufocare a Ortodoxiei. Cei care folosesc limbajul de lemn nu sunt fideli Tradiţiei, ci sunt fideli unei forme denaturate de tradiţie, pe care o percep cu ochi murdari, cu ochi care nu s-au spălat de întinăciunea acestei lumi. Ortodoxia prezentată în limbaj de lemn îşi pierde frumuseţea, devine filosofie apuseană.

E nevoie de un limbaj ortodox care să corespundă nevoilor lumii contemporane, de un limbaj care să ţină seama de cei care îl receptează. Şi acest limbaj, căruia i s-ar putea spune „de foc“, nu poate fi descoperit nici de cei care confundă diplomele teologice cu sporirea duhovnicească, şi nici de cei care, zgândăriţi de „virtutea” narcisismului, cochetează cu Ortodoxia. „Limbajul de foc” nu poate fi descoperit decât de cei care trăiesc Ortodoxia, de cei ale căror inimi au fost mistuite de focul pe care l-a aprins Hristos.

***

Voi explica abia acum ce am vrut să transmit prin povestirea mea din prima parte a acestui eseu. Satul de orbi nu este Biserica Ortodoxă; chiar dacă cei de alte confesiuni consideră că Biserica aceasta se aseamănă unui sat de orbi. Povestea a fost inclusă acolo tocmai pentru a da ocazia celor care observă această „asemănare” să îşi conştientizeze mai apoi greşeala. Satul de orbi este una dintre aşezările celor care stau departe de Ortodoxie. Iar lumea celor cu vederea bună este Biserica. Cel care a plecat din satul de orbi este cel care, aflând despre Ortodoxie, vrea să cunoască mai multe despre ea. Dar, în clipa în care îşi dă seama că acceptarea dreptei-credinţe presupune renunţarea la idolul iubirii de sine şi al minciunii, preferă să se întoarcă în lumea sa. Preferă să se întoarcă în satul celor care, deşi vedeau cu un singur ochi, erau mulţumiţi de vederea lor. Şi le vorbeşte sătenilor despre superioritatea lor faţă de ceilalţi oameni. Aceştia, primind minciuna drept adevăr, rămân în aceeaşi stare de mulţumire de sine, fără a se gândi să îşi părăsească vreodată satul natal.

Cred că în această situaţie se află pelerinii heterodocşi care, deşi văd lumina sfântă care se pogoară în noaptea de Paşti la Biserica Sfântului Mormânt, se întorc la casele lor încântaţi de „spectacol“, fără a avea curajul să se apropie de Biserica Ortodoxă, fără a recunoaşte că, în afara ei, adevărul este amestecat cu minciuna.

Sunt convins că aşa cum mulţi protestanţi şi neoprotestanţi au trecut la Ortodoxie (în Babilonul american existând comunităţi întregi de convertiţi), tot aşa alţii, deşi au înţeles că Adevărul este în Ortodoxie, au preferat să rămână mai departe în credinţa lor. Un protestant care intră în Biserica Ortodoxă este renegat de familia sa. Pentru faptul că cinsteşte icoanele este considerat un apostat, un închinător la idoli. E dificil de înţeles cât de grea cruce îşi asumă cel care, plecând de la o credinţă care mişcă inima prin frumuseţile ei, trece la Credinţa care

covârşeşte inima prin frumuseţea şi adevărul ei.

Trebuie ca ortodocşii să se roage mult pentru cei care vor să se convertească. Şi mai ales pentru cei care, deşi au plecat pentru o vreme din satul lor, s-au întors fără a avea curajul să le spună celorlalţi că există oameni care văd cu amândoi ochii.

E o utopie să susţinem sau să credem că în lumea ortodoxă toate sunt la locul lor. Avem destule probleme, destule lipsuri, destule slăbiciuni. Dar nu pe noi înşine trebuie să ne mărturisim, nici slăbiciunile noastre, care îi smintesc pe alţii. Trebuie doar să mărturisim că omul nu e făcut să vadă cu un singur ochi. Trebuie să le vorbim celorlalţi despre valoarea Ortodoxiei.

Există oameni care, deşi au un singur ochi, văd mai bine decât ceilalţi. Dar ceea ce e valabil în privinţa vederii lumii acesteia nu e valabil în privinţa vederii lumii duhovniceşti.

Consider că un protestant sincer îşi va desăvârşi căutarea sa devenind ortodox. Consider că un catolic sincer îşi va desăvârşi căutarea sa devenind ortodox. De ce? Pentru că şi unul şi celălalt vor înţelege că adevărul este în Biserica Ortodoxă. Protestantul, luând drept temelie a învăţăturii sale Sfânta Scriptură, va înţelege că Biserica a existat înaintea Sfintei Scripturi, că Hristos a întemeiat Biserica, Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească. Va înţelege că Sfânta Scriptură aparţine Bisericii şi că numai în Biserică ea primeşte tâlcuirea cea dreaptă.

Catolicul, dacă este sincer în căutarea lui, va înţelege cât de mult s-a îndepărtat catolicismul de Tradiţia Sfinţilor Părinţi. Va înţelege că, dacă vrea să se împărtăşească de învăţătura lor, fără să o amestece cu deşertăciunile cugetării străine Duhului Sfânt, trebuie să intre în Biserica Ortodoxă.

Protestantul, dacă vrea să protesteze cu adevărat faţă de tot ce nu e curat în învăţătura despre Hristos, va înţelege că cel mai serios protest faţă de scornirile unor creştini, fie ei preoţi sau episcopi, este intrarea în Biserica al cărei Cap este Hristos, în Biserica Ortodoxă. Catolicul, dacă va vrea să fie părtaş Tradiţiei Sfinţilor Părinţi, şi mai ales Dumnezeului care i-a luminat pe aceştia, va trece la Ortodoxie.

Totuşi, dacă ortodocşii nu vor mărturisi cu vrednicie despre frumuseţea şi adevărul Ortodoxiei, nici protestanţii, nici neoprotestanţii şi nici cei de alte religii nu se vor apropia de Biserică. Dacă ortodocşii se vor limita să le vorbească protestanţilor despre icoane, fără a deveni ei înşişi icoane vii ale credinţei, cuvintele lor vor fi fără putere. Nu vor convinge.

E nevoie ca cei care văd cu amândoi ochii să nu se mulţumească cu aceasta. E nevoie ca ei să se gândească şi la cei care văd cu un singur ochi. Dragostea adevărată nu se întinde numai peste câteva rude, peste câţiva prieteni şi peste câţiva colegi de serviciu sau peste câţiva fraţi întru Hristos. Dragostea adevărată îmbrăţişează toată lumea şi pe toţi oamenii. Omul este om şi poartă chipul lui Dumnezeu. Chiar dacă este închinător la foc sau dacă este închinător la zei, omul rămâne om. Un creştin adevărat îi cuprinde în dragostea sa pe toţi oamenii. Dar a iubi pe cineva presupune a-i dori binele: nu putem spune că iubim pe cineva câtă vreme nu ne interesează dacă merge spre lumină sau spre întuneric.

A fi ortodox înseamnă a te ruga pentru ca cei de alte credinţe sau confesiuni să cunoască lumina pe care Hristos a dăruit-o Bisericii Sale. A fi ortodox nu înseamnă a te lăuda celor de alte credinţe cu superioritatea credinţei tale. Dacă ceilalţi vor fi loviţi de credinţa ortodoxă, vor fugi de ea. Dar dacă vor simţi mângâierea şi puterea ei, atunci vor fi atraşi ca de un magnet.

Ortodoxia nu este o filosofie omenească: este trăirea Adevărului. Şi, până la sfârşitul lumii, se vor găsi suflete însetate de acest Adevăr: acestor suflete cineva trebuie să le aducă Vestea cea bună a mântuirii. Şi calea care trebuie parcursă pentru aceasta este una singură: nu batjocorind celelalte aşa-zise religii, nu dând

cu piatra cuvântului în cei pe care îi considerăm prea slabi pentru a se apăra. Ci dăruind altora din lumina pe care Hristos o pune în inimile credincioşilor Săi: adică devenind o Evanghelie însufleţită a Ortodoxiei…